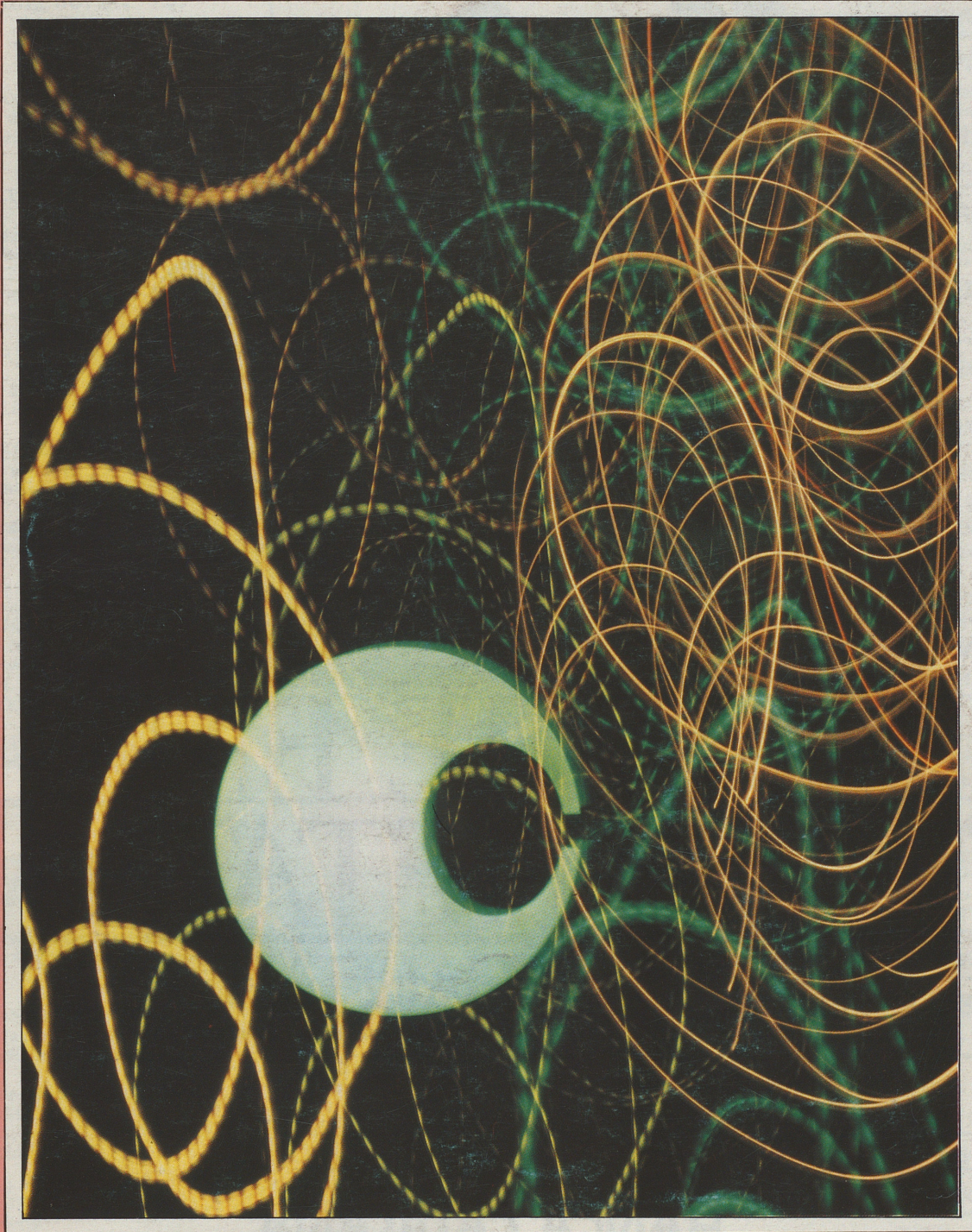

LLUC

MAIG • 86

Núm. 729

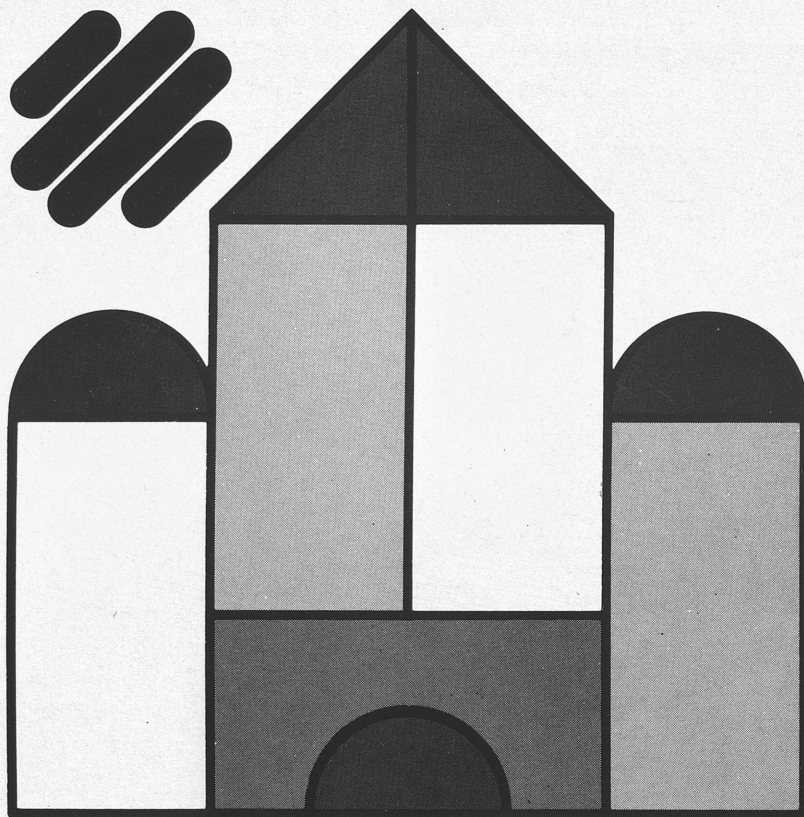
225 pts.

ROTES I ROTERS

ART: MIQUEL BRUNET

**Visqui en propietat
a preu de lloguer.**

**VIURE EN
PROPIETAT**

PRÉSTEC HABITATGE

BANCA CATALANA

BANC INDUSTRIAL DE CATALUNYA
BANC INDUSTRIAL DEL MEDITERRANI
BANC DE BARCELONA

S U M A R I

LLUC

Revista mensual

Maig 86. N.º 729

ANY LXVI

Direcció:PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
07010 Palma de Mallorca**Edita:**

OBRA CULTURAL BALEAR

Informació i correspondència:Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 72 32 99
07080 Palma de Mallorca**Director:**

Bartomeu Suau Tugores

Conseller Delegat:

Ramon Ballester i Vives

Caps de Redacció:Climent Picornell
Pere Llabrés i Martorell**Secretari de Redacció:**

Mateu Morro i Marcé

Consell de Redacció:Jaume Falconer
Catalina Mir i Fullana
Lleonard Muntaner i Mariano
Antoni Nadal i Soler
Antoni M. Thomàs
Gaspar Valero i Martí**Publicitat i coordinació:**

Bernat Calafat

Administració i subscripcions:

Jordi Valls

Subscripció: 2.050 ptes. anuals

Estranger: 2.400 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 225 ptes.

**Els articles publicats en aquesta revista
expressen únicament l'opinió dels seus
autors.****Imatge de la coberta:** Pepín Valdés**Disseny:** Jaume Falconer**Maquetació:** Bernat Calafat**Fotocomposició i impressió:**Taller Gràfic Ramon
Jaume Balmes, 39 i 43 - Tel. 25 44 32
07004 Palma de Mallorca

Dipòsit Legal: P.M. 276-1958

I.S.S.N.: 0211-092X

Amb el suport de

Fundació congrés de cultura catalana

Pàg. 3 _____ **EDITORIAL**Pàg. 4 _____ **CARTES AL DIRECTOR**Pàg. 5 _____ **LITERATURA**Esperança Ramis: «En Tià d'es forn d'en Mata-ronyes
i les teories de Vladimir ProppPàg. 8 _____ **OPINIÓ 61**Tomeu Vidal: *Jo estic amb la Crida*Pàg. 9 _____ **HORITZONS SEPARABLES**Boro Miralles: *Propaganda i legal*Pàg. 10 _____ **SOCIETAT PRETURÍSTICA**Gaspar Valero i Martí: *Rotes i rotors*Pàg. 17 _____ **NOTES D'EDUCACIÓ**Ramon Bassa: *Qui educa els educadors o l'infant que duim dedins*Pàg. 18 _____ **ESGLÉSIA NOSTRA**Pere Llabrés i Martorell: *Seguidors de la paraula,
amadors de la llengua catalana*Pàg. 20 _____ **CULTURA**Miquel Cabot / Germà Fuster: *Iugoslàvia,
un model lingüístic igualitari*Antoni Nadal: *Un tractat d'ictonímia catalana*Francesc Florit: *La virtut de Pau Faner*Pere Morey Servera: *L'enigma de la Cova de S'Homonet*Pàg. 24 _____ **L'ULL DE VELLUT**Guillem Daviu Vich: *Nova crida a la militància*Pàg. 25 _____ **ART**Jaume Torres i Estradé: *Miquel Brunet a Madrid*Gaspar Pizà Rosselló: «*El Foner Balear*» de Llorenç RossellóPàg. 28 _____ **MÚSICA**Pere Estelrich i Massutí: «*Il Trovatore*». *Entre el foc i la fosca*Pàg. 29 _____ **CINEMA**Manuel Claudi Santos: *El retorn del melodrama*Jaume Oliver i Adrover: *Els Oscars, una farsa de luxe*Pàg. 31 _____ **ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA**Miquel Ferrà i Martorell: *La batalla de Lluçmajor*Pàg. 32 _____ **EN MIQUEL PER LA CUINA**Miquel Cardell: *Accidents*Pàg. 33 _____ **LLIBRES**Lleonard Muntaner: *Tria de novetats*Pàg. 34 _____ **CRE·A·CCIÓ**Rafel Pizà: *fotografia*Maria-Dolors Cortey: *Fede, el gat melòman*Pàg. 36 _____ **PASSATEMPS**

Bernat J. Amengual

CAIXA DE PENSIONS

Servint a la cultura,
el servim a vostè.

CAIXA DE PENSIONS

"la Caixa"

MARE NOSTRUM?

La concepció de la centralitat mediterrània ha esdevingut un simple ideal romàntic. La realitat demostra que el *mare nostrum* és a la perifèria. La tranquil·la mar Mediterrània ha esdevingut un escenari de guerra, que, pels quin ho han observat d'enfora-d'aprop i com a mal menor, ha estat de nervis.

El recent conflicte, però, ho ha fet pregon, sobretot per a la gran majoria. Que som a la mar Mediterrània molts se n'han temut quan han vist que les Illes Balears eren a una hora i mitja de vol d'avió de Trípoli i que podríem estar dins el radi d'acció dels seus ormejos bèl·lics.

I que érem a la perifèria ha quedat, ara, ben demostrat pel fet que la presa de decisions és lluny de nosaltres, el Pentàgon americà —el centre— ens resta enfora: geogràficament i políticament. Hem quedat reduïts a subjectes passius d'unes decisions en les quals no hi podem dir la nostra.

La darrera manifestació pràctica del neoglobalisme nord-americà ha estat la intervenció a Líbia, un Estat dèbil, una mica desmarcat dels interessos hegemònics de les grans potències. El que hauria de considerar-se una virtut, sembla que ha estat el gran error: els fets demostren que, malauradament, no es pot estar al marge de la dependència.

La dependència no sols s'ha manifestat per les conseqüències directes que ha sofert un dels pocs estats mediterranis que no és controlat directament o indirectament pels USA, sinó també per la actuació dels altres estats mediterranis que sí estan sota control (justificat per l'eufemisme de la defensa occidental). Els estats mediterranis, per guardar les apariències, decidiren, tot diplomàticament, que havien decidit que no en sabien res, i

que es tractava d'una decisió unilateral dels americans.

L'equilibri entre els blocs no sembla haver-se vist massa afectat. L'actuació del *superman* d'un dels blocs contra un petit estat que volia anar per lliure haurà convençut a Líbia d'apropar-se a l'òrbita de l'altre bloc, que a partir d'ara es farà estimar.

La trista conclusió és que si fins ara la tensió havia afectat a la Mediterrània oriental, ara ja inclou la seva totalitat. Tota la mar dels clàssics ha esdevingut un teatre on s'hi representen conflictes de baixa intensitat, que no són més que la forma actual de la guerra. En un conflicte d'*alta intensitat* no restaran cronistes.

Per raons de dependència, i si fa falta per la força, ens han volgut explicar el que mai no hauríem volgut reconèixer: que a la petita mar Mediterrània l'han convertida en un llac de l'Oceà Atlàntic. Hércules ha tremolat, la porta estratègica de Gibraltar, que defensava de la sortida al mar de les tenebres i de la fi del món, és ara el barranc per on entren els invasors. I no tan sols un llac de l'Oceà Atlàntic, els interessos dels dos grans blocs s'hauran vist reforçats per aquest conflicte, ja que cada vegada més els dona justificacions per augmentar el seu control: no de bades la URSS es manifestà favorable a rearmar Líbia.

Molts dels que sempre havien dit «cercar Ítaca» han perdut el rumb de la seva brúixola. Malgrat tot, els mediterranis estam obligats, a deslliurar-nos dels prepotents bàrbars del nord i a mantenir, sense témer els Cíclops, la ferma voluntat de fer el viatge, encara que el camí sigui llarg i dur. Si volem que el *Mare Nostrum* sigui, realment, nostre. ■

CARTES AL DIRECTOR

Sr. Director de *LLUC*
Palma (Mallorca)

21 d'abril de 1986

Benvolgut senyor:

Li escric aquesta carta en el dret que mereix el fet de ser al·ludida a la seva revista (núm. 727 de març de 1986), en què el sr. Guillem Rosselló-Bordoy afirma que he realitzat un atac personal i gratuït contra un grup d'investigadors que no opinen com jo, la qual cosa és sens dubte un *atac personal i gratuït*, ja que no crec que consti a la seva revista cap escrit meu en aquest ni en cap altre sentit, i no deixa de ser una opinió personal de l'esmentat senyor.

Vaig anar de bona fe a les V Jornades d'Estudis Històrics Locals a defensar una ponència en la suposició, que segurament compartesc amb els organitzadors, que *local* no és equivalent a pobletà, però com sembla ser que les Jornades han desembocat a baralles d'aquest tipus, retir la meva ponència per a la seva publicació, fet que lament respecte a la innocent organització de les Jornades, entre altres coses perquè vaig ser l'*única Catedràtic d'Universitat* que hi participà.

Crec sincerament que les illes Balears mereixen que la seva història, almenys la musulmana, estigui en millors mans.

Alacant, 21 d'abril de 1986

Signat: Maria Jesús Rubiera Mata
Catedràtic d'Estudis Àrabs i Islàmics

Traduït al català per Joan Font

Allò que s'amaga darrera la defensa aferrissada de les varietats dialectals

Espanta sentir per boca del president del govern de la nostra Comunitat Autònoma que no s'ha d'emprar una llengua estàndard en els diversos països de parla catalana, per tal d'evitar perdre llurs riques varietats dialectals. Què pretén el president Cañellas amb aquestes afirmacions?

El perill que té l'ús indiscriminat dels dialectes és la fragmentació de la llengua catalana, cosa que duu inevitablement a la fragmentació cultural de les terres on es parla aquesta mateixa llengua.

A més, cal tenir en compte que la llengua és l'element fonamental per a l'aconseguitment d'uns vincles polítics que uneixin aquests territoris. Per això, els intents de fragmentació lingüística que defensen les dretes valenciana i balear (amb diferències, tot s'ha de dir), en base a la «creació» d'altres llengües o de dialectes molt allunyats de la llengua estàndard, el que pretenen és trencar la unitat lingüística i cultural dels nostres països i, a partir d'aquí, tota possibilitat de formació d'una consciència nacional, cosa necessària per mobilitzar el poble en la lluita vers un aparell estatal on aquesta consciència es vegi reflectida.

La defensa aferrissada dels dialectalismes és, doncs, l'intent d'aturar el procés d'alliberament nacional i de conservar els interessos de classe que la dreta —i una certa autodenominada esquerra— manté en l'actual situació política. Els arguments «emocionals» que empra sovint —la necessitat de conservar un parlar «nostro»— no fan res més que amagar els reals, cosa normal si tenim en compte que aquests darrers arguments són gairebé inconfesables.

Guillem Alemany Morell
Palma, maig 1986

Sr. Director de la revista «Lluc»

Benvolgut Sr. Director:

Al n.º 727 (març 1986) es dona una versió diferent de la de l'article que se m'havia demanat per a la vostra revista amb la meua opinió sobre les Jornades d'Estudis Històrics sobre la història de les Balears a l'època musulmana.

Estic ben d'acord amb Guillem Rosselló Bordoy en el fet que vaig ometre alguns noms dels nombrosos participants: tots els dels arqueòlegs, fins i tot l'alacantí, bon amic i col·laborador, Rafael Azuar. No volia valorar, en unes fulles d'opinió, l'aportació del Congrés en un camp d'investigació que no conec suficientment. Per tant, les meues excuses si els organitzadors i altres apreciats amics s'han sentit molestos.

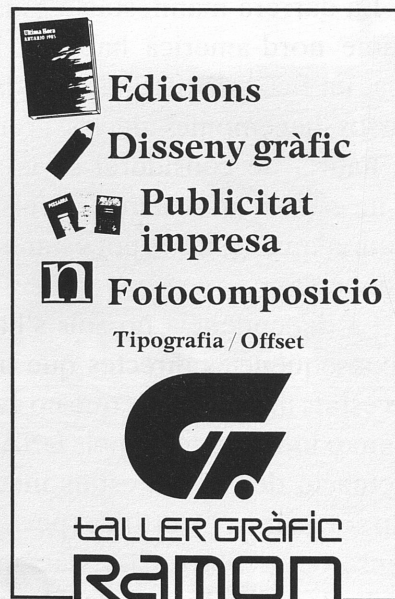
Quant a la polèmica meua contra Miquel Barceló, l'amic Guillem oblida que en unes terribles comunicacions desqualificadores de Barceló i els seus deixebles de Barcelona contra nosaltres, la nostra metodologia científica i els nostres treballs sobre els rafals i els albacars (aquest tema, sense cap referència amb les Illes) varen precedir les meues dues ponències. Sí, la metodologia és molt divergent i, sobretot, els resultats. Els lectors ho veuran, quan es publiquin les Actes de les Jornades. La polèmica no va ser qüestió de forma —unes pàgines d'impressions després del Congrés—, ans de fons, sobre la manera d'estudiar la història àrab de les Balears.

En resum, excuses als innocents que s'han molestat pel meu article precedent, i invitació a llegir les Actes de les Jornades per conèixer millor la història àrab de les Balears.

Míkel de Epalza
Universitat d'Alacant

CORRECCIONS

En el n.º 727 de Lluc, al dossier d'educació i autonomia, al mapa de competències educatives es posà a Andalusia com a territori MEC, quan la «Junta de Andalucía» té plenes competències educatives. A la secció Notes d'educació, per error canviaren les il·lustracions, la del passat número correspon a aquest i viceversa.

Edicions
Disseny gràfic
Publicitat impresa
Fotocomposició
Tipografia / Offset

TALLER GRÀFIC
RAMON

JAUME BALMES, 39 | 43 · TEL. 25 44 32 · 07004 PALMA DE MALLORCA

L I T E R A T U R A

«EN TIÀ D'ES FORN D'EN MATA-RONYES»
I LES TEORIES DE VLADIMIR PROPP (1)

ESPERANÇA RAMIS

BREU RESUM DE LES TEORIES
DE PROPP

Segons les teories de Vladimir Propp, ningú no ha pensat en la possibilitat de la noció i del terme de la morfologia del conte; però en el terreny del conte popular, folklòric, l'estudi de les formes i l'establiment de les lleis que segueixen l'estructura, és possible amb tanta de precisió com la morfologia de les formacions orgàniques.

Si bé aquesta afirmació no es pot aplicar al conte en el seu conjunt, sí que pot aplicar-s'hi quan parlem de contes fantàstics.

Dins tots els contes meravellosos trobam valors constants i valors variables; canvien els noms i els atributs dels personatges, però es mantenen invariables les seves accions o funcions. Es pot treure la conclusió que el conte assigna sovint les mateixes funcions a personatges diferents i és aquesta característica la que fa possible estudiar els contes. S'ha de determinar amb quina mesura aquestes funcions representen de debò els valors constants, repetits, del conte.

Si aïllam les funcions dels personatges com a representatius de les parts fonamentals del conte ens trobarem que les accions són sorprenentment repetitives, si bé no ho és el medi en el qual es duen a terme o el lloc on es desenvolupen. La qüestió important és saber QUÈ fan els personatges; QUI i COM ho fan és accessori.

Vegem, doncs, com podem agrupar i ordenar aquestes funcions tretes d'un conte meravellós.

La successió d'elements és rigorosament idèntica, per la qual cosa i davant unes normes tan estrictes gairebé no es pot parlar de llibertat.

Pel que fa a l'agrupament, cal saber que no tots els contes tenen totes les funcions, però això no modifica de cap manera la llei de successió, perquè la manca de certes funcions no canvia la disposició de les altres. Aquests elements se subordinen a un eix narratiu i no poden defugir-lo. Per això, malgrat que en falti algun, mai no es decanten de l'ordre determinat, ni s'exclouen ni es contradiuen. Ens trobam, doncs, davant una estructura tancada, amb un nombre de funcions limitat.

FUNCIONS DELS PERSONATGES
DEL CONTE MERAVELLÓS

Aquesta llista de funcions i l'ordre que segueixen representa la base morfològica dels contes meravellosos en general:

0.-SITUACIÓ INICIAL.-Els contes comencen habitualment amb l'exposició d'una situació inicial, on es presenten els membres de la família, entre els quals apareix el protagonista.

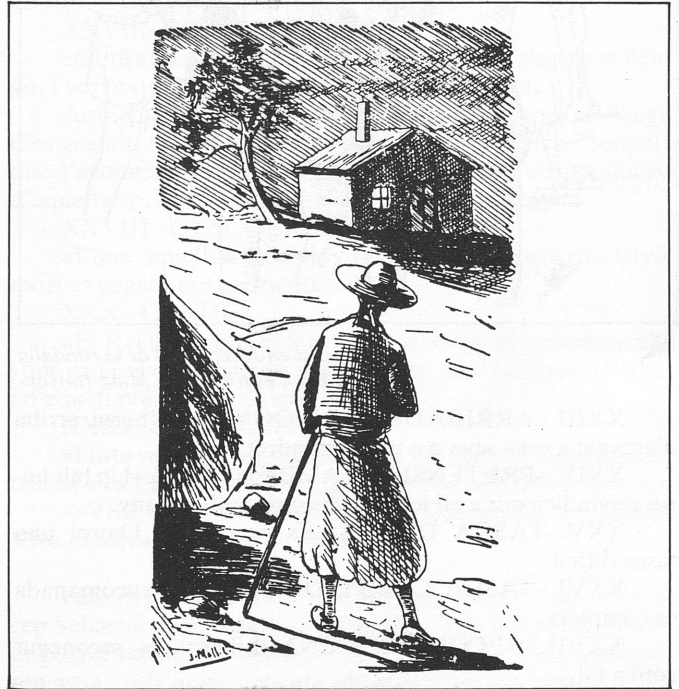
I.-ALLUNYAMENT.-Un dels membres de la família s'allunya de casa.

II.-PROHIBICIÓ O PROPOSICIÓ.-Es fa al protagonista una proposició o bé una prohibició.

III.-TRANSGRESSIÓ.-S'incompleix la prohibició.

IV.-INTERROGATORI.-L'heroi intenta informar-se.

V.-INFORMACIÓ.-L'heroi rep informació de la seva víctima.

Dibuix d'en Josep Moll de la rondalla
«En Tià d'es forn d'En Mata-ronyes»

VI.-ENGANY.-L'agressor intenta enganyar la víctima per tal d'apoderar-se'n o dels seus béns.

VII.-COMPLICITAT.-La víctima es deixa enganyar i així ajuda l'heroi.

VIII.-MALIFETA O FALLIDA.-L'agressor causa perjudicis a qualque membre de la família o bé troba a faltar alguna cosa.

IX.-MEDITACIÓ, TRANSICIÓ.-Es fa conèixer la nova de la malifeta. Es dirigeixen a l'heroi amb una pregunta o una ordre i el criden o el fan partir.

X.-PRINCIPI DE L'ACCIÓ CONTRÀRIA.-L'heroi es decideix a actuar.

XI.-PARTIDA.-L'heroi se'n va de casa seva.

XII.-PRIMERA FUNCIÓ DEL DONANT.-L'heroi passa per una prova que el prepara per a la recepció d'una ajuda màgica.

XIII.-REACCIÓ DE L'HEROI.-L'heroi reacciona davant les accions del donant.

XIV.-RECEPCIÓ DE L'OBJECTE MÀGIC.-L'objecte màgic passa a mans de l'heroi.

XV.-VIATGE.-L'heroi és apropiat al lloc on es troba l'objecte que cerca.

XVI.-COMBAT.-L'heroi i el seu adversari lluiten.

XVII.-SENYAL.-L'heroi rep un senyal.

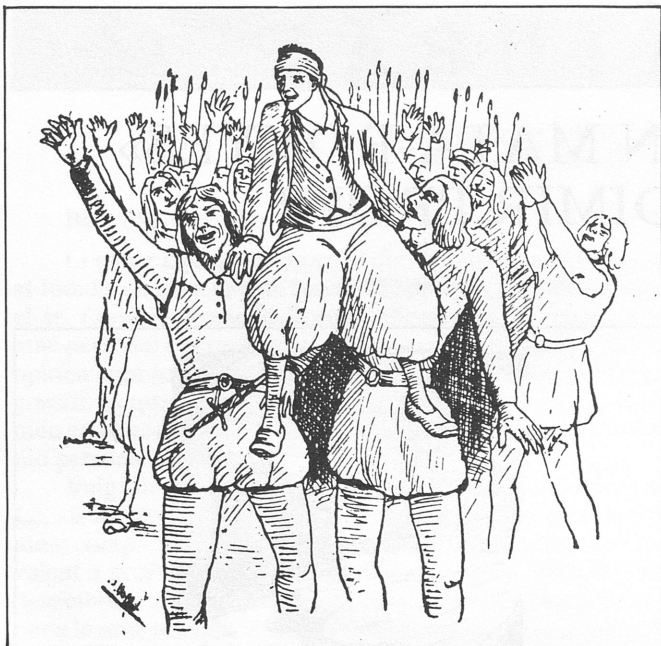
XVIII.-VICTÒRIA.-El contrari és vençut.

XIX.-REPARACIÓ.-La malifeta del principi és reparada.

XX.-TORNADA.-L'heroi torna a casa seva.

XXI.-PERSECUCIÓ.-L'heroi és encaçat.

XXII.-AJUDA.-Auxilien l'heroi.

Dibuix d'en Josep Moll de la rondalla
«En Tià d'es forn d'En Mata-ronyes»

- XXIII.-ARRIBADA D'INCÒGNIT.- L'heroi arriba d'amagat a casa seva o a un altre indret.
 XXIV.-PRETENSIONS AMB ENGANY.-Un fals heroi reivindica per a ell les pretensions, amb engany.
 XXV.-TASCA DIFÍCIL.-Es proposa a l'heroi una tasca difícil.
 XXVI.-TASCA COMPLIDA.-La tasca encomanada es compleix.
 XXVII.-RECONeixEMENT.-L'heroi és reconegut com a tal.
 XXVIII.-DESCOBRIMENT.-El fals heroi queda al descobert.
 XXIX.-TRANSFIGURACIÓ.-L'heroi pren una nova aparença.
 XXX.-CÀSTIG.-El fals heroi és castigat.
 XXXI.-MARIDATGE.-L'heroi es casa i és coronat rei.

Es pot observar que el nombre de funcions és molt reduït, sols en podem aïllar trenta-una i l'acció de tots els contes meravellosos es desenvolupa dins aquests límits. Podem veure que la successió de les funcions segueix un ordre lògic i estètic i com cada funció surt de la precedent sense excloure'n cap, ja que totes pertanyen al mateix eix narratiu.

**APLICACIÓ PRÀCTICA A LA RONDALLA
«EN TIÀ D'ES FORN D'EN MATA-RONYES»**

Per aplicar les teories de Propp sobre les funcions dels personatges dels contes meravellosos he triat la rondalla mallorquina *En Tià d'es forn d'En Mata-ronyes*, recopilada per Mossèn Antoni M.ª Alcover i publicada dins el tom XI de l'*Aplec de Rondalles Mallorquines*, amb el pseudònim d'En Jordi d'es Racó.

Funcions dels personatges:

0.-SITUACIÓ INICIAL.

«Això era un forner que just tenia un fii que nomia Tià. Cau viudo, se torna casar i sa madrastra pren cuantra En Tià, i sempre l'enviaven a dur llenya».

I.-ALLUNYAMENT.

«Aquell al·lot arriba a estar avorrit, i un dia alça es cap i ja és partit per dins un grandios bosc, i de d'allà.

Camina caminaràs i cap envant te faràs, fins que arriba a una terra a on sa gent no tenia alegria i ja havien perdudes ses riaies de tot».

II.-PROHIBICIÓ-PROPOSICIÓ.

«Demana què és allò, i li diuen:

—¿I això no sabeu, germanet?

—N'estic ben en dejú!, diu ell.

—Idò, li diuen, es cas és que fa temps que s'és girat contra aquesta terra un gegantot, que primer mos feia una destrossa de gent, mai vista. Si cada vegada que se presenta, li duen una fadrineta, se dóna per satisfet, i se'n va, i aquella fadrineta no la veuen pus. Per això, en presentar-se, treuen sorts de ses fadrines que hi ha; i a sa qui toca sa sort, l'entreguen an es gegant, i foris. El Rei ha fetes unes dictes que es qui matarà aquest gegant, se casarà amb sa seua fia i serà s'hereu de la corona».

III.-TRANSGRESSIÓ.

«—Idò diu En Tià, jo hi vui un arrap amb aquest gegant; ¿i on el trobaria?

—Negú ha pogut aclarir d'on surt, li diuen.

—No res, diu En Tià. Ja ho aclarirem.

Agafa una grapada de pols, l'amolla a l'aire, i per allà on es vent se'n dugué sa pols, pren En Tià».

IV.-INTERROGATORI.

«Es cap d'un parei de dies arriba a unes casetes blanques, parla amb ses madones i els demana si sabien on trobaria es gegant».

V.-INFORMACIÓ.

«—No ho sabem!, digueren tots es d'aquelles casetes.

Ses madones, que eren fades, li donaren una carrasca màgica que en dir-li: carrasca du'm a tal part, li duria a l'acte; una barretina verda, que mentres le dugués posada negú no el veuria, i unes corretjades que en dir-los: corretges, pegau! —peguen fins que troben gent davant».

VII.-COMPLICITAT.

«Gràcies a sa carrasca En Tià se troba davant unes casotes de mal aspecte.

Veu una dona que agranava sa carrera, i ja l'escomet.

—¿No em diríeu, germaneta, si és ca un gegant, això?

—Massa que ho és!, diu aquella. Jo som sa seua dona. I li diu que per matar es gegant, ha d'esser que li tirin tres ous: un en es front, un a sa boca, i un en es pits. I han d'esser ous d'una colometa que passa com es vent i està tancada dins una caixa de bronzo en es punt fondo de la mar».

VIII.-MALIFETA O FALLIDA.

«—I bé!, diu En Tià. ¿I com m'ho faré per arribar an aqueixa caixa de bronzo, que està en es fons més fondo de la mar?».

IX.-MEDITACIÓ-TRANSICIÓ.

«En Tià pensà d'anar a cercar aquests tres ous, per poder així matar an es gegant».

X.-PRINCIPI DE L'ACCIÓ CONTRÀRIA.

«Agafa sa carrasca, i ja li diu: —Carrasca, du'm an el Rei d'es Peixos».

XII.-PRIMERA FUNCIÓ DEL DONANT.

«Arriba davant el Rei d'es Peixos i li demana amb bones paraules un favor.

—Si puc, sí que el vos faré, diu s'ermitanet.

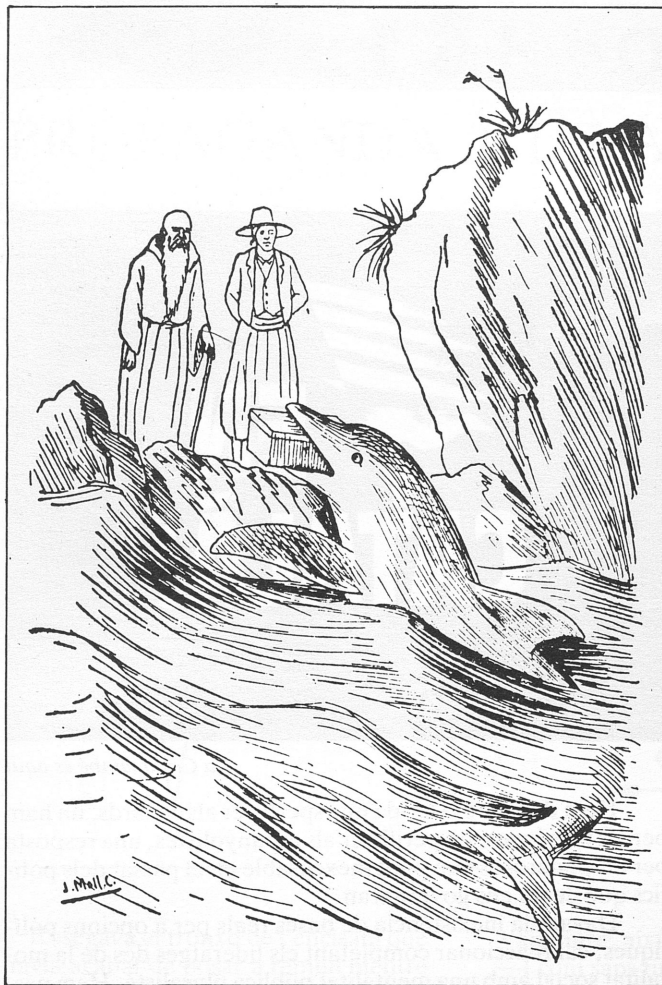
Es favor que vos deman, diu En Tià, es per alliberar una nació d'un gegant que cada vegada que si presenta, li han de donar una fadrineta per fer-lo fugir i perquè no diga res a s'altra generació».

XIII.-REACCIÓ DE L'HEROI.

«Aquest gegant diu En Tià, no hi ha altre remei, per matar-lo, que tirar-li en es front, a sa boca i en es pits, tres ous d'una coloma que està tancada dins una caixa de bronzo, en el fons de la mar. Sa qüestió és veure si hi ha cap peix que sàpia a on devers és tal caixa, i que la mos puga treure».

XIV.-RECEPCIÓ DE L'OBJECTE MÀGIC.

«El Rei d'es Peixos amb un parpalet obri sa caixa de bronzo, en surt tot d'una com la bala sa coloma, però aquell

Dibuix d'en Josep Moll de la rondalla
«En Tià d'es forn d'En Mata-ronyes»

falcó li pega en fuita i sa coloma cau en terra amb so ventre xapat.

En Tià li treu es tres ous; los s'estoja ben estojats dins una butxaca, dóna milions de gràcies an el Rei d'es Peixos».

XV.-VIATGE.

«En Tià diu a sa carrasca: —Carrasca, du'm a ses casotes des gegant! I encara no ho hagué dit, com zas! ja fonc davant aquelles casotes».

XVI.-COMBAT.

«Se posa sa barretina verda. Sense que negú el ves, se n'entra allà on estava es gegant. Se treu es tres ous i els hi tira an es front, a sa boca i an es pit».

XVII.-SENYAL.

«En Tià se treu es trinxet, obri sa boca an es gegant, li taia sa llengo, i la s'estoja dins sa butxaca».

XVIII.-VICTÒRIA.

«Es gegant romangué sec, com si li hagués pegat un llamp».

XIX.-REPARACIÓ.

«Ara mateix acab de fer acabar ets alens an es gegant».

XX.-TORNADA.

«En Tià torna a ca'l Rei a dur-li sa bona notícia».

XXIV.-PRETENSIONS AMB ENGANY.

«Un estornell de poca son i de poca consciència fonc es primer que arribà a ses casotes des gegant.

Veu es gegantot estès en terra. Duia un grandió guina- vet i taia es cap an es gegant, el se carrega, i cap a ca'l Rei! dient que era ell que l'havia mort».

—Senyor Rei, diu aquell polissardo. Es gegant ja no se menjarà la senyora Princesa ni cap altra fadrina. Jo l'he mort i li he taiat es cap. Veltaquí que le hi duc».

XXV.-TASCA DIFÍCIL.

«El Rei i es Senyors que l'acompanyaven, com sentiren i veren allò se giren an En Tià, i li diuen: ¿I tu què hi dius?

—Que és fals i mentida això que aquest subjecte diu.

—¿Mentida, diu el Rei, i presenta es cap d'es gegant?

—Es ver, diu En Tià, que ell presenta es cap. Però jo tenc una penyora més forta de que som jo que l'he mort».

XXVI.-TASCA COMPLIDA.

«—¿Quina és aqueixa penyora? diu el Rei.

—¿Quina és? diu En Tià. Aviat ho veurà Vossa Reial Majestat i tots els altres que vulguin. Que li obriguen sa boca, an aquest cap i que li mirin si té llengo!».

XXVII.-RECONeixEMENT.

«Obriren sa boca an es cap d'es gegant, li miren si té llen- go, i veren que no en tenia, que li havien taiada.

Aquí En Tià se posa mà a sa butxaca, sa treu sa llengo d'es gegant, la hi posa dins sa boca, i el Rei i tots es Senyors que l'acompanyaven, reconegueren que allò era sa llengo d'aquell cap, i que En Tià havia guanyada s'acció».

XXVIII.-DESCOBRIMENT.

«I que aquell polissardo que deia que ell era qui havia mort es gegant era un mentider».

XXX.-CÀSTIG.

«El Rei manà que el fersassen a sa coa de quatre cavalls i que cada cavall prengués per son vent. Així ho feren a l'acte, i d'aquell polissardo no se'n resà pus».

XXXI.-MARIDATGE.

«I tota sa gent enrevoltaren En Tià i el se'n dugueren en triumf a ca'l Rei, cuidant a esgargamellar-se cridant tothom:

—Viva es nostro Príncep! Viva s'hereu de la Corona!

Viva es salvador de tot es reinat!

I ara ja poreu veure lo que havia de succeir: que el Prín- cep Sebastià se casà amb sa fia del Rei. I se feren unes noces de pinyol vermei, un ball ben vitenc i sarau per llarg. I visque- ren anys i més anys, i encara són vius si no són mort. I al cel mos vegem tots plegats. Amèn».

CONCLUSIÓ

Amb aquesta anàlisi he intentat demostrar la possibilitat d'aplicar les teories de Propp a les nostres «rondaies» i si bé es veu que a «En Tià d'es forn d'en Mata-ronyes» no hi apa- reixen totes les funcions, ja que hi manquen les dels números VI, XXI, XXII, XXIII i XXIX, sí que hi ha una coincidència en les altres i en l'ordre amb què apareixen.

El fet que quasi totes les «rondaies» mallorquines se- gueixin el que Propp denomina «contes meravellosos», fa creure que llur esquema es pot aplicar a la majoria d'elles. ■

(1) Vladimir Propp. Rus, nascut l'any 1895, professor d'Etnologia a la Universitat de Leningrado. El seu llibre *La morfologia del conte* és un dels lli- bres més coneguts i apreciats dins els estudis folklòrics.

LLIBRE I VÍDEO SOBRE LA

«SABANA SANTA»

Informació:

Dr. Mariano Molina

C/. M. Alberola, 10

Novelda (Alacant)

JO ESTIC AMB LA CRIDA

TOMEU VIDAL

«Em repetiré fins que m'escoltin» (Voltaire). I ho faré exigint que cadascú ocupi el lloc polític que vulgui però sense perdre de vista el conjunt i les carències de la globalitat. Per això necessitam un amplíssim marc per al debat. Per al debat i l'acció que converteixin la poesia i la impotència en argument, contrast i matís.

La Crida pot ésser, si som capaços d'aconseguir-ho, la seu d'aquesta trobada, tal vegada primera trobada, entre els nacionalistes anònims, entre nacionalistes i mallorquinistes. La Crida ha d'ésser una nova exigència cap a la voluntat de fer, un nou camí per a les conviccions que incideixi en el més profund d'aquest país: la mentalitat. No serà fàcil implantar aquest moviment ciutadà en un país de covards. El mallorquí és covard per segles d'expolis, per incultura i per manca d'ètica. No serà fàcil parlar d'acció entre porucs. I jo el primer. Porucs i panxacontents. ¿El clima?

La decisió ens ha de forçar a elegir amb escrupulosa cura definicions i formes. Sempre cercant resultats. Invertir, que no especular. Si la Crida no és un monument a la intel·ligència política, a l'audàcia i a la capacitat d'elegir el moment, fracassarà. I nosaltres, un poc, amb aquella. Aquesta és una oportunitat més de fer societat, d'omplir buits amb el rigor lúdic del coratge. Amb la força de les conviccions que, a la llarga, és la força d'un país.

La Crida haurà de construir una part del sentit cívic, de la convivència col·lectiva amb dos elements: el senyoriu ciutadà i la vehemència poblera. La Crida neix en el record al moviment polític més important que hi ha hagut en aquesta illa quan Joanot Colom arribà a Ciutat des de la part forana cridant visca el rei, morin els intermediaris. Avui tenen un sentit modern els agermanats. I és perquè «la voluntat de seguir lluitant no neix tant de la utopia d'uns descendents feliços com del record dels avantpassats humiliats» (Walter Benjamin).

La Crida pot oferir una il·lusió a una generació, la meua, que no es troba a gust amb la seva herència, perquè entén que el canvi de circumstàncies invaliden sense pal·liatius uns plantejaments antiquats que varen néixer en un estat d'excepció. Jo segueixc pensant que passotisme i imbecilitat són sinònims. Les dificultats per al futur d'una generació mai no foren tantes, és cert, però mai no hi hagué una generació on el seu futur fos més fàcil que el nostre. Basta demanar-ho als majors.

La Crida també és aquí

Hem de fer de la Crida un esperó per als covards, un ham per als més joves, un perill per als espanyolistes, una resposta per als poderosos i un punt inexcusable en el passat dels polítics que demà ens governaran.

Davant la inexistència de bases reals per a opcions polítiques, cal reaccionar completant els lideratges des de la moralitat social amb una mentalitat pública pluralista. Hem passat de la cultura de la protesta a la cultura de la proposta. No basta cridar ni escriure. Cal aconseguir-ho. Per això necessitam un moviment: la Crida.

Només la Crida podrà amenaçar la caverna des de l'ambició col·lectiva, des de la il·lusió compartida. És la llavor perfecta per fer Escola, l'Escola Mallorquina. Des de la moral de victòria, des de la realitat, sense dogmes ni arquebisbes.

Necessitam venedors d'èxits, d'efectivitat, de tot quant signifiquem. Ens veurem obligats a rompre la teranyina aliena que enclou el nostre país en un futur europeu segregat, amb excés, pels tecnòcrates.

La Crida haurà de conjugar la utopia i el realisme per tal de veure la realitat, la diversitat de factors interdependents que constitueixen la vida d'aquest país, en aquest país.

La Crida necessitarà, endemés, la sort dels campions. O la sort dels elegits. ■

A la Mar Mediterrània, bressol de la Cultura de la rimya i el vi, emergeix l'illa de Mallorca. El seu meravellós clima i privilegiada situació fan que hi creixin fermes vinyes i hi creix esplendorosus vins coneguts des de l'antiguitat.

Jaume Mesquida

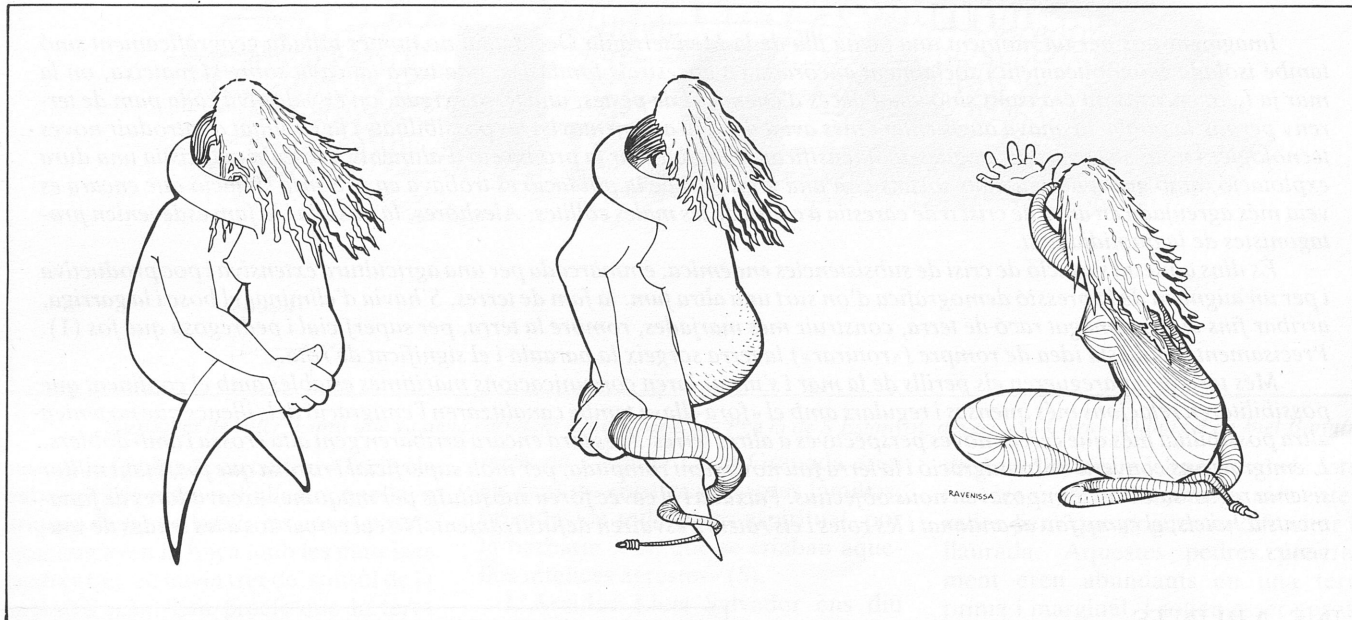
VINYES I BODEGUES A PORRERES (MALLORCA) Tel. 971/647106

VENDA DIRECTA A LA BODEGA

HORIZONS SEPARABLES

PROPAGANDA I LEGAL

BORO MIRALLES

Dibuix de Ravenissa

Rosegava el tronxo de l'encisam que havia acabat de posar a remull mentre llegia en una revista un article sobre farmacopea. Seia sobre el mateix tauler de formica blanc de la cuina. M'agradava molt aquell banc que només li passava l'espòntex es quedava curiós.

Sonà el BUUUIC! de l'interfon. Vaig pulsar el botó, sabia qui era.

En entrar em donà un bes, li passí uns trossets de tronxo empenyent amb la llengua.

—Puaff! Saps que no suporta la verdura crua! —i anà a escopir a la pica d'inox, es refregà un dit per les genives i es glopejà. Exagera, pensí.

—Jo sóc jo i les meues verdures... —vaig afegir sense deixar de llegir l'article.

—Em convides a sopar? A que sabies que vindria? —digué canviant de to, s'acostà i em tirà mà a la bultaco, així, sense més.

—L'hora que és poques persones solen venir pel seu compte a aquesta casa.

—Ooh! Em desbaraten tant les primeries del bon temps, Orenç! —i feia rodar els meus collons com pilotes de ping-pong.

—No tinc ganes de barrinar amb tu —li diguí eixut. I era de veres.

—Però per què? No ho entenc! —cridà—. Estàs a soles i sé que no tens més núvies que jo!

Vaig riure, així: Ha, ha, ha, ha.

—I com saps tu això?

—Una femella, una vera femella, vull dir, i no una ninyata ele, sempre ensuma si hi ha més de la seua casta al voltant del seu mascle...

—Em queda el recurs de consolar-me jo mateix..., si no me'ls fan pols abans.

—Hu, hu, hu! Com? Agafant-te la polla entremans i tirant-te de coco l'últim culet guapo que has vist pel carrer?

—Si tant saps de la vida íntima d'un home endevina per què no vull anar al llit amb tu i m'ho dius després.

—Que sí que ho sé, idiota...

Se n'entrà cap endins. No podia viure una setmana seguida amb aquella dona, em desinflava els pneumàtics amb una espècie de desgana fixa que tenia per tot allò que es plantejava de fer per buscar-se un poc la vida. Però hòstia, tenia unes cames tan fabulosament llustroses que bé podia aguantar que m'enganxàs el seu desfici unes hores, per després aferrar-me a aquelles piques beneiteres i amorrar-me al seu salpasser que em batejava la cara amb l'essència sagrada brollada directament dels déus de l'amor. Però un sabi oriental em digué en certa ocasió que tot passa i jo m'ho havia cregut. No era ni el seu moment ni el seu lloc, però podia ser-ho per molts altres tipus que trobaria només girar el cantó.

M'apropí a la finestra. El vapor del

bullit havia embafat els vidres i el meu tros particular de ciutat el veia enterbolit. Una ciutat desenfocada. Com els meus pensaments, maleïts i empaitadors des que ocorrí allò.

Estava desentelant amb el dit un cercle menut quan vaig sentir la seua melosa veu a les meues espatlles.

—Orenç...

Em girí. S'havia soltat la cabellera rossa, llarga i crespada, de la seua roba quedava una faldilla negra curtíssima que deixava guaitar unes braguetes calades a joc, un plec de les quals penetrava per la seua raja marcant-li-la com un motle. Era preciosa.

Intentí netejar el meu cercle per veure-hi clar.

Vaig notar que s'acostava, es reflectia sobre el cristall de la finestra, la seua imatge creixia per moments...

—Orenç...

I em matà amb el ganivet de serra de tallar par i alguna llesca de cuixot, quan en tenia. Allí, sota el neó de la cuina.

(«M'ho digué un sabi oriental»)

* * *

Aquesta narració forma part d'un grup de quatre històries enquadrades totes sota el nom de GRAMS, segona novel·la d'un servidor que veurà prest la llum.

Vos avís, el mes que ve no en contaré la següent. ■

SOCIETAT PRETURÍSTICA

ROTES I ROTERS

GASPAR VALERO I MARTÍ

Imagem-nos per un moment una petita illa de la Mediterrània Occidental no només aïllada geogràficament sinó també isolada econòmicament i socialment ancorada en ancestrals fondàries: una terra tancada sobre sí mateixa, on la mar ja (...o encara) no era camí sinó via d'accés d'enemics i de pestes; una terra exígua, on es valorava cada pam de terreny perquè la població anava augmentant més aviat del que augmentaven les possibilitats i la voluntat d'introduir noves tecnologies i nous sistemes que poguessin intensificar i rendibilitzar la producció d'aliments. Una illa on existia una dura explotació, amb grans desigualtats socials i on una gran part de la població es trobava en precària situació que encara es veia més agreujada en anys de crisi o de carestia a causa de les males collites. Aleshores, la misèria i la fam esdevenien protagonistes de la quotidianitat.

És dins aquesta situació de crisi de subsistències endèmica, emmarcada per una agricultura extensiva i poc productiva i per un augment de la pressió demogràfica d'on surt una altra fam: la fam de terres. S'havia d'eliminar el bosc i la garriga, arribar fins al més amagat racó de terra, construir més marjades, rompre la terra, per superficial i pedregosa que fos (1). Precisament d'aquesta idea de rompre («roturar») la terra sorgeix la paraula i el significat de rota.

Més tard desaparegueren els perills de la mar i s'instal·laren comunicacions marítimes estables amb el continent que possibilitaren relacions més intenses i regulars amb el «fora-illa» i també canalitzaren l'emigració dels illencs que no tenien altra possibilitat més que cercar noves perspectives a altres terres. Més tard encara arribaren gent alta i rossa i amb doblers. L'emigració es convertí en immigració i la terra fou novament rompuda, per molt superficial i rociosa que fos, i tant millor si tenia regust salobre. S'imposaven nous objectius: l'aixada i el càvec foren substituïts per màquines excavadores de fonaments d'hotels, el camp fou abandonat i les rotes i els roters s'esvaïren definitivament. No cal cercar-los a les tendes de souvenirs...

UNS APUNTS D'ESTRUCTURA AGRÀRIA MALLORQUINA

A manera d'introducció i a nivell esquemàtic podem assenyalar els diferents grups socials que configuraven la pagesia mallorquina dels segles XVII, XVIII i de la primera meitat del segle XIX, abans de la desfeta de la gran propietat nobiliària, esdevinguda principalment a la segona meitat del segle passat (2).

1. MONOPOLI DE LA TERRA PER PART DE LA NOBLESIA TERRATINENT:

Les grans finques o possessions ocupaven la major part de la terra de l'illa i es trobaven en mans d'una minoria de grans senyors. Aquests constituïen, per tant, la classe dominant mallorquina, s'apropriaven de la renda de la terra i controlaven el comerç dels seus productes, bàsicament l'oli i el blat.

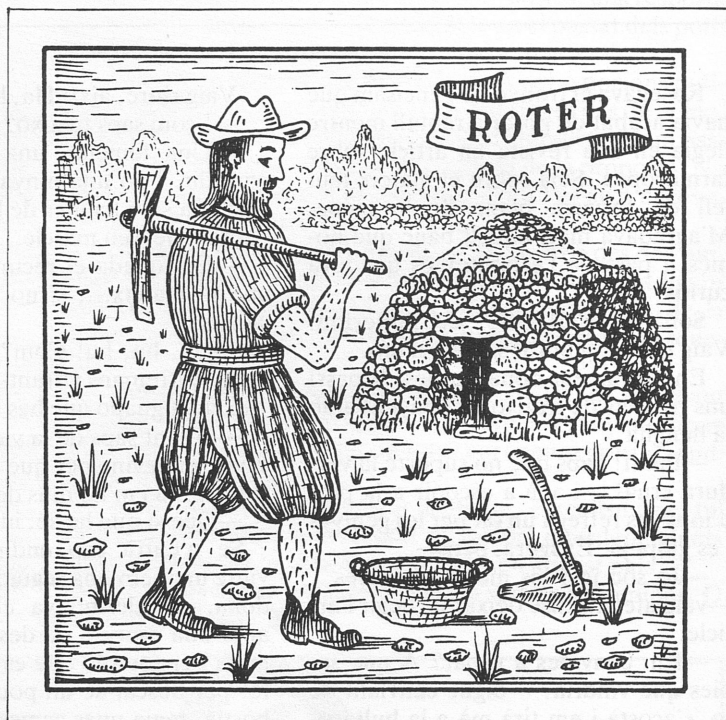
2. ELS GRANS ARRENDATARIS:

Les possessions dels nobles eren arrendades pels pagesos benestants —els amos—. Tenien una situació privilegiada sobre la resta de la pagesia, a la qual explotaven amb treball assalariat o amb sots-arrendaments de terra.

3. PAGESOS PETITS PROPIETARIS:

Tenien importància numèrica i lluitaven perquè les seves tres o quatre

Dibuix del llibre «Els nostres arts i oficis d'antany»

quarterades de terra els proporcionassin l'aliment necessari per mantenir la família i ensenys pagar la forta fiscalitat aleshores imperant. En moltes ocasions això era impossible i s'havien d'introduir dins el mercat de treball, llogant-se com a jornalers o agafant el treball d'una rota.

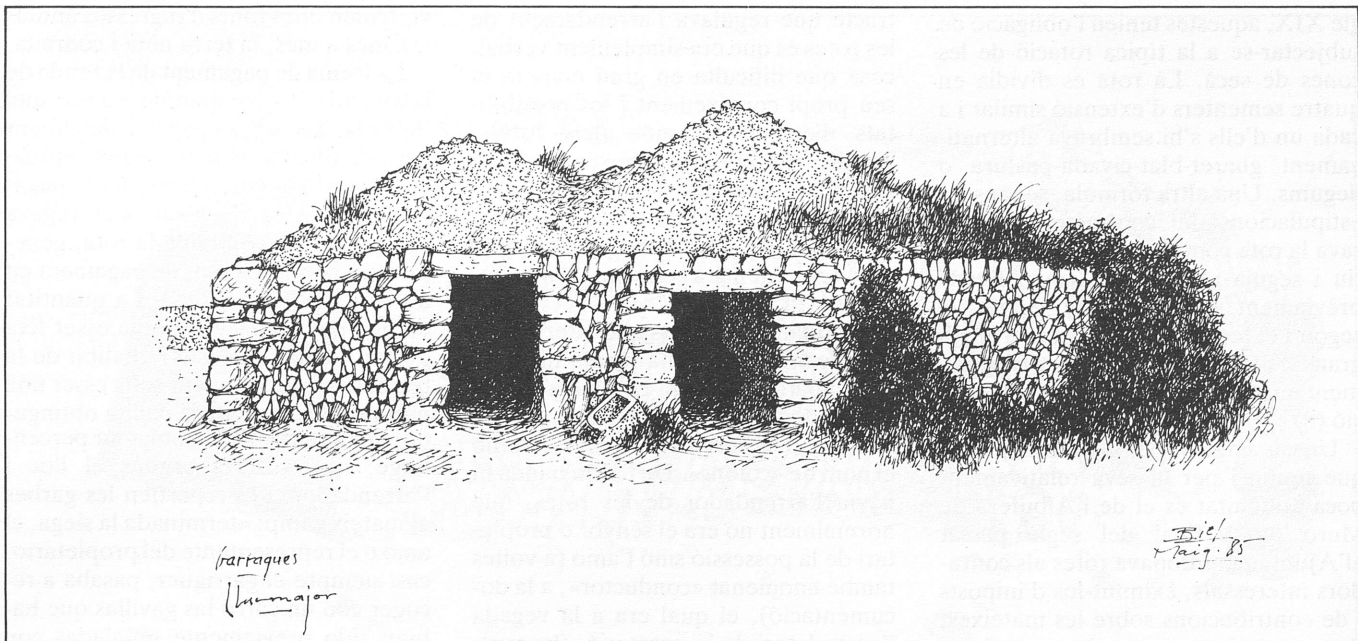
4. ELS JORNALERS:

Era el sector més nombrós de la pagesia mallorquina. Treballaven a les possessions com a contractats tempo-

ral i depenien dels sous que guanyaven, sempre molt baixos i insegurs, ja que en anys de mala collita podien prescindir del seu treball. Els missatges eren els jornalers estables, no subjectes a un treball de temporada o a un contracte anual.

ELS ROTERS

Configuren el darrer grup social dins l'estructura de la pagesia. Inicialment, el roter havia de fer desaparèixer la garriga o el bosc d'una determinada

Barraques de roter. Camí que va de la carretera Lluçmajor-Cala Pi a la de S'Estanyol, devers «Sa Cova». Dibuix d'en Biel Bonnín.

parcel·la i posar-la en cultiu: «Treia els rabassots de mata o d'ullastre o tallava soques de pins o bastia les noves parets que tancaven la finca amb les mateixes pedres que ell havia tret del subsòl de la mateixa rota. Era precís que la terra quedàs neta, lliure de tot impediment, per poder-s'hi fer bones sementeres» (3). Aquest tros de terra, la rota, era terra prima, d'escassa fertilitat i dependent d'una gran possessió, però allunyada de les seves cases, i al senyor o a l'arrendatari de la possessió li sortia més rendible donar-la a conrar a un altre a canvi d'un pagament o renda que fer-la treballar directament. No obstant aquest primer sentit, fidel a l'etimologia de la paraula: rota, terra rompuda i posada en condicions de cultiu, prest abastà un sentit més ample i passà a significar també el contracte d'explotació de petites i marginals i pobres parcel·les, encara que ja es trobassin conreades d'anys anteriors.

L'origen del sistema d'explotació de la terra en rotes és una qüestió encara no resolta satisfactòriament. En els segles XV i XVI es troben ja documents referits a rotes i roters a la zona de la Marina de Lluçmajor (4), però l'antiguitat del sistema podria esser encara major. Als segles XVIII i XIX és quan té l'època de màxima esplendor. Ben entrada la segona meitat del segle XIX va declinant la seva importància, encara que persistí durant molts d'anys de la nostra centúria si bé canviant molts d'aspectes de la seva fisonomia original i autèntica.

Els roters eren els pagesos més pobres i vivien en condicions mínimes de comoditat. Segons informa J. M. Talladas l'any 1817, els tres-cents roters que treballaven a les possessions llucmajor

eres de s'Àguila i Son Granada eren els caps de «rústicas y pobres familias, privadas de todo pasto espiritual, por la barbarie... en que se criaban aquellos infelices agrestes» (5).

L'Arxiduc Lluís Salvador ens diu que «forman la clase campesina más pobre de la isla; muchas veces se trata de simples braceros que trabajan a jornal en la misma finca donde radica la rota. Se obligan a cultivar y a abonar la parcela objeto de convenio... Los roters suelen estar bajo la vigilancia del majoral o del arrendador de la posesión. Y a pesar de su pobreza y de que sus contratos son puramente verbales, cumplen siempre con puntualidad sus obligaciones. Sólo en años de mala cosecha el propietario suele renunciar a recibir la totalidad o parte de lo pactado» (6).

Fins i tot els agricultors propietaris podien tenir una rota per tal de poder variar la seva producció o assegurar-la millor en cas de mala collita (7). Tenint en compte aquestes consideracions, en la pràctica no podem parlar dels roters com a categoria social «pura», sinó que trobam unes imbricacions fortes amb els altres sectors desvalguts del complex món pagès mallorquí.

LA ROTA

El treball per crear la rota, per deixar en condicions de cultiu per primera vegada una terra que just abans era bosc, garriga o ermàs, era lent i feixuc.

La primera feina a realitzar era l'eixermada del terreny, consistent a tallar la vegetació silvestre, a mà o amb desbrals i xorracs i arrabassant herbes i arrels amb càvecs o aixades. Un altre sistema podia esser cremar la vegetació. El següent treball era l'espedita-

da, és a dir, treure les pedres de la rota, tant les superficials com les més enterrades però que poguessin dificultar la llaurada. Aquestes pedres generalment eren abundants en una terra prima i marginal, i solien esser aprofitades per fer parets, tant de la tanca que podia envoltar la mateixa rota, com de la cabana del roter, o també per fer els marges tan necessaris per a sosteniment dels terrenys situats als vessants de turons o de muntanyes, típica localització de nombroses rotes. Una altra possibilitat per deixar el producte de l'espedita era col·locar-les a les vores dels camins o amuntegar-les en clapers.

La gran majoria dels termes municipals mallorquins tenen les seves zones de rotes, però malgrat la seva presència generalitzada, la seva distribució és desigual i fins i tot la variabilitat dels interessos de les grans possessions podia fer canviar la catalogació dels terrenys i per consegüent, la seva forma d'explotació fent fluctuar, per tant, el nombre i situació de les rotes. Per altra banda, el nombre de roters no coincideix amb el de rotes: alguns roters conreen més d'una rota a una sola o a diferents possessions.

Si bé l'extensió exacta de les rotes ens és desconeguda, i a més restava sotmesa a les variacions físiques o morfològiques del terreny que en moltes ocasions determinaven els límits i forçaven les dimensions de la parcel·la, en molts altres casos on la superfície de la rota era producte d'un repartiment més o menys planificat, la seva extensió solia coincidir amb una quarterada (0, 71 Ha).

En quant als cultius, i pel que fa a les rotes de la Marina de Lluçmajor al se-

gle XIX, aquestes tenien l'obligació de subjectar-se a la típica rotació de les zones de secà. La rota es dividia en quatre sementers d'extensió similar i a cada un d'ells s'hi sembrava alternativament guaret-blat-civada-pastura o llegums. Una altra fórmula, segons les estipulacions del contracte, considerava la rota com una sola unitat de cultiu i seguia una rotació anual fixada prèviament: el primer any, guaret, el segon i el tercer, xeixa, civada o altres grans; i el quart, pastura, que normalment quedava per a l'amo de la possessió (8).

Un cas singular per la documentació que tenim i per la seva relativament poca antiguitat és el de l'Albufera de Muro on a final del segle passat «l'Ajuntament donava rotes als conradors interessats, eximint-los d'imposts i de contribucions sobre les mateixes, durant tot el temps que durava la feina de treure el canyet i les herbasses i la roturació de les terres. Al cap d'uns anys de ple rendiment de les rotes, ja es pagava una renda i fins i tot es donava l'opció de comprar-les en propietat» (9).

EL CONTRACTE D'ARRENDAMENT

La primera característica del con-

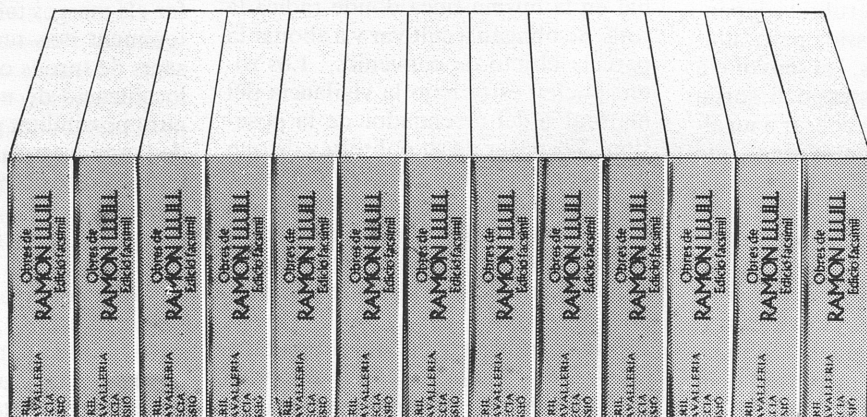
tracte que regulava l'arrendament de les rotes és que era simplement verbal, cosa que dificulta en gran manera el seu propi coneixement i les possibilitats d'estudi del món dels roters. També ens confirma el seu caràcter marginal, tant des del punt de vista d'estructura social com del d'activitat agrícola (10): El contracte escrit quedarà reservat per a convenis de més envergadura.

En quant a les parts que intervenien en el contracte, d'una banda hi havia l'arrendatari, que era el mateix roter i que en documentació referida a possessions amb moltes rotes, apareixen amb el nom de «colons». De l'altra banda hi havia l'arrendador de les rotes, que normalment no era el senyor o propietari de la possessió sinó l'amo (a voltes també anomenat «conductor», a la documentació), el qual era a la vegada l'arrendatari de la possessió. Per tant, es produeix la figura d'un sots-arrendament: L'amo és l'arrendador de la rota al roter i l'arrendatari de la possessió al senyor. No obstant això, tampoc no és estrany que l'arrendador de les rotes fos directament el propietari o senyor de la possessió.

Però, tant si l'arrendador era el senyor o era l'amo, cap d'ells no dedicaven gens de capital a les rotes i, en can-

vi, tenien unes fonts d'ingressos anuals i, a més a més, la terra neta i conrada.

La forma de pagament de la renda de la rota no es trobava sotmesa a una sola fórmula. Sempre es pagava anualment però de distinta manera segons els casos. La gran majoria de rendes es pagaven en espècie, és a dir, s'entregava una part de la collita de la rota, generalment blat. Els casos de pagament en doblers eren minoritaris. La quantitat de blat que es pagava podia ésser fixa d'acord amb l'extensió i qualitat de la terra, però normalment solia ésser una part proporcional de la collita obtinguda. Generalment s'establia un percentatge, que variava segons el lloc i l'arrendador, i es repartien les garbes al mateix camp: «terminada la siega, el amo o el representante del propietario, casi siempre el garriguer, pasaba a recoger con un carro las gavillas que habían sido previamente señaladas con una ramita de lentisco; podía ser una de cada diez, de cada seis (Llucmajor) o de cada cuatro, según el contrato. En Santanyí, por su suelo más pobre, se hacía una primera vuelta para recoger una de cada cinco gavillas, y otra segunda recolección de una de cada diez de las que restaban; las primeras constituían el *censal* y las segundas el *delme*. La recogida, en todos los casos se

OBRES DE RAMON LLULL

"I és hora ja, i passa d'hora, de què a Mallorca i a Catalunya i dins el món literari, Ramon Llull deixi d'esser originalment un introvable, un menysconegut, un inèdit"

M. Obrador i Bennisar, 1906

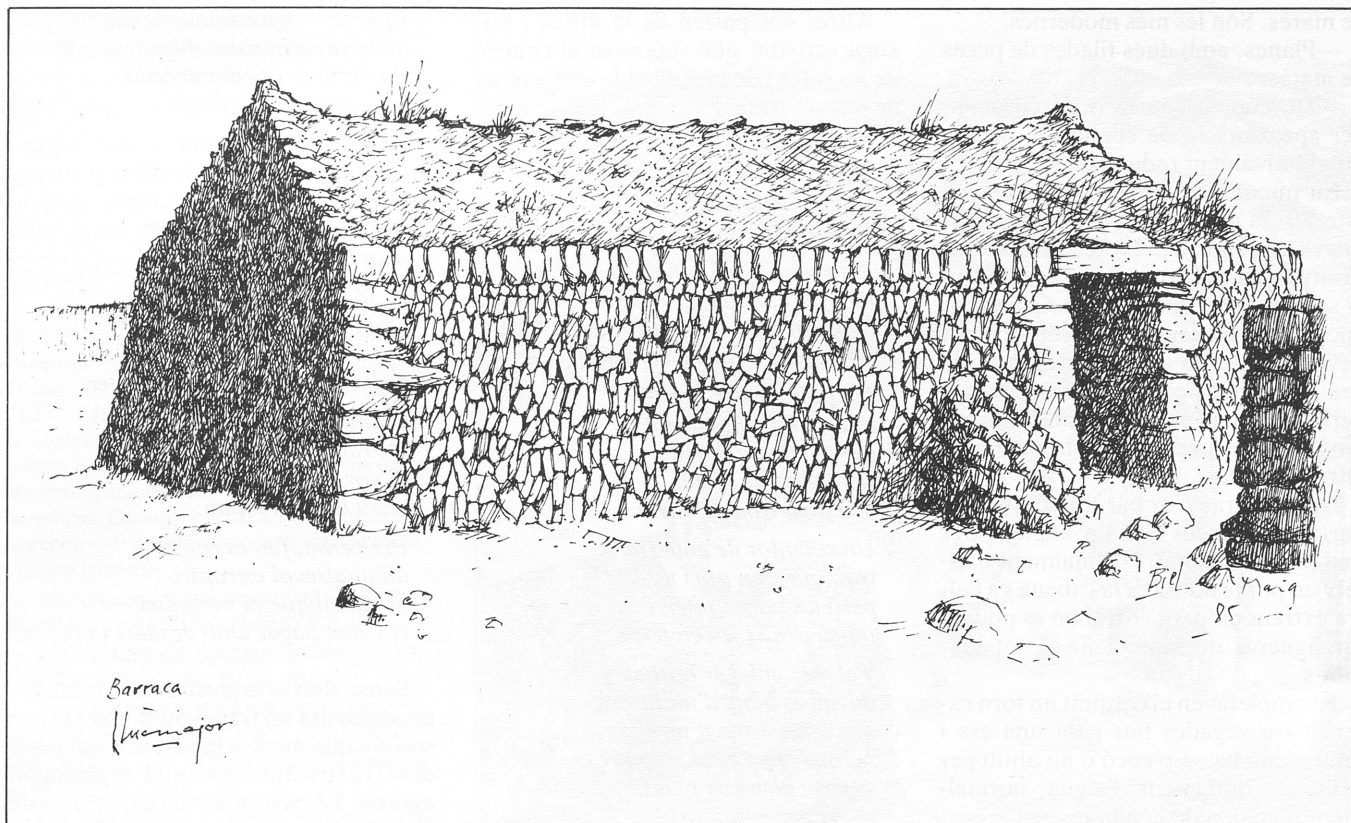

Edició facsímil

El que calia recuperar d'una edició original

MIQUEL FONT
Editor

MALLORCA

Barraca de roter. Carretera de Lluçmajor a Cala Pi, entre Albanyeta i Ca l'Oro. Dibuix d'en Biel Bonnín.

llamaba *delmar*» (11). L'arrendador moltes vegades rebia el nom de *censaler*. Segons apreciació de l'Arxiduc, a la muntanya, on la terra és més difícil de llaurar, el propietari es contentava amb la dècima part de la collita de la rota (12).

La durada del contracte solia esser de quatre anys, coincidint amb el període de rotació dels conreus. No obstant, a la comarca d'Artà existia un contracte anual, iniciat per gener i amb la possibilitat per part del roter de poder renunciar fins el dia 8 de maig de cada any (13).

Altres variants contractuals podien esser les prestacions personals del roter dins la finca de l'arrendador com, per exemple, dos dies de treball i l'adobament de determinades parcel·les, si bé l'arrendador l'autoritzava per extreure dels seus boscos o garrigues la llenya necessària per als *formiguers* o adobaments amb cendra i terra cremada (14).

En quant a xifres absolutes, es podria dir que els roters pagaven al voltant d'una quartera de blat (o d'altre gra) a l'any per rota. Però, i conseqüentment al caràcter variable de la collita, de la superfície de la rota i fins i tot al percentatge del censal, les desigualtats de les quantitats pagades eren evidents. Segons l'estadística de l'estudi de J. Alzina referit a la comarca d'Artà entre els anys 1824 i 1828, la quantitat mínima pagada per una rota fou d'una barcella i tres almuds de blat

(possessió de Sa Cànova, any 1827), i la quantitat màxima fou de quatre quarteres, tres barcelles i dos almuds (finca Son Not, any 1828) (15).

Per acabar aquest apartat referit al contracte, hem de recordar els casos existents d'exempció de contribució durant la primera època de constitució de la rota, amb l'eixarmada del bosc i l'espedregament del sòl. Ja hem esmentat aquesta exempció pel cas tardà de l'Albufera de Muro, però es podia fer extensiva d'una manera genèrica. Es tractava d'animar i de compensar la dura tasca dels primers anys de treball que segurament anaven acompanyats de collites molt reduïdes.

LA BARRACA DE ROTER

La necessitat d'aixopluc i d'hàbitat, temporal o permanent, especialment si la rota es trobava lluny del nucli de població del roter, exigia la construcció d'una vivenda, molt senzilla i petita, que era bastida pels mateixos roters i que avui en dia encara podem observar per molts de racons de Mallorca.

Especialment abundants a la Marina de Lluçmajor, a continuació seguirem bàsicament la descripció que fa Roselló Verger de les barraques d'aquesta zona (16):

Normalment tenen una planta rectangular, de doble llargada l'eix major que el menor. El portal es troba a la fa-

çana llarga. Les jambes del portal poden esser d'una sola o de diverses peces, però el dintell sempre és monolític, malgrat la seva relativament considerable dimensió.

Les parets són de pedra seca, amb pedres irregulars tant per la cara interior com per l'exterior. Únicament són regulars els cantons i el portal. Cada paret té dues filades paral·leles de pedres entre les quals hi ha un reblit d'altres pedres més petites, cosa que dóna un gruix considerable a la paret, l'estabilitat de la qual s'ha de solucionar donant inclinació en forma de talús a la cara exterior.

La coberta és l'element més original i, per tant, el més interessant. La tipologia més corrent presenta una estructura de troncs d'ullastre (o també d'ametler) amb bigues recolzades sobre una gran biga central molt més gruixada que segueix l'eix major de la barraca. Moltes vegades aquest complicat conjunt ve reforçat per un puntal vertical situat al centre de la construcció.

Sobre els troncs es troben situats una sèrie de peces de marès i sobre elles una capa de terra argilosa que nivella el conjunt, semblant dos vessants completament plans, i a la vegada impermeabilitza la coberta i permet la creixuda d'herbes.

Altres tipologies de coberta poden esser:

—De volta de canó amb fragments

de marès. Són les més modernes.

—Planes, amb dues filades de peces de marès.

—De cúpula cònica o de curucull, per aproximació de cercles de pedres progressivament reduïts.

En quant a la distribució de l'espai interior, la meitat de la barraca es destinava a habitació del roter. En un racó se situa una foganya a ran de terra i en la seva vertical una senzilla xemeneia, encara que no sempre existeix. Hi pot haver també un o dos finestrons de ventilació, un pedrís per col·locar les gerres d'aigua i un o dos armaris oberts dins la paret per guardar-hi menjar o altres objectes.

No és estrany trobar un conjunt de barraques unides per un angle o per una paret en comú. Normalment existeix un porxe adosat a la cabana i a l'altre extrem un petit corral on es podien fer figueres de moro i fins i tot verdures.

Acompletaven el conjunt un forn exterior i a vegades fins i tot una era i també una bassa o cocó o un aljub per a l'aprovisionament d'aigua, normalment recollida de la pluja.

EL CANÇONER POPULAR I ELS ROTERS

Moltes de les gloses i altres poesies populars del nostre cançoner es refereixen a les pobres collites i a la mala terra de les rotes:

*A sa rota li he dit,
perque l'he posada bé:
—Enguany m'ets d'omplir es graner.
I ella diu: —El t'ompliré
però l'ets de fer petit.*

*A sa rota li he donat
tot lo que havia mester
i ara em pens que hi coiré
mitja cortera de blat.
Com es senyor hauré pagat
¿quina ganància tendré?*

*Bona aigo, Mare de Déu,
tendrem bon blat a sa rota.
Vos daré sa paia tota
i es blat serà tot meu.*

*Com ell ne tendrem tan poc
de sa rota Xuriguera,
es dissabte de Sant Pere
ja anirà a aferra qui pot.*

*Com era hora de ploure-hi,
a sa rota no hi ploqué,
i ara molta d'aigo té,
però es blat no té remei.*

*Sa rota de sa Corbaia
està damunt un serral.
Ja m'ho va dir En Jaume Mal
que era curta i mal granada.*

Altres ens parlen de la difícil i feixuga activitat que suposava el conreu de les rotes i de la dura vida que havien de dur els roters:

*Ell m'hauran d'enllepolir
que jo torn a tal roteta;
primer em llogaré per teta
o criada de botxí.*

*A sa rota, aquí i allà,
mu mare, hi ha cadellada.
Si em perdeu qualque vegada,
no m'hi vengueu a cercar.*

*Un pobre roter la passa
tant de dia com de nit:
berena de pa florit,
es migdia de rostit,
beu aigo roja de bassa.*

*Un sonador de guitarra
trob que bon ofici té,
però un pobre roter
passa pena i jeu en terra.*

*Val més aplegar burbaies
davall es banc d'un fuster,
que esser dona d'un roter,
perque, en s'estiu, sempre té
sa casa plena de paies.*

Un tercer grup fa referència a les relacions entre els roters i els amos o guardians de les possessions, gairebé sempre difícils i especialment tenses a l'hora de pagar la renda d'una mala anyada:

*Entre llebres i conís,
ericons i caragoles,
tu, roter, sempre redoles
i em fas ses busques endins.*

*Es roters i guardians,
quan prou han escoblejat,
s'assumpto queda arreglat
i tan amics com abans.*

*Ja diràs an En Fontet,
aquell de s'Hostal d'es Pla,
si té rotes a donar
d'aquelles que fan volar
a un homo es cabalet.*

*Jo som un pobre roter
i tot lo dia pelei
per a dar ordi a En Morei,
p'es mul, quan l'haurà mester.*

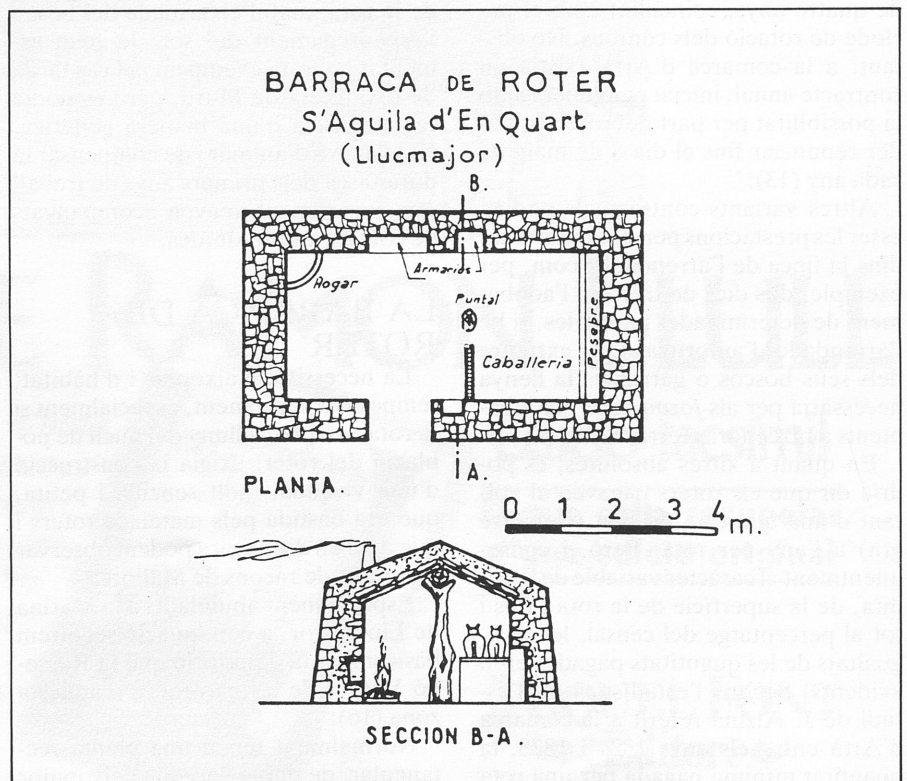
*L'amo, ¿de què vos queixau?
De raó no en teniu gota:
Si vos fan mal a sa rota,
taiau llenya i tapau.*

*Per verba, fan es roters
un qualsevol estropici,
bé saben que es perjudici
el volen pagar amb doblers (17).*

Sense deixar aquest darrer tema reproduïm ara un fragment d'una «cançó social» que mostra la inserció del roter dins l'estructura caciquil típicament agrària. El cacic donava l'explotació de les rotes a canvi del vot dels roters:

*Pobre «tonto» a on te'n vas
per s'interès d'una rota
a votar qui et cerca fotre
sense sebre lo que fas.*

*De rotes gran conrador
fas amb sa teva suor
que l'amo s'arrendador
tengui per pagar es senyor
i llavors amb s'elecció*

Planell d'una barraca de roter. Dibuix de Rosselló Verger.

guanyes que des teu sarró
has de pagar es seu consum
i tu no veus motiu ningun
per deixar anar es polissó.

Casa jo vos mostraré
que sempre han fet de roter
i ses riqueses que té
totes caben dins un plat (18).

NOTES

(1) A tal efecte ens comenta URECH y CIFRE, Casimiro: *Estudios sobre la riqueza territorial de las Islas Baleares*. Palma: Guasp, 1869, pp. 47 i 48, citat per ROSSELLÓ VERGER, p. 270: «El labrador isleño se somete a cultivar tierras de calidad más ínfima donde apenas ve reproducidos entre las anticipaciones sus jornales, sin ulterior beneficio. De aquí ese carácter infatigable y la excesiva frugalidad proverbiales en los labriegos isleños».

(2) Seguim, bàsicament, MOLL, I. i SUAU, J.; i ALZINA i MESTRE, J.

(3) LLABRÉS RAMIS, J. i VALLESPER SOLER, J., vol. IV, p. 204.

(4) LLABRÉS RAMIS i VALLESPER SOLER, vol. IV, p. 202, citant FONT OBRADOR, B.: *Historia de Lluçmajor*, 2, 98.

(5) TALLADAS, J. M.: *Proyecto relativo a la creación de nuevos poblados*, 1817. Citat per ROSSELLÓ VERGER, p. 267.

(6) HABSBERG-LORENA, L. S., vol. I, pp. 18 i 19. Citat per ALZINA i MESTRE, p. 26.

(7) ROSSELLÓ VERGER, p. 267. ALZINA i MESTRE, p. 34, insisteix en el tema: «no tots els roters estaven desposeïts de terra i, per tant, tampoc no constituïen una classe "autònoma" respecte dels petits camperols... Un bon nombre de roters figuren a l'Apeo de 1818 com a petits pagesos propietaris d'extensions de terra normalment inferiors a 1-5 ha.»

(8) ROSSELLÓ VERGER, p. 305 i 268.

(9) LLABRÉS RAMIS i VALLESPER SOLER, p. 202.

(10) Segons Jean BISSON, *La terre et l'home aux Iles Baléares*. Aix-en-Provence: Edisud, 1977, citat per ALZINA i MESTRE, p. 27, «Activitat marginal, socialment i agronòmicament, la rota acompanya l'estructura latifundista; és també traducció de la forta pressió demogràfica».

(11) ROSSELLÓ VERGER, p. 267-268.

(12) HABSBERG-LORENA, íd. nota 6.

(13) ALZINA i MESTRE, p. 18.

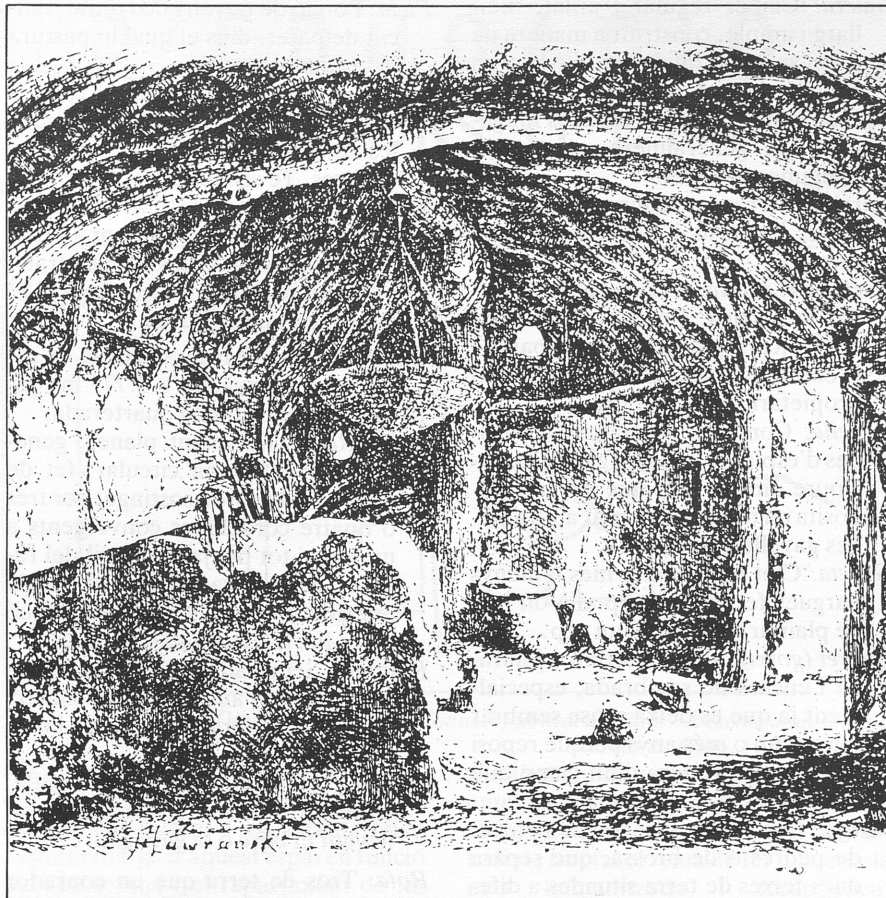
(14) ROSSELLÓ VERGER, p. 268.

(15) ALZINA i MESTRE, p. 27.

(16) ROSSELLÓ VERGER, pp. 358-363.

(17) GINARD i BAUÇÀ, vol. II, pp. 237 i 238.

(18) Fragment de la poesia reproduïda íntegrament per ROSSELLÓ VERGER, p. 268, provinent d'un imprès solt, anònim i sense data, però situat pels voltants de Santanyí i de l'any 1870.

Interior d'una barraca segons un gravat de l'Arxiduc Lluís Salvador

VOCABULARI:

Almud (Aumud): Mesura de capacitat (àrids o grans). Equival aproximadament a 1'95 lts. i és la sisena part d'una barcella.

Artiga: Tros de terra arrabassat profundament i amb la vegetació cremada en preparació per esser conrat.

Barcella: Mesura de capacitat (àrids o grans). Equival aproximadament a 11'70 lts. i és la sisena part d'una quartera. Es divideix en sis almuds.

Bardissa: Paret formada de brancam i arbusts entrelligats i fermats amb travessers per tancar un tros de terra.

Boïc: Formiguer (adob).

Censal: Paga anual, en espècie que el roter havia de fer al senyor o amo de la possessió. Solia consistir en una quarta o en una quinta part de la collita.

Censaler: Qui cobra el censal; censalista.

Claper: Munt apilotat de pedres en el camp, especialment les tretes d'un terreny per conrear-lo.

Clos: Tros de terra tancat de paret.

Clava: Tros de terra bona, cultivat i tancat de paret.

Cocó: Clot natural obert en la roca dins el qual es posa aigua quan plou for-

mant un petit bassal; cadolla. Podia esser ampliat artificialment i cobert amb pedres per aminorar l'evaporació i així rendibilitzar l'aigua.

Conductor: Antigament, llogater o arrendatari, especialment l'amo d'una possessió propietat del senyor.

Curucull: Barraca de cúpula cònica.

Delmar: Pagar el delme. Recollida de les garbes de les rotes que constituïen el delme i també el censal.

Delme (Deume): La desena part de la collita o d'altres productes de la terra, que es pagava com a tribut a l'Església, o al rei i altres senyors.

Eixermar: Arrabassar una terra, tallar la brossa de la garriga i convertir aquesta terra en terra laborable / Netejar la terra tallant o arrabassant les herbes i arbusts que hi creixen i dificulten el conreu o el trànsit.

Ermàs: Camp que no es conrea, sia per negligència, sia per fer-lo reposar durant un any i després tornar-lo a conrear (especialment a les terres primes, poc productives).

Espedregar: Llevar les pedres d'un terreny.

Formiguer: Munt de terrossos sostinguts per un feix de llenya o de brossa, que es crema en el camp conradís per fer servir la terra cremada per abonar el camp.

Galera: Claper regular i aïllat, molt llarg i ample, construït a manera de paret seca per tal de recollir-hi gran quantitat de pedres.

Garba: Feix d'espigues tallades i lligades, que generalment es compon d'algunes gavelles.

Garriga: Terreny no conreat, poblat de mates i arbusts i d'arbres no gaire grossos.

Garriguer: Home encarregat de guardar la garriga. En moltes ocasions era l'encarregat de recollir la part de la collita de la rota que cooresponia al propietari.

Gavella: Conjunts de manats o falcades d'espigues que el segador pot incloure dins la mà i que després deposita en terra per formar amb algunes gavelles la garba.

Gaveta: Clot rectangular més o menys llarguer fet en el camp allà on han de plantar un arbre o un cep.

Guaret (goret): Terra de conreu llaurada i encara no sembrada, especialment la que es deixa sense sembrar durant un o més anys perquè reposi / Llaurada primera d'un camp que ha de sembrar-se.

Marge: Graó de terra, sovint revestit de pedres o de brossa, que separa dues feixes de terra situades a diferents nivells, o que serveix per aturar les esclavisades de terra.

Marina: Garriga, extensió de terra inculta, generalment poblada de mates i arbusts.

Marjada: Porció de terreny limitada per un marge.

Pleta: Porció de terreny no conrat, tancat de paret, dins el qual hi pastura el bestiar.

Quartera (Cortera): Mesura de capacitat (àrids o grans), variable segons les comarques, però aproximada a 70 litres. Té sis barcelles.

Quarterada (Corturada): Mesura agrària de superfície, equivalent a 7.103 m.² Consta de 400 destres quadrats, es divideix en quatre quartons, i el quartó en quatre horts.

Quartó (Cortó): Mesura agrària de superfície, equivalent a 1.775 m.² És la quarta part d'una quarterada.

Raol (Reol): Recipient planer, generalment de forma circular, fet de llistons o de corda sostingut per tres o quatre cordellines convergents a un nus, i tot penjant al sòtil del rebost o de la barraca del roter. Servia per guardar-hi el pa orejat perquè no es florís, i lluny dels animals.

Restoble: Sembrada de la mateixa llavor que l'any anterior en un mateix terreny / Sembrada de civada i ordi mesclats.

Rompre: Llaurar per primera vegada; donar la primera rella a una terra, llevant el bosc o la garriga.

Rota: Tros de terra que un conrador cultiva dins un predi d'altri durant alguns anys, generalment pagant al propietari una porció convinguda del que hi cull; sol esser terra prima o allunyada de les cases de la possessió / Tros de terra que era garriga i ha estat sembrada.

Roter: Conrador d'una rota.

Sementer: Cada part d'una terra de conreu que se sembra d'una planta determinada.

Tanca: Terreny conradís voltat de paret.

Xeixa: Blat de bona qualitat que fa la farina blanca i més saborosa que la del blat ordinari.

BIBLIOGRAFIA

ALCOVER, Antoni M.^a i MOLL, Francesc de B.: *Diccionari Català-Valencià-Balear*, 10 vols. Palma de Mallorca: Moll, 1980.

ALZINA i MESTRE, Jaume: «Els roters i es sistema de rotes dins l'estructura agrària de la comarca d'Artà al primer terç del segle XIX» dins *Estudis Balearics*, n.º 14, Palma de Mallorca, pp. 17-54.

GINARD i BAUÇA, Rafel: *Cançoner popular de Mallorca*, 4 vols. Palma de Mallorca: Moll, 1979.

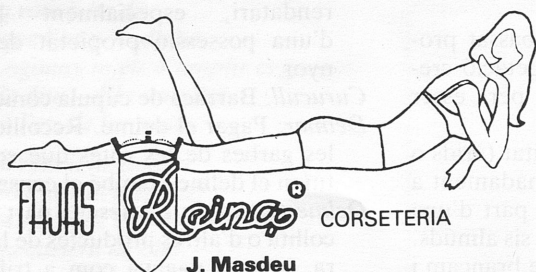
HABSBURG-LORENA, Ludwig-Salvator: *Mallorca Agrícola*. I i II (Trad. de *Die Balearen* per J. Sureda Blanes). Palma de Mallorca: Mn. Alcover, 1959 i 1960.

LLABRÉS RAMIS, Joan i VALLESPER SOLER, Jordi: *Els nostres arts i oficis d'antany*, 5 vols. Palma de Mallorca: Museu Arqueològic de la Porciúncula, 1982.

MASCARÓ PASARIUS, José: *Corpus de Toponímia de Mallorca*, 6 vols. Palma de Mallorca: Miramar, 1965.

MOLL, Isabel i SUAÚ, Jaume: «Senyors i pagesos a Mallorca (1718-1863/70)» dins *Estudis d'Història Agrària*, n.º 2, Barcelona, 1979.

ROSSELLÓ VERGER, Vicente: *Mallorca, El Sur y Sureste*. Palma de Mallorca: C.O.C.I.N., 1964. ■

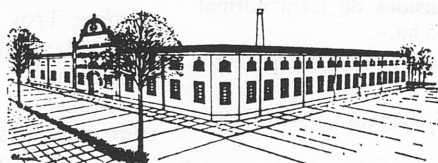

Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de mallorca

al servei
de la dona
jove i elegant

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón

Telèfon 50 19 00

INCA

NOTES D'EDUCACIÓ

QUI EDUCA ELS EDUCADORS O L'INFANT QUE DUIM DEDINS

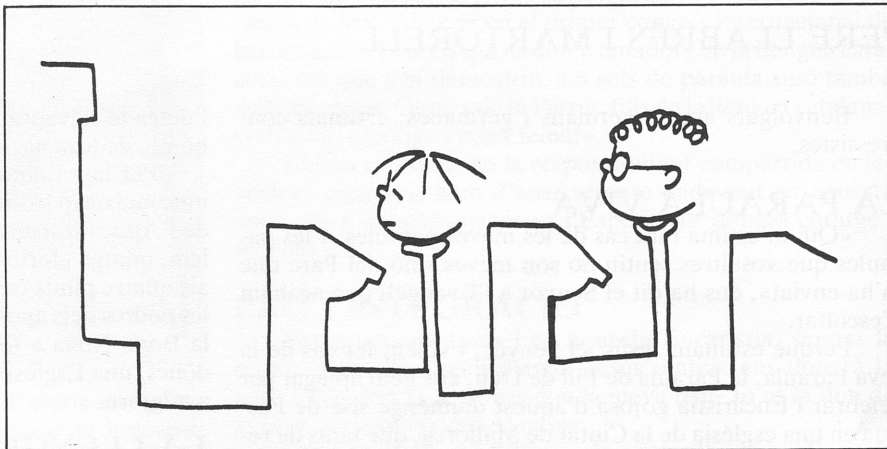
RAMON BASSA

Des del primer «Notes» del mes passat han arribat a les meves mans una sèrie de llibres que parlen dels aspectes psicoanalítics presents a l'educació, i no voldria desapropiar l'ocasió per compartir unes reflexions amb els lectors d'aquesta secció, a la qual poden escriure si volen.

Comencem per un principi. A finals dels anys seixanta ens arribaren els primers llibres dels educadors relacionats amb la Pedagogia Institucional francesa (VASQUEZ, OURY, DOLTO, LOBROT, LAPASSADE...) que, per primera vegada per a nosaltres, educadors de l'Estat espanyol, ens parlaven d'un possible paper que podien fer l'escola i l'educador i que no feien: *el paper terapèutic*. Veure com infants rebutjats de l'escola dels «normals», dels «adaptats», eren capaços d'establir i retrobar unes noves relacions amb ells mateixos, amb els seus companys i amb els adults-educadors, gràcies al fet que un grup d'educadors tenien en compte els aspectes psicològics i psicoanalítics presents en el grup-classe, era una descoberta o troballa que eixamplava el paper d'educador perquè ens dotava d'uns nous coneixements per interpretar i ajudar els infants en la seva educació.

I quins eren aquests elements nous que introduïren o sobre els quals feren recaure la nostra atenció? Doncs, primerament, el paper que tenia l'ordenació de l'espai i el temps en la construcció de la personalitat de l'infant. Parlaven de la *zona de seguretat*, aquella pròpia de cada infant on podia refugiar-se, deixar-hi les seves coses personals, i viure-hi com a zona de protecció no envaïda. A escoles infantils de Reggio Emilia (Itàlia) hem vist com infants de tres, quatre i cinc anys agafaven objectes i els duïen a un calaix privat que tenien a posta per a cadascun. També vérem com hi havia una zona petita, en forma de caseta, amb coixins per terra, on l'educador no podia entrar. És a dir, l'infant podia sentir-se segur i desenvolupar la seva intimitat.

És clar que aquesta zona, tota sola, no és ni podia ésser suficient, per a complir una àmplia gamma de funcions educatiu-terapèutiques. Per això també la Pedagogia Institucional inclou la *zona de funció*, on l'espai que

Dibuix de Francesco Tonucci publicat al llibre: «A escola amb el cos». Barcelona: Graó, 1978 (Guix, 7).

dava delimitat per l'ús que se'n feia, era un espai socialitzat, en el sentit psicològic del terme, i els infants feien l'aprenentatge d'aquest espai en funció del seu servei i el repartiment de les responsabilitats que tenien. I també s'arribava a l'ús de *l'espai col·lectiu*. Una institució, l'*Assemblea de classe*, tenia un paper terapèutic, era el lloc d'intercanvi públic, de prendre decisions, de reflexionar, de fer retrets, de queixar-se, d'organitzar, etc., que tenien els al·lots.

I aquells infants que l'escola anomena «problemàtics» o «difícils» eren capaços de trobar-s'hi bé, de sentir-se acceptats i de veure's per primera vegada acollits com a persones, en lloc de veure's com alumnes o caps per omplir, per instruir.

Però això només era la punta de l'iceberg de la necessària reforma. L'escola encara ara no és un lloc on es tinguin en compte les relacions humanes. No li agrada que els amics s'asseguin junts, podrien xerrar. No deixa anar a beure quan un nin té set sinó «quan toca». S'han establert uns hàbits «escolars» que l'escola accepta sense pensar ni posar-los en qüestió.

I ara arriba la segona aportació: la de la psicoanàlisi. Freinet en el seu primer invariànt ja deia que l'infant és de la mateixa naturalesa que nosaltres. Però nosaltres, ho creim? Ho practicam? Els educadors (mestres, pare, mare), tant a l'escola com a casa, han oblidat l'infant que han estat, el que duïen i duen a dedins. També han oblidat el que els ha fet ésser, el que els ha marcat i com. Han de representar el rol del qui ho sap tot i ho domina tot.

I l'escola ha contribuït també a fer emmalaltir els infants. Tampoc la renovació pedagògica no ha tengut ben estudiat i tractat el tema de fer una escola més humanitzada i terapèutica. L'aportació psicoanalítica quedà ofegada per un corrent excessivament conductista del qual avui veim els aspectes no tan positius.

L'escola pot ofegar els sentiments dels infants en no permetre que aflorin i que s'expressin. I ho fa quasi com per un mecanisme de defensa, per por de no trastocar la seguretat de la institució. El primer que vol estar segur és el mestre. Creu que els seus temors, les seves frustracions, els seus odis, els seus afectes, no s'expressen, que ell és neutral, però els infants ho copsen intuitivament: diu una cosa amb la boca i una altra amb la seva actitud. Tant de bo que els adults no ens enganyàssim a nosaltres mateixos i poguéssim dur al terreny del conscient el que tenim amagat, que a vegades no sabem i d'altres creim que no se'ns nota. Però tard o prest tot té un efecte. Com a adults el que cal és que siguem capaços de veure-ho, acceptar-ho i començar a amnistiar-nos per poder arribar a no projectar sobre els infants els nostres fantasmes no resolts. Encara hi som a temps! ■

LLIBRES PER SABER-NE MÉS:

DOLTO, F.: *La dificultad de vivir. 2. Psicoanálisis y sociedad*. Buenos Aires: Gedisa, 1982.

FREINET, C.: *L'equilibri mental dels infants*. Barcelona: Laia, 1979.

MILLER, A.: *Por tu propio bien*. Barcelona: Tusquets, 1985.

VASQUEZ, A. / OURY, F.: *Hacia una pedagogia del siglo XX*. Mèxic: Siglo XXI, 1968. 1.ª Ed.

ESGLÉSIA NOSTRA

SEGUIDORS DE LA PARAULA, AMADORS DE LA LLENGUA CATALANA (*)

PERE LLABRÉS I MARTORELL

Benvolguts amics, germans i germanes; estimats congressistes.

LA PARAULA VIVA

«Qui m'estima farà cas de les meves paraules. I les paraules que vosaltres sentiu no són meves sinó del Pare que m'ha enviat», ens ha dit el Senyor a l'Evangeli que acabam d'escoltar.

Perquè estimam Jesús, el Senyor, i volem fer cas de la seva Paraula, la Paraula de Fill de Déu, ens hem aplegat per celebrar l'Eucaristia gojosa d'aquest diumenge sisè de Pasqua en una església de la Ciutat de Mallorca, que tants de records de fe, de cultura i de pàtria serva per al nostre poble, per a tots els pobles que parlam la llengua del beat Ramon Llull, les despulles del qual són aquí venerades, l'esperit del qual perviu certament entre nosaltres.

A partir de l'Evangeli que hem escoltat, jo us diria, benvolguts amics que sou aquí per estudiar i empènyer la nostra llengua catalana cap a nous horitzons de prestigi i d'arrelament, que els deixebles de Jesús som fonamentalment seguidors de la Paraula: d'aquell que és la Paraula viva del Pare i que féu estada entre nosaltres, d'aquell que va sembrar i sembra la Paraula que és la Bona Nova de la salvació en el cor dels homes, d'aquell que vol que l'anunci de l'Evangeli s'escampi a tota la creació per la paraula apostòlica, empesa pel foc de l'Esperit Sant.

Aquesta Paraula viva i vivificant, la tenim present entre nosaltres cada vegada que proclamam l'Evangeli i celebrem l'Eucaristia: és una Paraula que és llum i que és vida, per això aquí, en l'assemblea dominical, ja entreveim el sol, la claror i la llum de la ciutat santa de Jerusalem, que ens ha fet contemplar a la segona lectura el llibre de l'Apocalipsi: la ciutat, Pàtria dels fills de Déu, serà plena de la claror de la glòria del Pare i l'Anyell li farà de llum.

L'ESPERIT DE PENTECOSTÈS

Aquí és present també l'Esperit Sant Defensor, enviat pel Pare en nom de Jesús, que ens ho ensenya tot i ens fa recordar tot allò que el Senyor va fer i va dir. És aquest Esperit de Déu i del Senyor Jesús el qui la diada de Pentecostès va enviar els Apòstols a proclamar la Bona Nova a tots els pobles i en totes les llengües: perquè la Paraula de vida fos entesa i acollida per totes les nacions de la terra, i des de llavors tot creient pogués proclamar en la pròpia llengua les meravelles de Déu. Pentecostès, segons la Litúrgia romana, és l'antítesi i la guarició de la confusió i el pecat de Babel. Els pobles desunits i enfrontats i comunicats per la multiplicitat de llenguatges són cridats per l'Esperit a aplegar-se en la confessió d'una sola fe i a formar, des de les seves arrels culturals i ètniques, les esglésies del Crist, que són vives i presents a un indret determinat, i que són cridades a la unitat i a la comunió de l'Església de Crist que és una, santa, apostòlica i vertaderament universal. L'Esperit serà sempre en l'Església la font, el donador dels carismes diversos, sempre serà el creador de la unitat de tots aquells que, en diverses llengües, confessen

l'única fe salvadora: Jesús és el Senyor, és el salvador de tot home, de tota nació, de tot poble.

Per tant l'obra de l'Esperit és vertaderament universal: no coneix cap frontera ni suporta cap discriminació. El llibre de l'Apocalipsi ens feia contemplar la ciutat santa de Jerusalem, imatge gloriosa de l'Església, amb dotze portes obertes als quatre punts cardinals, fonamentada sobre dotze pedres, les pedres dels apòstols de l'Anyell, que són els missatgers de la Bona Nova a totes les nacions de la terra. És la nostra, doncs, una Església oberta a llevant i ponent, a tramuntana i a migjorn.

LA LLENGUA EN QUÈ EXPRESSAM LA FE

Per tot això, germans, els creients en Crist, els fills de Déu, els qui ens deixam moure per l'Esperit dels dons diversos i de la unitat, estimam la Paraula que ens salva i estimam de cor el llenguatge nostre, amb el qual i des del qual podem expressar la fe que ens agermana amb tots els creients i amb tots els homes de bona voluntat d'un cap a l'altre de la terra.

Estimam la llengua de tothom i estimam la nostra pròpia llengua. Sabem que les arrels de la nostra fe s'enfonsen en el cor i en la cultura, s'enfonsen en tot valor humà que va configurant la nostra personalitat dins la identitat del poble que som, dels homes amb qui compartim una mateixa terra, una mateixa llengua, una mateixa cultura, una mateixa història. Cap motiu cristià pot forçar mai una persona o un poble a renunciar de la pròpia identitat per esclavitzar-lo, per falsos i manipulats universalismes o supranacionalismes, als dictats d'una dominació cultural o lingüística colonitzadora forastera. El «Siau qui sou», de Mn. Miquel Costa i Llobera, no és solament un crit patriòtic ni restringidament polític; és un crit ben cristià que ha de perviure sempre en el cor de la nostra Església.

L'ÚNICA LLENGUA PRÒPIA DE L'ESGLÉSIA MALLORQUINA

La millor tradició cristiana present i operant als països de parla catalana, ha estimat i estima la llengua pròpia: la defensa i l'enalteix, en fa instrument portador de la Bona Nova i en fa expressió cordial de lloança, de la pregària personal i comunitària.

N'és un testimoni, ben proper a nosaltres, els mallorquins, la millor tradició de la nostra Església, restaurada ara fa 750 anys per gent que parlava el més bell català del món. Des de Ramon Llull, el fill major de l'Església nostra, fins al dia d'avui, aquesta Església ha mantingut substancialment ininterrompuda la fidelitat a la llengua d'un poble que ha pregat i ha pecat, ha plorat i ha cantat, ha lluitat i ha treballat, i sempre en català ha expressat el millor de si mateix, el més autèntic, el més personal individualment i col·lectivament. Sí, per als cristians, hereus de la paraula apostòlica de Ramon Llull, la nostra llengua és la millor perquè és la nostra. Així ho expressava en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana un poeta nostre, cristià convençut, Joan Alcover: «Jo l'estimo i la vener eixa llengua pels títols que la il·lus-

Sepulcre de Ramon Llull (Foto arxiu «Ultima Hora»)

tren, pels records que l'ennobleixen, per l'ànima que hi vibra; però sobretot la vull i la preferesc perquè és la nostra. Aquest és el títol suprem que la fa no la millor sinó l'única entre nosaltres».

Crec que a la llum del darrer Concili aquestes paraules de Joan Alcover cobren un significat viu i operant per a les nostres Esglésies. Parafraçant una expressió de la primera lectura d'avui, us diria que a l'Esperit Sant i als successors dels Apòstols, reunits en el Concili Vaticà II, els semblà bé que l'Església obrís de pint en ample les seves portes a les llengües pròpies de tots els pobles. Així s'encenia una novella Pentecostès.

És ver que, sobretot des del Concili de Trento, l'Església havia proclamat la fidelitat a la llengua del poble en la predicació i en la catequesi. El Vaticà II obre un procés que va més enllà: per fidelitat al poble i a l'Evangelí, l'Església s'encarna més i més en cada poble i en valora la seva expressió íntima i col·lectiva, cultural i històrica, que és la llengua. Així ha succeït en les nostres esglésies, en podem veure els fruits, en donam gràcies a Déu. Sabem que aquest procés és llarg, ens queda un llarg camí a recórrer, però crec que aquest recobriment de llengua i poble, segons l'ideal expressat ja per Marià Aguiló, va fruitant en les nostres Esglésies. Crec que la nostra Església de Mallorca creu i així ho ha proclamat, que la llengua de Ramon Llull és la seva llengua pròpia, l'única que la caracteritza culturalment i històricament com Església de Mallorca, al costat i en plena comunió amb el nostre poble. Així també la nostra Església redescobreix les seves arrels més autèntiques i personalitzadores que s'endinsen en la història dels seus orígens i que xuclen encara la saba potentíssima de l'obra lul·liana. Ramon Llull va tenir consciència lúcida que sols en la llengua pròpia havia de fer arribar al seu poble la predicació de la fe, el projecte evangèlic d'una Cristiandat renovada, el delit de la pregària que sorgís del cor i amaràs tota la persona. Per això en català volgué educar els nins en la doctrina, en català plantejà la utopia de Blanquerna, en català féu discutir els tres savis de les religions mono-teistes, en català féu ressonar el diàleg místic entre l'amic i l'Amat, en vulgar —com ell deia— volgué que el poble cantàs els cent noms de Déu i el plant de la nostra Dona.

LA TASCA DELS CREIENTS PER LA LLENGUA

Des de Ramon Llull fins a Mn. Antoni M.ª Alcover, sacerdot exemplaríssim de la nostra Església, fidel sempre a Déu, a la Pàtria i a la llengua, fins a la nova Cinquagesma del

Vaticà II que aquí també ens dona el goig d'un català cada vegada més pol·lent a la Litúrgia i a totes les activitats eclesials, un corrent potentíssim de fidelitat al llenguatge popular i literari s'ha escoltat per al bé integral del nostre poble. Lamentam ombres i omissions. Ara és el nostre deure posar remei a les nafres, constreñer les encletxes, esvaire les fosques. Crec que per a nosaltres, cristians de Mallorca, per a tots els cristians que parlau català, han de ressonar avui en aquesta església benivolguda i gloriosa de la Ciutat de Mallorca, les paraules de Mn. Alcover en el primer congrés internacional de la Llengua: «Tots els qui es diuen amadors de la llengua catalana, cal que s'hi demostrin, no sols de paraula sinó també amb les obres. Obrers de la Pàtria, fills de la llengua catalana, endavant! Coratge i bona feina!».

Com a cristians, en la responsabilitat compartida en les nostres esglésies, hem d'anar sempre endavant en aquesta tasca per a la qual certament l'Esperit ens donarà coratge i defensa.

PAU I INTEGRACIÓ

Per a aquesta tasca i en aquesta Eucaristia, segons la promesa de l'Evangelí d'avui, Jesús mateix ens donarà la pau: «Vos deix la pau, vos don la meua pau. Jo us la don de veritat, no com la dona el món».

Certament els qui estimam la nostra llengua, els qui la volem recobrada plenament i enaltida en tots els seus aspectes, no volem guerres lingüístiques, no cercam enfrontaments entre els qui parlen llengües distintes. Nosaltres hem experimentat la violència i l'opressió i no volem això per a ningú. Sabem, és vera, que, com diu l'Esclat, la pau és obra de la justícia. És la justícia neta i llampant que reclamam per la llengua que és nostra, que és la pròpia de la nostra terra. Estam segurs que aquesta justícia ens durà la pau: una pau que oferim a tots. ¿No hem parlat sovint d'integració? Els documents darrers de la Església de Mallorca que han tractat de l'ús normal de la nostra llengua conviden a la integració per tal de no caure mai en la injustícia d'esqueixar el poble mallorquí en dues categories. Ajudar els qui no saben la nostra llengua a comprendre-la i a emprar-la ha de ser, per nosaltres cristians, una obra d'autèntica caritat i de germanor, que deriven de l'Evangelí.

Recordem aquells versos de Joan Alcover:

*Jurem ser sempre custodis
del foc sagrat de l'avior,
sens que mai llenci el rancor
ni una sola estella d'odis
en la fornall de l'amor.*

L'Eucaristia que celebrem és, per als creients en el Senyor ressuscitat, la gran fornall de l'amor: de l'amor del Fill de Déu que donà la vida i la va recobrar per vessar-la per l'Esperit en els nostres cors; és la fornall de l'amor que ens agermana a tots els qui menjam un sol pa i per això formam un sol cos en Crist.

Que aquesta ofrena de comunió en l'amor a la Pàtria i a la llengua, oberta a la fraternitat de les nacions, «als mil parlars del món amic», sigui avui l'ofrena de la nostra Eucaristia: una acció de gràcies fervent i gojosa al Pare per la salvació que hem rebut de la Paraula, una Paraula de vida que hem acollit i ara proclamam en la llengua, que el beat Ramon Llull ennoblí en fer-la missatgera de la Bona Nova cristiana per al seu poble, la primera entre les llengües romàniques que bellament i teològicament exposà el misteri de la fe que ara tots plegats celebrarem en el gran sagrament de la Pasqua del Senyor. ■

(*) Homilia pronunciada en la missa, celebrada dia 3 de maig, abans de l'homenatge que a la Basílica de Sant Francesc, de la Ciutat de Mallorca, va rebre el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana a Ramon Llull. Es realitzaren les següents lectures: Fets 15, 1-2 22-29; Apoc. 21, 10-14 22-23; Jo. 14, 23-29.

CULTURA

IUGOSLÀVIA:
UN MODEL LINGÜÍSTIC IGUALITARI

MIQUEL CABOT / GERMÀ FUSTER

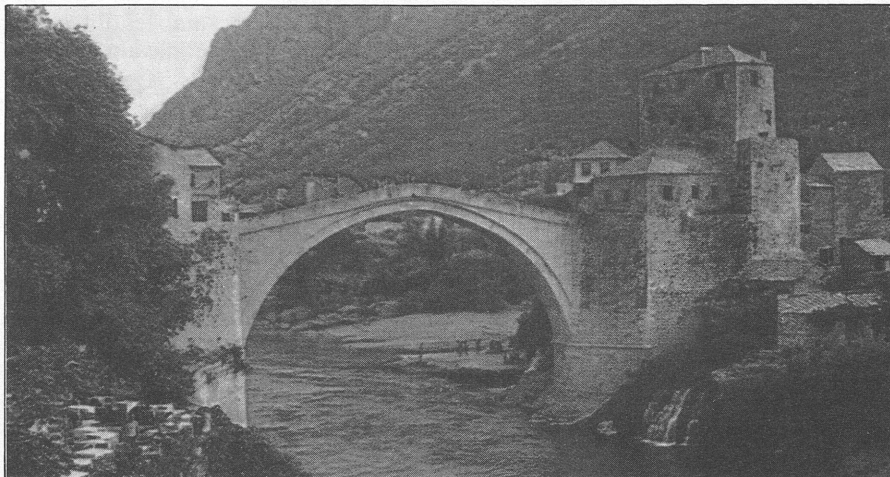
Si miram a la G.E.C. l'entrada "Iugoslàvia", ens adonem que es tracta d'un estat federal del sud d'Europa, integrat per les següents repúbliques: Sèrbia, Croàcia, Eslovènia, Bòsnia-Hercegovina i Montenegro.

Dia 11 de desembre, Na Dijana Mihajlova, professora de macedònia a la Universitat d'Eslovènia, va tenir ocasió d'explicar la delicadesa dels pobles que formen la federació, en el tractament de les seves llengües oficials: el serbo-croat, l'eslovè i el macedoni.

La professora Mihajlova ens contava que el tractament lingüístic als mitjans de comunicació, era estrictament territorial. En el camp de la Ràdio i la Televisió, cada república té el seu propi estudi o emissora que emeten en la seva pròpia llengua i que abasta només la seva república. Així per exemple, en el cas d'un programa important (partit de futbol, etc.) en directe, s'emeten en la llengua del lloc on es produeix l'esdeveniment. Si és en diferit, cada república en fa el doblatge corresponent.

Quant a la premsa, no existeix cap periòdic d'abast estatal. Cada territori té els seus periòdics, revistes, etc, acceptats per tota la població. Això fa que cada llengua es desenvolupi amb tota normalitat.

Pel que fa al camp de l'ensenyament, la conferenciant explicà que la llengua del territori és òbviament la llengua de l'ensenyament. Els estudis

Pont del poble de Mostar de Iugoslàvia (Foto G.E.C.)

primaris (5-11 anys) es fan únicament i exclusivament en la llengua pròpia. Els estudis mitjans (12-16 anys) igualment en la del territori, però a més s'inicien en l'aprenentatge d'una de les altres llengües a elecció dels alumnes.

Quan arriben a la Universitat, els estudiants iugoslaus es troben amb una càtedra de cada una de les llengües de l'estat, —observem que no existeix "una" llengua de l'estat, i que cada una d'elles només és oficial al seu territori—, que els impartirà cursos de llengües i literatures iugoslaves, encara que cada universitat posarà un accent més pronunciat sobre la seva pròpia.

D'acord amb aquests antecedents,

és evident que la relació ciutadà-Administració no pot ser d'altra manera que usant la llengua territorial. Aquest aspecte, Dijana Mihajlova el tenia tan assumit que no podia assimilar la possibilitat que un funcionari no entengués la llengua del ciutadà al qual servia.

Per acabar, direm que entre totes les repúbliques existeix una forta col.laboració i una tolerància, que si en alguns casos no es dona a nivell personal, sí es dona a nivell col.lectiu. Aquesta col.laboració i tolerància possibiliten la continuïtat de la federació de repúbliques. Saben tots ells que la seva supervivència com a poble només serà possible mantenint-se units. ■

UN TRACTAT D'ICTIONÍMIA CATALANA

ANTONI NADAL

A l'estiu de 1984, el doctor Stegmann, de la Universitat J.W. Goethe de Frankfurt, em va presentar una filòloga suïssa, nascuda a Tunísia, criada a Grècia i resident a Costa Rica. Aleshores acompanyava un grup d'universitaris alemanys que era de viatge d'estudis a Mallorca. Tot d'una em varen sorprendre la correcció del seu català i el tema que acabava d'escollir per a la seva tesi doctoral. Entre bany de mar i de sol (record que aquests darrers eren prolongats amb temeritat), Isabelle Secretan —així

s'anomena la jove filòloga— aprofità l'estada a l'illa per documentar-se sobre els noms catalans dels peixos marins. Al cap d'un any i mig, al passar mes de desembre, Isabell Secretan ha presentat la tesi a la Universitat de Salzburg. *Traité d'ichtyonymie catalane: de l'origine des noms de poissons marins* n'és el títol.*

Els lingüistes que s'han interessat per la ictionímia catalana són pocs (tanmateix, no és possible deixar d'esmentar les aportacions de Joan Veny en aquest camp d'estudi). Per això re-

sulta més valuós el tractat que resseny aquí.

La tesi és dividida en tres grans parts:

1) Noms descriptius i metafòrics en català. Els primers expressen les qualitats pròpies del peix i els segons provenen de l'assimilació dels éssers humans, paranaturals, animals, etc. Aquesta part abasta dos terços del treball.

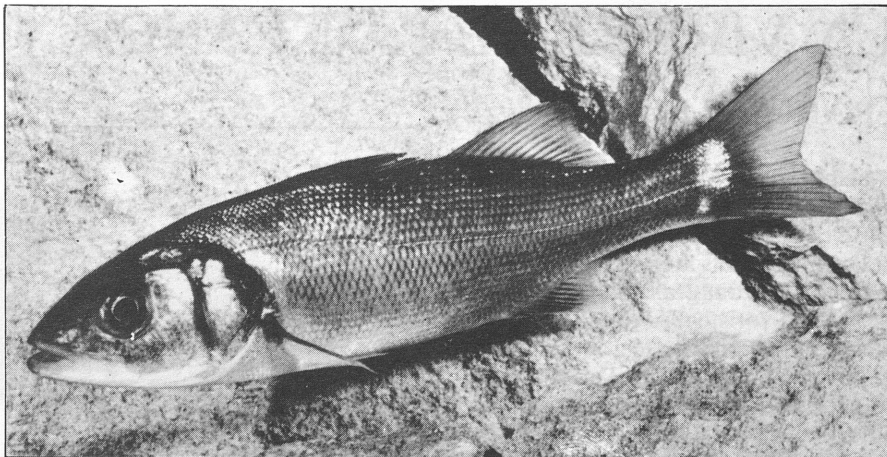
2) Noms descriptius en la llengua d'origen.

3) Noms i derivats l'ètim dels

quals és un nom de peix.

Cada nom hi és presentat amb la localització, els sinònims, els noms científics, els noms en moltes de llengües, la descripció del peix i una explicació del mateix nom, quan això ha estat possible. La tesi es clou amb els índexs dels noms científics, dels noms vulgars en 12 llengües, dels noms vulgars dels crustacis, dels equinodermes i dels mol·luscs en català, i amb una bibliografia gairebé exhaustiva.

Segons l'autora, només un petit nombre dels noms catalans de peixos procedeix d'una altra llengua i cal cercar-ne l'origen a la llengua catalana. Així mateix, ens fa notar que els pescadors han usat llur vocabulari quotidià per anomenar els peixos, traslladant llur món terrestre al món marítim. Això confirma que a Catalunya la gent de la mar vivia en simbiosi amb la pagesia. Els antropònims i els noms d'oficis que duen els peixos reprodueixen un ventall força complet de les activitats de la vila i del camp. La influència de la religió cristiana també hi és palesa. L'autora assenyala, de més a més, el caràcter arcaïzant dels significats dels peixos i l'estabilitat estructural dels processos de denominació dels peixos al Mediterrani, a raó de la convergència amb les re-

Llobarro (*Morone labrax*)

cerques i els resultats d'altres lingüistes.

¿Cal dir que ens trobam davant una tesi que traspua romanticisme? A la introducció de la tesi, Isabelle Secretan ja ens comunica que aquesta és fruit de la fascinació que li va produir el món històric i lingüístic del Mediterrani i un poc més envant deixa entendre que el tresor lexical que ha investigat pertany a una llengua de grup que potser està ferida de mort per la pesca especialitzada. "Les pêcheurs ne s'intéressent plus qu'à certains poissons et de ce fait en connaissent moins

que les pêcheurs d'autrefois. Ils avouent eux-mêmes qu'ils rejettent souvent des poissons à la mer sans savoir leur nom. Ainsi, de nombreux noms sont tombés dans l'oubli". Són paraules d'Isabelle Secretan, qui ens ha demostrat amb un recull de més de 1.000 ictionims catalans que el romanticisme no està en contradicció amb el rigor científic ni amb l'exemplaritat. Cal que li ho agraim.

* La tesi es pot consultar a la biblioteca March de Palma.

L'EDITORIAL

TESTIMONIO

DE AUTORES CATÓLICOS ESCOGIDOS, S. A.

de creació recent, el principal objectiu de la qual és que tots els treballs que edita responen a una indiscutible fidelitat al Magisteri de l'Església i a una real promoció de la vida cristiana i de la santedat. Té la satisfacció d'oferir les seves dues primeres obres:

EJERCICIO DE PERFECCIÓN Y VIRTUDES CRISTIANAS

per
El P. Alfonso Rodríguez, S. J.

Un llibre que es troba entre els que han assolit, al llarg de la Història de l'Església, major nombre de lectors. El nombre d'edicions és incommptable. Des de la seva publicació en el segle XVII, s'ha cercat i llegit àvidament per part de tots aquells que han desitjat seguir el camí de la perfecció a què ens convida l'Evangeli de Jesús. Era lectura ordinària a tots els noviciats.

Sant Antoni Maria Claret, fundador dels Pares Claretians, jutjava que aquest llibre havia duit més ànimes al cel que no estels té el firmament.

Sant Alfons Maria de Ligorio, fundador dels Pares Redemptoristes, el considerava essencial per a la santedat, i ordenava al seu administrador li comprés tots els que trobàs al mercat.

Sant Vicenç de Paulí, fundador dels Pares Pauls i de les Filles de la Caritat, deia que les ànimes treuen molt profit d'aquest llibre perquè així dester-se dels seus defectes i progressar en la perfecció.

Santa Miquela del Santíssim Sacrament, fundadora de les Adoratrices, deia que no passava un capítol d'aquest sense estar segura que l'havia posat en pràctica.

I així ajudà aquest llibre a la formació d'innombrables sants.
L'àmplia obra en un sol volum, paper semiblibria: 1.300 ptes.

PARA SALVARTE

Compendi de les veritats fonamentals de la Religió Catòlica i normes per viure-les

per
Jorge Loring, S. I.

Un llibre creat i concebut per ajudar el cristià a reafirmar-se en la seva fe, orientar-lo en la moral i aconseguir així una formació integral catòlica. Per la seva abundant varietat de temes és una font de consultes.

Un llibre que parla al lector amb estil senzill, plaent i penetrant, que estimula l'ànima a l'apostolat i ajuda a defensar la religió catòlica.

42 Edició. MÉS D'UN MILIÓ D'EXEMPLARS.

Algunes opinions de lectors:

Jamais no he llegit un llibre com aquest. Tota ma vida ha canviat. Amelia Taboada, 18 anys, Perú.

Som una devota difusora d'aquest llibre. Amb aquest i par aquest em convertí jo i convertí tota la meua llar. Oui el lleuger dissipa tots els seus dubtes. Tot aquest és una meravella. Ana Rodríguez de Trinidad, 42 anys, Uruguai.

Vengué a veure'm en una al·lotja d'uns 22 anys que em digué: He fet de tot a la vida menys drogar-me. Caisgué a les meves mans un llibre titulat PARA SALVARTE que ha transformat la meua vida. Alfonso Ascarra Sierra, S. I. Barcelona.

Volum de 600 pàgines.
600 ptes.

Pròxim a editar *MEDITACIONES* del P. Lapuente.

També en projecte *LUZ* de Juan Rey, S. I., i una col·lecció de llibres èxit d'espiritualitat.

Editorial TESTIMONIO. De Autores Católicos Escogidos, S. A.

Zurbano, 20. 28010 MADRID. Tel. 419 31 83

libreria

Jovellanos

- pósters
- làmines
- postals...

Jovellanos, 1 Tel. 72 14 66
Ciutat de Mallorca

Una cultura en marxa
per a tot un poble.

Demaneu informació

XARXA
CULTURAL

Carrer Ample, 35 (Palau Mornau)
Telèfon 315 10 11 • Barcelona-2

LA VIRTUT DE PAU FANER

FRANCESC FLORIT

Sembla que s'ha donat com establert que la literatura es debat constantment entre la forma de l'expressió i la forma del contingut. Els literats, doncs, es dividirien entre dos grans grups: els retòrics i els terroristes. Això és certament massa simple per explicar un fenomen tan complex com és el de l'art d'escriure. Per això els grans escriptors són alhora xerraires i profunds en el seu pensament.

La literatura popular sembla que s'escapa d'aquesta dicotomia. O bé la paraula i la idea es confonen; o bé el poble passa dels sermons floralescos i de les armes lingüístiques. En Pau Faner, les seves novel·les i contes, m'han donat sempre aquesta impressió: la seva narrativa no és no retòrica no terrorista.

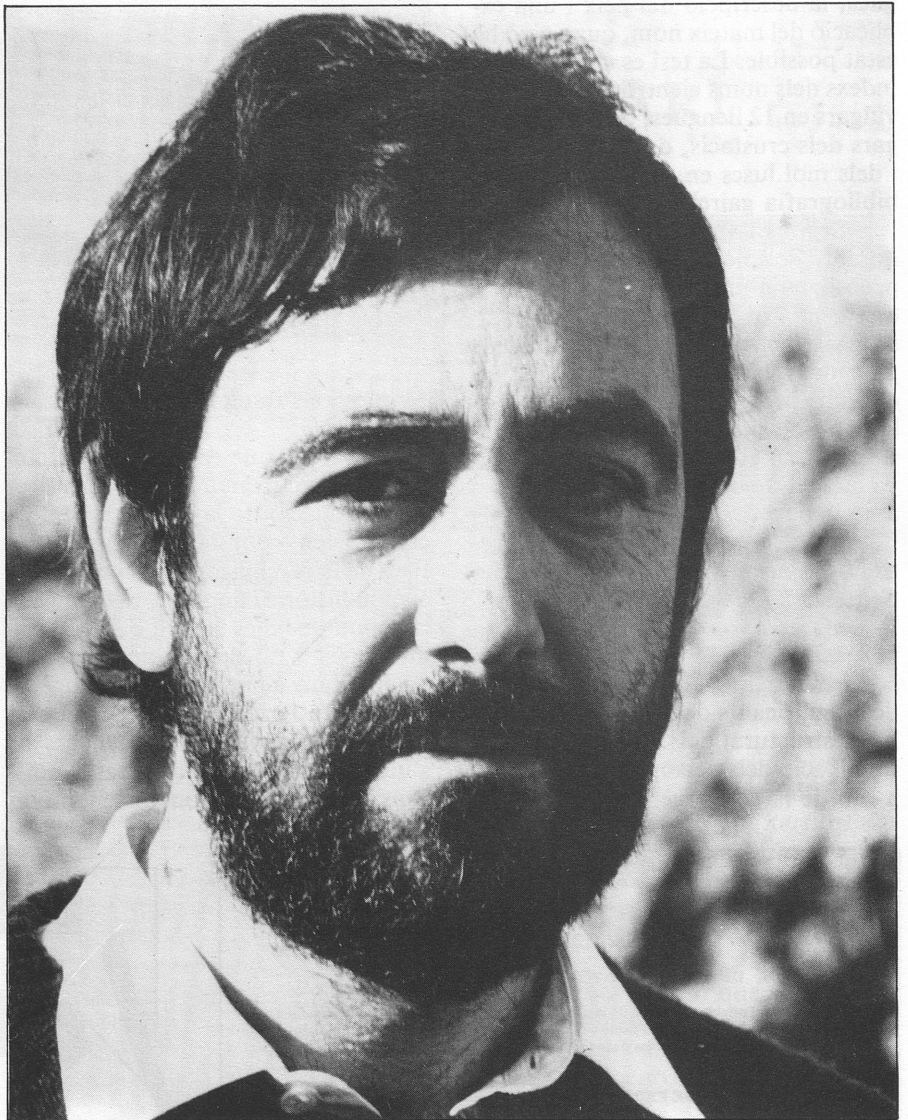
Que no sigui terrorista és evident. Ell mateix ho ha manifestat alguna vegada: unes novel·les no poden canviar el món, potser impressionaran algú, i fins i tot una pobra ànima quixotesca tornarà boja i la tancaran. Quan en Pau Faner escriu és segur que no es proposa, ni mínimament, convertir els seus lectors en pistes d'alguna ideologia nova, ni convèncer-nos d'alguna pensada moralment justa i que tots ens engresquem en la causa. No.

Que no sigui retòrica per ventura és discutible. D'entrada tota la literatura és floritura. Que pot ser interessant, agradable, és clar! Però realment la prosa de Pau Faner no és una prosa cuidada, precisada, exquisida.

Les diverses obres de l'autor que han sortit a llum mantenen una constant per sobre de les peculiaritats de cada una. És aquí on vull arribar. Com és en general la narrativa de Faner?

En primer lloc, és d'arrel popular, ni retòrica ni terrorista. Recordem les anècdotes gairebé trivials que suporten els contes de *Contes Menorquins*, pensem en les incursions reals a la vida provinciana de *Un regne per a mi*, o bé les aventures infantils de la memòria popular en *L'Arcàngel*. En *Fins al cel*, la família en contínues batalles tan nostres, i *La Vall d'Adam* mostra la fantasia de la rondalla. En les altres obres trobaríem també aquest gust per les anades i vingudes quotidianes de la vida d'un poble sense cap transcendència, sense importància.

Altrament en Pau Faner es basa sovint en les trames narratives de les rondalles populars. De fet, per exemple, *La Vall d'Adam* és una paràfrasi molt completa i arrodonida de la rondalla

«La virtut de Pau Faner és la capacitat fabuladora» (Foto arxiu «Ultima Hora»)

En *Pere de sa favera*, que tots coneixem. Deix a part les dues novel·les en castellà *Caballos de carga* i *Flor de sal* que no conec. Al nostre autor menorquí li han atret sobretot les novel·les d'aventures, *Moby Dick*.

Sovint la història fictícia vol aconseguir en la literatura de Faner la dimensió mítica. Els mites són també confabulacions d'una col·lectivitat, una manera d'explicar-nos el món. El mateix esquema del mite, d'exemplaritat, serveix al nostre novel·lista per a bastir la «seva» història de la nostra i comprometre la tradició fabuladora per imitar el pensament col·lectiu ancestral.

El coratge se situa entre el poble i l'individu, quan aquest recull la tradició i la manipula amb la seva pròpia fantasia. La mà mestra de Faner en l'estratègia és la força imaginativa que infon, d'una manera exagerada com en

els contes de fades, en les seves narracions.

Contenció popular, imaginació personal, coratge co-fabulador, mites i diversió: la recepta, entre altres ingredients, de la literatura. D'entre tot això, la virtut de Pau Faner és la capacitat fabuladora. Allò que Barthes digué del plaer de la lectura traslladat a l'escriptura. Faner fabula pel sol gust de crear històries fictícies com aquella àvia que segueix contant la rondalla del vespre quan els seu néts ja són adormits. Les rondalles són incongruents però molt entretingudes i el nostre novel·lista gairebé només es preocupa d'això. Conseqüentment, la trama narrativa és senzilla, a vegades inconnexa, l'expressió formal a vegades és abrupta. El bon lector, aquell lector ingenu que es creu la història, vol una rondalla que no s'acabi mai. L'art manté la il·lusió del somni. ■

L'ENIGMA DE LA COVA DE S'HOMONET

PERE MOREY SERVERA

GRAVATS D'ASTRENAUS
A UNA COVA DE MANACOR?

«...al cap d'una estona de badocar per dins la cova vaig començar a sentir un xiulet insistent... darrera les pedres hi havia un curiós cilindre metàl·lic... quan vaig recobrar el coneixement... a la màquina d'escriure hi havia...»

Així comença la rondalla «Missatge a la cova», publicada per Ca'n Moll a la col·lecció «les Illes d'Or» a un volum amb el títol genèric *Rondalles pels qui les saben totes*.

Però tot —o quasi tot— era una mena; jo tan sols havia fullejat el llibre del Pare Miquel Alcover *El hombre primitivo en Mallorca*, editat igualment per Ca'n Moll. I si vos vé de nou que el GERMÀ de Mossèn Alcover, altrament conegut com «En Jordi des Racó» publicàs un llibre en castellà a l'editorial més mallorquina de totes, esperau a saber la data de publicació: 1941, el text, i 1942 l'annex amb les il·lustracions (Qualque pregunta?).

I ara li podeu pegar una ullada a la reproducció de la làmina VI de l'esmentat llibre (se suposa que ha d'estar per ací), a veure si hi veis allò que jo veig: coets, avions, reactors, mòduls d'aterratge... A partir d'això vaig construir la rondalla, mesclant fets i personatges reals (Balèria, Ossio) amb altres, com són els tripulants de l'astrenau (Josef Otut i Notok Reguis) més tots imaginaris... o no tant?

Per tal d'aclarir aquesta darrera pregunta vaig decidir anar a veure la cova, a la qual el pare Alcover NO va anomenar «La Capella Sixtina de l'Art Rupestre Balear», cosa que mai li agrairé prou els que odiam els llocs comuns.

Un horabaixa gloriós de maig, la mar verda dels sembrats, coronada per la bromera de les arestes; els peixos rojos de les roselles hi neden dedins (perdonau l'incís líric, però vos asseguro que és massa). Ciutat, Manacor, Sant Llorenç.

Sol, cel, camí asfaltat, camí de picadís, unes casetes blanques que no estan al mapa ni tenen cap llumenaret blau, però sí dues ninetes que ens miren encuriosides, des de l'altre costat de la clastra. «Vés a demanar-los on és sa cova». «No, millor que hi vagis tu». «Hi vas tu, Bel?» «Jo? Pots pensar! això és cosa d'homos». Treim busca i em toca a mi. Per sort la cadena del canot (quasi un drac) no arriba bé a l'altre costat i així mateix puc esmunyir-me fins a devora les nines, model Joan Alcover 1910. No, no saben res de cap cova, però sí d'una pedrera, que és una de les fites del plànol. Torn passar per davora del quissó. No comprenc aquesta gent que té tanta por als cans.

L'heroic cotxet de N'Andreu s'enfila com un moix pels camins de cada vegada més empinats i plens de còdols-Jomeini (els enemics mortals del car-

ter). No res, endavant! ... Una barraca! Un home, que ens mira entre sorneguer i astorat. «Bon dia, l'amo! Noltros cercam sa Cova de S'Homonet».

Té els ulls blaus com si fossin dos forats a la cara i es pogués veure el cel a l'altre costat, la pell colrada i roja com un terròs.

«Aquell ullastre més revengut... vint passes a Xaloç... darrera unes aritges... just arran des comellar...» Un parlar mallorquí, net i llampant que raja, pur, com l'aigua d'una gerra.

Vadéu, com pesen els orneigs de retratar de N'Andreu! Na Bel ens vé darrera darrera, fent equilibris damunt els tacons absolutament urbans. (Em sembla que l'hem duita una mica enganada).

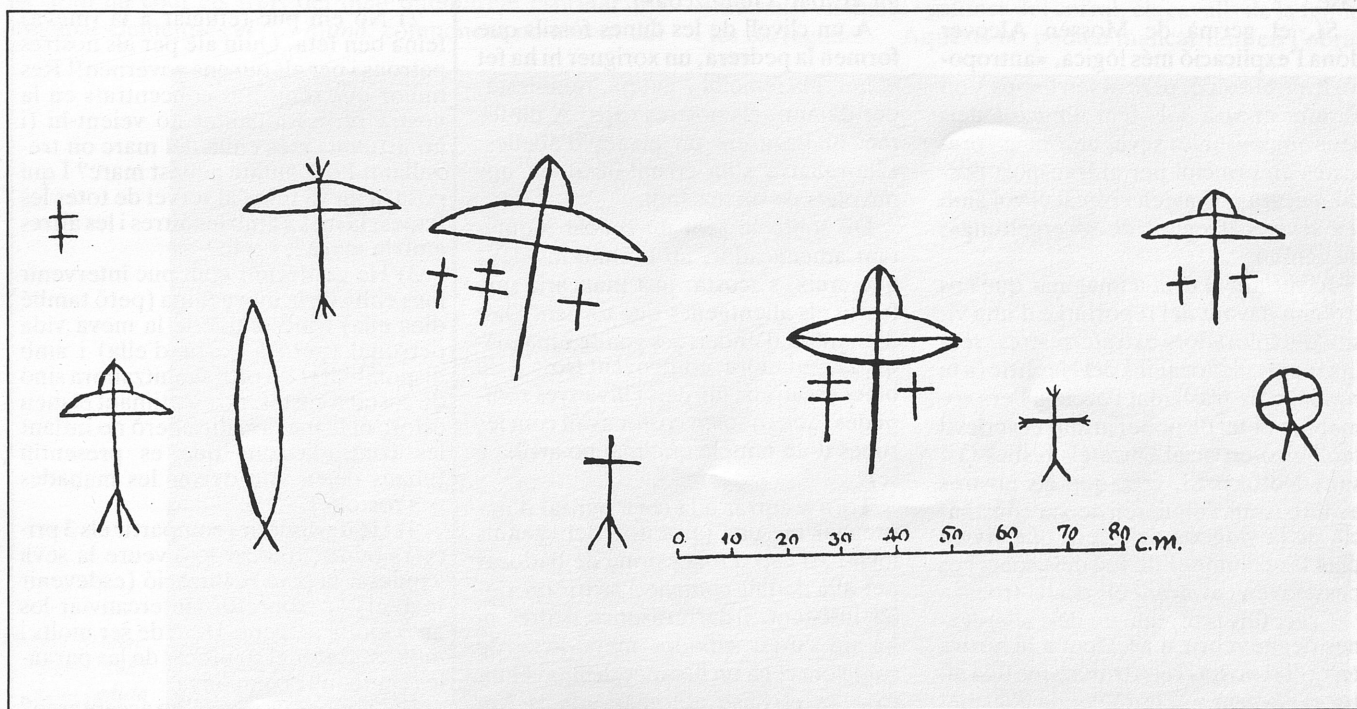
L'ullastre, les aritges, el comellar, i a l'altre costat, Son Ribot, assegut a una mica de turó, vetlant, mig endormissat, una guarda d'ovelles que fan bimbollejar els picarols dins la llum de l'horabaixa, dolça i teba com una confitura pagesa.

«Aquí la tenim!»

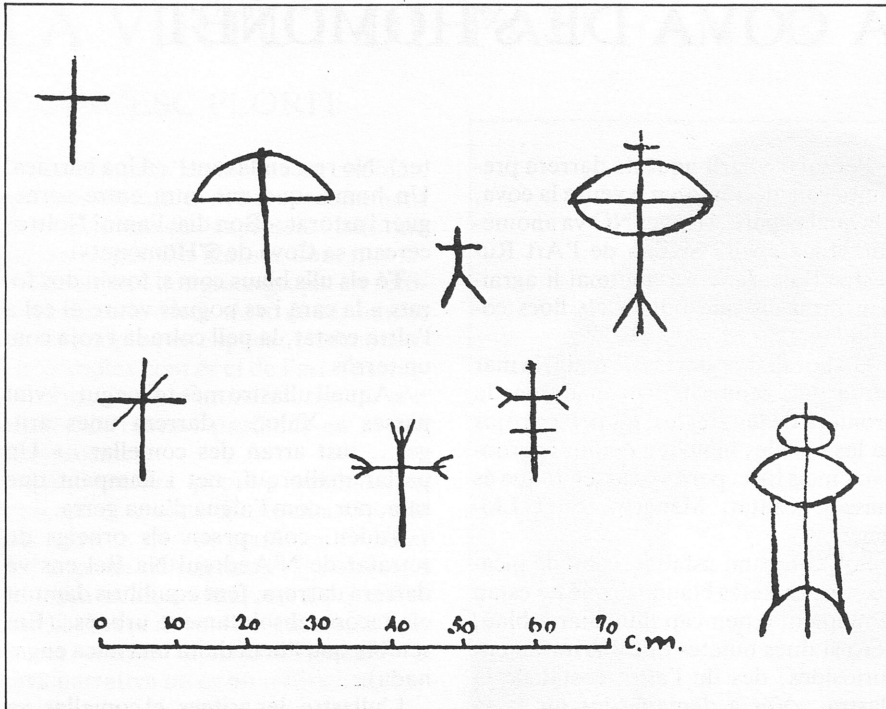
La fosca és verda, molsosa, 100 % prehistòrica; fa olor de «les centúries de calma que tenim». Una volta de mig punt, de dos metres d'alt, un banc a cada costat, enfonys pels ossos, nínxols, una recambra al fons.

A la fi he realitzat el meu somni: ja som a Sa Cova de S'Homonet.

Veig els meus personatges, el bisbe

Gravats de la part esquerra de la Cova de S'Homonet de Manacor

Gravats de la part dreta de la Cova de S'Homonet de Manacor

Ossio, la gentil i eixerida Balèria (la núvia inconfessada de tots els arqueòlegs mallorquins), en Notok, pintussetjant per les parets... quan els ulls se'ns acostumen començam a destriar els gravats, als quals el pare Alcover veié figures d'homos i dones amb els fills davall els braços estesos. Però jo, què voleu que vos diga, hi vull veure planejadors, avions d'hèlix i a reacció, coets, i fins i tot un mòdul d'aterratge del tot semblant al que empràrem per baixar a la lluna (el dibuix 17), models de naus encara no assolits per la nostra tècnica espacial, i fins i tot un astrenau amb casc.

Sí, el germà de Mossèn Alcover dona l'explicació més lògica, «antropològica», si voleu, però al seu temps Von Braum encara sols feia dibuixos dels seus enginys, i les seves aeronaus, previstes en principi per al transport postal, encara no havien aixecat el vol amb les seves càrregues de «Vergeltung», de venjança.

Jo reclam el dret a imaginar que ens trobam davant del reportatge d'una visita d'exploradors extraterrestres, realitzat pels mallorquins del Neolític (a la rondalla he traslladat l'acció a l'era romana, per tal de poder armar el vodevil teològic-espacial entre els bisbes Ossio i Notok). Sí, crec que els nostres avantpassats volgueren deixar constància de la vinguda dels déus que vivien dins les columnes de foc dels coets i es passejaven cavalcant els ocells-tro.

Crec, fins i tot, que un dels alienígenes degué morir d'accident a la nostra terra. I si no ho creis, trobau-me una altra explicació a «l'esquelet de 2'40 metres, sense cap ni peus i amb una estra-

nya deformació a l'espinada» que es mostra al museu de Manacor.

(El subretxat l'he tret d'un llibre titulat *El Museo Arqueológico Municipal de la Ciudad de Manacor*, del que l'autor és A. P. —Alfonso Puerto?— edició patrocinada per l'Ajuntament l'any 1960).

Ja tenc el cap que em dona voltes d'excitació; surt a orejar-me el cervell. A davora del buit catredalici de les pedreres se rovellen unes peces metàl·liques, potser les deixalles de la nau amb la qual s'estrellà el gegant del museu. (Llàstima que a la carcassa es pugui llegir «Eibar, Guipúzcoa»).

A un clivell de les dunes fòssils que formen la pedrera, un xoriguer hi ha fet el niu, i la femella volateja, remolesta, per damunt els nostres caps. A un forat, hi brunzeix un eixam d'abelles. L'horabaixa s'ha cristal·litzat en uns nuvolets de sucre candi.

De sobte se sent un roncar inquietant amenaçador; un bramul insistent que creix, s'acosta; just mancaria que fossin els alienígenes que tornen! Dalt d'un munt d'enderrocs guaita una màquina grufadora, empenyent trossos de blocs escairats, mitjans i llivanyes rompudes, que rodolen coster avall com les runes d'un temple que mai no arriba a ser.

Torn a entrar a la cova per tal d'impregnar-me una mica més del «genius loci». Al cap d'una estona de badocar per allà dedins començ a sentir un xiulet insistent... darrera unes pedres hi ha un curiós cilindre metàl·lic... de sobte em cega un llàmpec de llum blanca... és el flash automàtic de N'Andreu, que retrata la cova. ■

L'ULL DE VELLUT

NOVA CRIDA A LA MILITÀNCIA

GUIEM DAVIU VICH

Aquesta vegada, i no és la primera, m'han encarregat també un document d'anar per casa, un escrit que reculli la nostra conversa a un sopar devora la mar a un racó molt bell encara.

Érem gent de la meua generació, nascuts entre el 48 i el 53 coneguts tots des de fa molta d'estona. La majoria érem homes i feim feina en àmbits diferents. Xerràrem de nosaltres, de les nostres vides i de com va el país i el món i també què hi feim i què no hi feim.

Es notava una nova gana de fer qualque cosa, surava un convenciment que sense moure'ns res no podríem canviar i si ens movíem no estava garantit cap canvi. Va guanyar el voler fer.

M'encarregaren uns punts a mode de resum. Aquí els present abans de mostrar-los-els. Han pres la forma individual, una espècie de jo col·lectiu.

1) He de continuar pensant, imaginant i analitzant. No ho tenc tot sabut. La teoria que vol explicar els mecanismes d'exploació no s'ha acabada. També hi ha la guerra i el subdesenvolupament i res d'això és per un destí ineludible. Hi ha unes raons i uns causants però no es presenten com a tals. Semblen el millor ordre en el millor món. Sobre el que passa i per què obre el camí a l'acció.

2) No em puc refugiar a la (meua) feina ben feta. Quin alè per als nostres patrons i per als qui ens governen!! Res millor que tenir-nos concentrats en la nostra professionalitat no veient-hi (i no actuant) més enllà del marc on treballam. I qui munta aquest marc? I qui posa la meua feina al servei de totes les feines, la meua amb les altres i les altres amb la meua?, i com?

3) He de decidir com puc intervenir més enllà de la meua feina (però també dins ella) i més enllà de la meua vida personal (però a partir d'ella) i amb disponibilitat no protagonitzadora sinó de costat a costat, no escatimant el meu esforç ni la meua crítica però no inflant les contradiccions que es presentin (abans deien «no deixar les manades pes rostoll»).

4) He de discutir i compartir els 3 primers punts, retocar-los, veure la seva validesa, la seva realització (esdevenir realitat) i sobretot intercanviar-los amb molta de gent. Hem de ser molts i moltes. Refer el significat de les paraules company i companya.

Bé, vos pareix que m'ho acceptaran?

MIQUEL BRUNET A MADRID

JAUME TORRES I ESTRADÉ

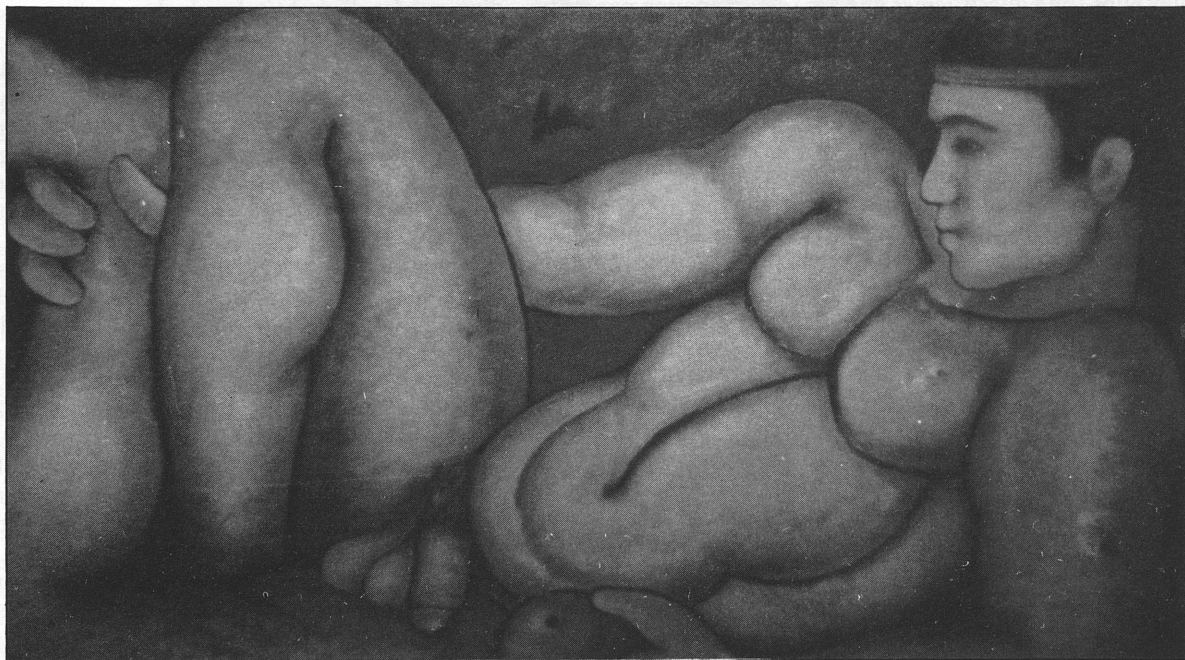
No fa gaire vaig llegir una crònica d'un crític de la capital de la qual es podia deduir sense cap esforç que els millors i àdhuc únics artistes illencs eren els que havien guaitat per Madrid. Parlava de Miquel Barceló, Maria Carbonero, Joan Bennàsser, en pocs mots, d'alguns dels joves de la darrera onada. La desconexió de la resta esdevenia anul·lació de la seva existència. La necessitat de botar els murs geològics de l'illa, de sortir de l'eixorcisme, de petjar alguns dels principals centres artístics es torna cada cop més crucial. Sense aquesta propaganda tasques de gran qualitat creativa poden romandre en el més injust oblid. Miquel Brunet, un pintor pregonament arrelat en el poble nadiu, Manacor, lligat al seu redós de terra, als seus arbres fruiters, a la seva aviram, ha mostrat els mesos de febrer i març la seva obra a Madrid, a la galeria «Angel Romero».

Aquesta vintena de quadres reflecteixen la trajectòria del darrer Brunet. Es tracta d'una obra que he qualificat anteriorment de «realista». Fins al 1976 es fixà en una *realitat externa*, la dels vells que bequen indolents en els cafès, la del paisatge de les rodalies o del mateix Manacor, i la intentà copsar a través de les formes que trobava més adients, sense les traves de la mímesis miop d'un estil determinat, ara mitjançant un dibuix sintètic, realista i expressiu, ara a partir d'una pintura ordenada, contruïda, amb ressonàncies de Torres García. Però amb l'exposició de la Galeria Pelaires esclatà tot un *món interior*, aflorà amb força la realitat interna, la del desig i el somni. Hagués pogut seguir les dreceres del manierisme dalinià, que han donat postalona adotzenada i carrinclona, però adoptà unes formes més properes a Matisse, Picasso o cert classicisme renaixentista. Es tractava d'una obra amb *arrels nítidament surrealistes*, malgrat que les formes s'allunyassin de les emprades pels seguidors de Breton.

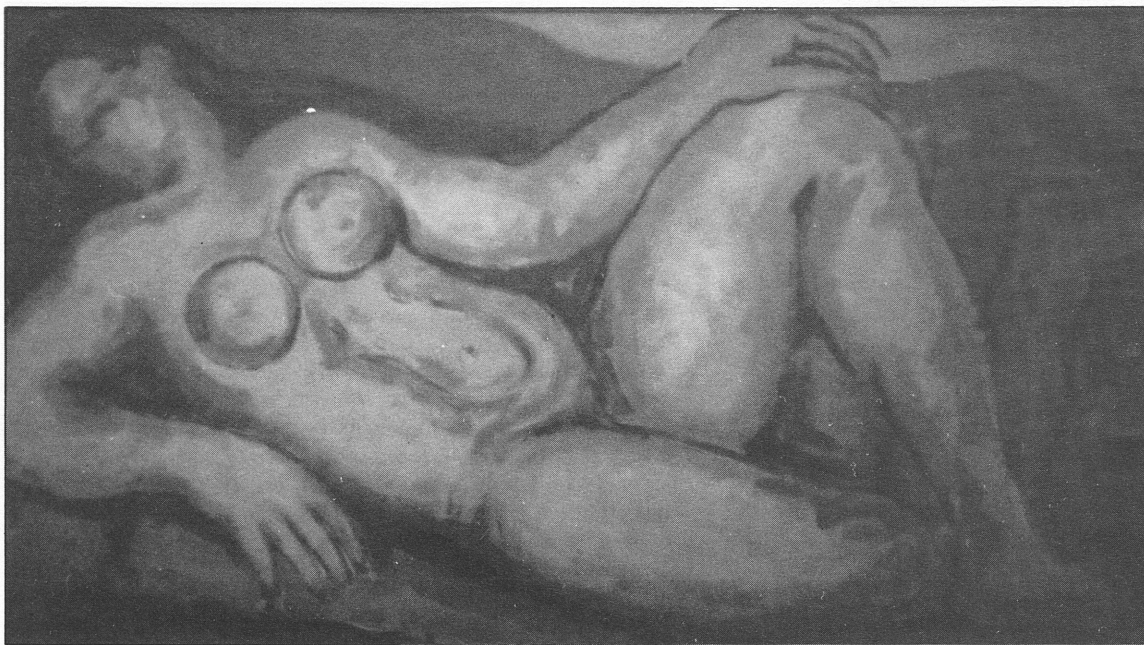
Durant aquests anys ha anat bastint una *mitologia personal* amb un codi els trets del qual intentarem esbrinar. El principal element és *el cos humà*, component no absent del

codi general del pintor. Precisament, els canvis experimentats ens informen d'un novell camp de significacions. El món dels vells, inactius, passius que consumeixen el temps jugant a cartes o dormitant, és substituït per un món de *joves, nus, dinàmics* i plens de força. Però aquest motiu icònic sofrirà unes alteracions, l'oblit d'unes parts i el remarcament d'unes altres, expressió del missatge profund, conscient o inconscient, de l'autor. Aquests joves perdren tota característica d'individualitat. Sovint elimina els trets del rostre, podent quedar reduït a un simple cercle de petites dimensions, inferiors al que proporcionalment li correspondria. En canvi, exhibeixen cossos elàstics, bellugadissos, bells i vitals on destaca sense empegueïment el sexe, òrgan sovint escapçat dins la nostra cultura occidental, de pregones arrels judeo-cristianes. En el segle XX la psicoanàlisi i en l'àmbit artístic el surrealisme reivindiquen sense pudor el plaer, el cos humà i el sexe. Joan Miró no dubtà en presentar-nos amb ironia i atreviment uns éssers humans amb allargassats penis i gegantescos sexes femenins de forma d'ametla, envoltada de pèls-flama. Una lectura coixa amb manca d'identificació del referent i la mitificació d'aquest pintor l'han salvat d'hipòcrites acusacions de barroeria, indecència i altres petiteses. Brunet, sense ironia i un major grau d'iconoclitat, no oblida mai els atributs sexuals de la jovenalla. A més a més, hi ha un tractament hiperbòlic de certes parts del cos, tant en els homes com en les dones. Augmenta fins a l'exageració els braços, mans, anques, cames, peus i músculs en general. Fins i tot es produeix una masculinització de la dona. El quadre «Eva» (1985) ens mostra un nu femení amb un ventre musculós de clares connotacions virils. En el fons traspua sempre un *món pagesívol, tosc i masclé* que rebutja finors febles, trencadisses i decadentistes.

Un home rural com M. Brunet ha viscut sempre envoltat d'animals, els ànecs i gallines del corral, els cavalls de la feina i les corregudes... Aquests no podien mancar tant en l'obra

Miquel Brunet:
«Adam», 1985
(Foto cedida
per J. Torres)

Miquel Brunet:
«Un tema sobre
el Tiziano», 1984
(Foto cedida
per J. Torres)

que reflecteix el món exterior com en aquesta darrera que ens expressa el món del desig i el somni. El *cavall i el cigne* gairebé sempre acompanyaran els seus personatges. Aquests també han perdut el detall anecdòtic que els unia amb la realitat quotidiana i camperola i han esdevengut lleugers, bells, juvenívols i idealitzats. La mula que capcot arrossega l'arada i l'ànnera que es rebolca en el bassiot fangós han donat pas a rabents cavalls trets de la pròpia tradició pictòrica i estilitzats cignes de connotacions mitològiques.

Cada vegada més aquestes figures han omplentat la tela com si un obscur horror al buit empenyés la mà d'aquest pintor que ja s'atansa al buit. Braços i cames poden multiplicar-se, a la recerca de l'expressió d'un dinamisme a la manera futurista o de certa ambigüitat pròpia de l'obra d'art.

Com s'ha anat veient, l'obra de Brunet no pretèn esser asèptica, objectiva, neutra. Conscientment i inconscient hi ha un fort anhel de comunicació del foc que crema en les profunditats de l'esperit. Segueix i subratlla la temàtica ençatada en l'exposició de Pelaires, amb les irregularitats inherents en tot començall d'arriscada aventura, i continuada en la de la Galeria Oliver Maneu (1985), aquí ja amb més seguretat i domini. Quins són aquests *temes* que ara i suara guaiten per les finestres dels seus quadres? L'estaticitat, l'abulia, el conformisme, la vellúria eterna, la duresa i el tancament de la vida rural de prompte eren substituïts per un novell ventall temàtic de signe oposat, com abans hem esmentat. Dos eren els eixos bàsics, *l'alegria de viure i la fugida*. Una unió de cossos bergantells, despullats i lliures, descansava, jugava, batava, corria en un marc de prat o bosc idealitzat, en una mena de paradís perdut. O fugien cavalcant ràpids cavalls i rabents cignes a la recerca dels nous horitzons dels desig on visquessin els homes sense fermalls de cap casta, alliberats de les màscares i vestimentes de la hipocresia i convencionalisme, lliurats en un estat de perenne juvenesa i bellesa al plaer i felicitat. I no defugia el pacte diabòlic, com veim en una obra de 1976 en què una dona genet colca damunt un dimoniot forçut i negre.

Aviat s'hi afegí el *vessant eròtic de la relació sexual*. Una mica potser arbitràriament podem datar l'inici en la il·lustració del llibre de poemes de Damià Huguet «L'encant dels pentenills» i posterior exposició a la Galeria J. Mir (1982). Sense vergonya, amb complicats entrelaçaments de cames i braços, les parelles es drecen com element dominant. Al l'exposició de la Galeria Oliver Maneu mostrà qualche reeixit exemple com el quadre titulat «Parella» (1984).

Aquesta exposició d'ara a la Galeria Angel Romero de Madrid (1986) és filla de les anteriors i reapareixen motius i temes. Abunda, però, *el tema de la citació*, de la pròpia història de l'art com a referent. Un motiu bíblic, mitològic o qualsevol altre de la pròpia història pictòrica es converteixen en el pretext per construir un quadre. Ja anteriorment Brunet havia partit de l'anècdota religiosa. Té un curiós Sant Joan Baptista (anys 60) a l'església de Porto Cristo. I en l'exposició de la Galeria Oliver Maneu presentà un excel·lent Sant Sebastià. I ara ens sorprèn amb un reeixit «Adam» que s'assembla més a un atleta grec descansant després de la cursa que al personatge bíblic. El perfil del rostre, la musculatura tibant del nu ens l'apropen als herois hel·lènics. Sols una poma que sosté recorda vagament Adam. Leda i el cigne, un quadre d'Uccello o una Venus de Tiziano també esdevenen motius plàstics. Precisament, l'obra «Un tema sobre Tiziano» presenta una aconseguida Venus de traç ràpid i amb un aire d'inacabat molt propi dels nostres dies.

Però paradoxament certes ombres van apareixent çà i lla, afloren pinzellades de negror dins l'esclatant lluminositat. Certa tristor i isolament traspua aquesta dona asseguda d'un quadre d'igual títol amb els membres que es dobleguen i tanquen sobre ells mateixos. Ritme de formes corbes i convexes. Els amants de «Abans» (1985) seuen aïllats sense relacionar-se, sense cap mena de contacte, amagant-se el cap darrera les mans, com penedits de no sabem quines coses, com si considerassin inútil tota evasió i transgressió. També resulta simptomàtic «Adam i Eva» (1985) que imitant Masaccio ens els presenta en el moment de la partença del Paradís plens de vergonya.

L'exposició es completa amb una petita mostra d'obra que tracta la realitat externa. Des d'un principi Brunet se sentí atret per un paisatge senzill, el del Pla de Mallorca, sense la retòrica grandiloqüent i les immensitats sublimes de la Serra Nord, paisatge que fou el tòpic conreat per tots els seguidors de la poca pictòricitat de la Serra i defensava altres contrades de l'illa menys salvatges. Al costat del paisatge ha desenvolupat també la natura morta. Qualsevol pot amb petites flors, un rengle de pomes desdibuixades o qualche melicotó realitzat amb tanta de cura i treball que donen ganes de tocar la seva pell avellutada, serveixen de pretext per a aquestes sobries natures mortes que poden recordar Morandi. Els tres bodegons presentats a Angel Romero no desdiuen gens ni mica dins el conjunt exposat, són un magnífic contrapunt.

Alcúdia, març 1986. ■

«EL FONER BALEAR» DE LLORENÇ ROSSELLÓ

GASPAR PIZÀ ROSSELLÓ

Ben segur que molts de nosaltres, passejant per l'Hort del Rei de Palma, hem reparat en una escultura que allà hi ha, i que, possiblement, és de les més representatives de la nostra ciutat i de Mallorca. Es tracta, efectivament, del «foner balear» i, de la mateixa manera, ens haurem demanat qui n'és l'autor; la resposta és més bé curiosa, ja que l'escultor que la va fer és una personalitat reconeguda internacionalment i aquí, a la seva terra, és quasi desconegut.

A pocs ens sonarà el seu nom, Llorenç Rosselló i Roselló, un alaroner nascut el set de setembre de 1867 que, a poc a poc, anà obrint-se pas en el món artístic mundial de fi de segle.

Aquesta és la identitat de l'escultor en qüestió i de qui parlarem a continuació; un home que, ja de ben petit, tingué en el seu pare (treballador de marbre), un primer mestre. Amb ell es familiaritzà amb els materials i tasques de la pedra. Quan encara tenia pocs anys, emigrà amb la seva família al Perú i instal·laren un taller a Lima, on encara hi ha descendents que el duen i que és el mateix que fundà Pere Rosselló, pare del personatge de qui tractam. Allà hi cresqué Llorenç, però aviat preferí ampliar coneixements i el seu pare l'envià a Europa per estudiar.

El primer lloc on anà fou a Itàlia, en concret a Carrara, on va aconseguir el primer lloc de la seva promoció escultòrica després d'haver estudiat amb el mestre Nicoli. Per la proximitat amb Mallorca, eren freqüents les seves vingudes, sobretot als estius. Quan hagué perfeccionat les seves tècniques, tornà a Sud-Amèrica amb la seva família, però abans passà per París, on definitivament tornaria per fer realitat el seu gran somni. Era el 1893 i a la capital francesa s'instal·là a la Rue de Lauger, 47. En aquella ciutat, centre artístic mundial, estudià a Puech i Landowsky, dos dels més importants mestres escultors d'aquell temps, i admirà de forma primordial les obres del corrent modernista.

Un any després, el 1894, la seva obra *Desolació*, l'aixecà a la fama: triomfà i començà a sortir als diaris francesos. Als anys successius, els èxits foren molts. Els primers premis a l'Exposició d'Arts i Oficis de Barcelona a l'any 1898 i a l'Exposició Universal de París de 1900, són una bona mostra del que abans hem dit. Però, Llorenç Rosselló havia vingut a Mallorca a casar-se a l'any 1898 amb Catalina Simonet i d'aquest matrimoni nasqueren dos fills (Margarida i Pere). Un dels seus néts és avui el qui té la major part de la seva obra. També la premsa mallorquina (*Última Hora*, *La Almudaina*...) parla d'ell a les seves pàgines d'inicis de segle.

Precisament, fou en aquests moments, mentre la fama i el triomf estaven amb ell, quan tingué una malaltia que en poc temps acabà amb ell i amb el seu futur, ben segur immillorable. Fou la tuberculosi la que causà la mort de Llorenç Rosselló, fet aquest que es produí el 15 d'Octubre de 1901 a La Vileta. El seu darrer desig es va complir quan fou enterrat al cementiri d'Alaró, el seu poble natal, d'aquesta manera tornà a les seves arrels.

El *Foner Balear*, l'escultura a què ens hem referit al començament d'aquestes línies, és una de les seves obres més importants. Està feta amb bronze i és la imatge enèrgica i serena d'un foner que tira amb la bassetja; el seu entorn de verdor, llum i aigua, encara li donen més caràcter. Hem d'afegir, també, que no fa gaires anys l'escultura de què parlam fou malmanada per un grup d'incults que la tiraren a terra, i la mutilaren. Aleshores, (1981) l'Ajuntament de Palma, no sa-

*El Foner Balear està situat a S'Hort del Rei de Palma
(Foto Jaume Falconer)*

bia on era el guix de l'escultura per arreglar-la; finalment va aparèixer i quan el *foner* està altra vegada en condicions, tornà a presidir l'Hort del Rei i a ésser protagonista d'aquell bell entorn.

Deixam aquí constància d'un alaroner, un mallorquí sobretot, Llorenç Rosselló que tingué fama internacional i que no girà mai l'esquena a la seva illa, encara que, aquesta, no l'hagui correspost com ell es mereix. ■

Que fa

el Consell Insular en Turisme, Indústria i Comerç

El pilar més important de la nostra economia, rep suport del Consell Insular de Mallorca a través d'estudis i enquestes d'aquest mercat.

El Consell Insular de Mallorca ajuda en general totes les activitats promocionals tant a nivell nacional com "Un hivern a Mallorca", com a nivell internacional —"Congresos anuals d'Agents de Viatges de diverses nacionalitats" "Congrés Mundial de la Tercera Edat (FIAPA)" —.

Edita guies, mapes, cartells i altres publicacions destinades a facilitar el coneixement de l'illa.

També mereix destacar-se la campanya de neteja de platges i altres llocs d'interès turístic.

Manté oberta una oficina d'informació turística a Alemanya i hi ha previsiones d'obrir-ne una altra al Regne Unit.

Col·labora també amb les oficines de turisme que hi ha en els municipis turístics.

Anualment distribueix el cànion d'energia entre els ajuntaments afectats per la producció i la transformació energètica.

Promou la celebració de conferències, fires i cursos que activen la indústria i el comerç.

Subvenciona i impulsa l'ús d'energies alternatives.

*Consell Insular
de Mallorca*

cf. Palau Reial, 1

«IL TROVATORE». ENTRE EL FOC I LA FOSCA

PERE ESTELRICH I MASSUTÍ

Un moment de l'òpera «Il Trovatore» de Verdi, representada durant dos dies al Teatre Principal de Palma (Foto Jaume Falconer)

El número de Març d'aquesta revista «Lluc», reproduïa un text de Guillem Cabrer, escrit amb motiu del muntatge que de l'Òpera «Il Trovatore» de Verdi, ell s'encarregà de dirigir escènicament al Teatre Principal de Palma. La notícia d'una producció operística a Mallorca és tan puntual que ens porta a insistir sobre el tema en el present número. Malhauradament, el fenomen líric escasseja pels nostres indrets. I quan apareix es converteix en un esdeveniment de primera magnitud, independentment de la seva qualitat. No hauria de ser així.

UNA MICA D'HISTÒRIA

«Il Trovatore» és un dels títols de Verdi amb més quantitat d'aficionats incondicionals. Ho demostra la diversitat de versions que la història del disc presenta (una de les primeres òperes de la casa EMI, per exemple, cap allà pel 1930).

La música d'«Il Trovatore» és bella, típicament verdiana i amb moments plenament aconseguits que fan oblidar la inqualificable història del drama d'Antonio García Gutiérrez (el llibret és de Salvatore Cammarano i de Leone Emanuele Bardare). Un argument estrany ridículament romàntic, explicat entre els tòpics misteriosos de la nit (són moltes les referències a la fosca: «Tacea la notte placida» —Leonora— «Tace la notte» —el Comte) i del foc (el desencadenament de la tragèdia és la crema de la bruixa: «La bruixa perseguida, fou capturada, i condemnada al foc», «Membres cremats d'un nin foren trobats en el mateix lloc» —Ferrando— «Vengem! Aquestes paraules deixaren un ressò etern en el meu cor, en aquest cor» —Azucena).

Estrenada el 19 de Gener de 1853 al Teatre Apollo de Roma, ha estat portada a tots els teatres d'òpera del món. Com a curiositat: pel muntatge de l'Òpera de París el 1857, Verdi amplià l'escena del campament del tercer acte amb un ballet, tal com era el costum al Teatre de la capital francesa.

De llavors ençà es prescindeix d'aquest fragment, fins i tot als enregistraments discogràfics (la versió que per la casa DECCA dirigí Richard Bonynge, amb Sutherland i Pavarotti, és de les poques que l'inclouen).

LA VERSIÓ DEL PRINCIPAL

Quant a la versió que poguérem veure els afeccionats mallorquins, hem de comentar el seu nivell mitjà. Algunes coses bé i d'altres no tant. Així per exemple, la direcció orquestral marcà un dels encerts de la producció. El mestre Pérez Busquier, amb la seva experiència en el camp de l'òpera, va saber infondre als músics i al cor la serietat i la confiança en una partitura no gaire fàcil. Gens no ha de sorprendre la poca o nul·la familiaritat que els nostres intèrprets (sobretot instrumentistes) tenen amb el gènere. Quines ocasions hi ha d'interpretar òpera a Mallorca?

Del quintet solista, les veus de Silvia Corbacho i de Silvia Mosca part sobre les altres. És de suposar que «nostra»(1) mezzo fou decisiva a l'hora de tirar endavant el projecte.

I l'escenografia? Diria que irregular. Ben resoltos alguns dels quadres (el primer i el tercer sobretot) i estrany el vestuari de Manrico i dels gitanos.

Queda una qüestió: el pressupost. Segons fonts acostades al Teatre es va comptar amb la quantitat de set milions de pessetes. Si és així, no podem demanar més que la dignitat esmentada: nivell mitjà. Els pressupostos que es barregen a l'hora d'una producció operística són generalment més alts, molt més. Crec que és el moment de reclamar de les instàncies públiques un plantejament seriós (cultural i econòmic) que faci possible l'òpera a Mallorca. ■

(1) Després d'uns anys a Mallorca i, sobretot, de la bona tasca feta aquí, Silvia Corbacho es pot considerar «nostra».

CINEMA

EL RETORN DEL MELODRAMA

MANUEL CLAUDI SANTOS

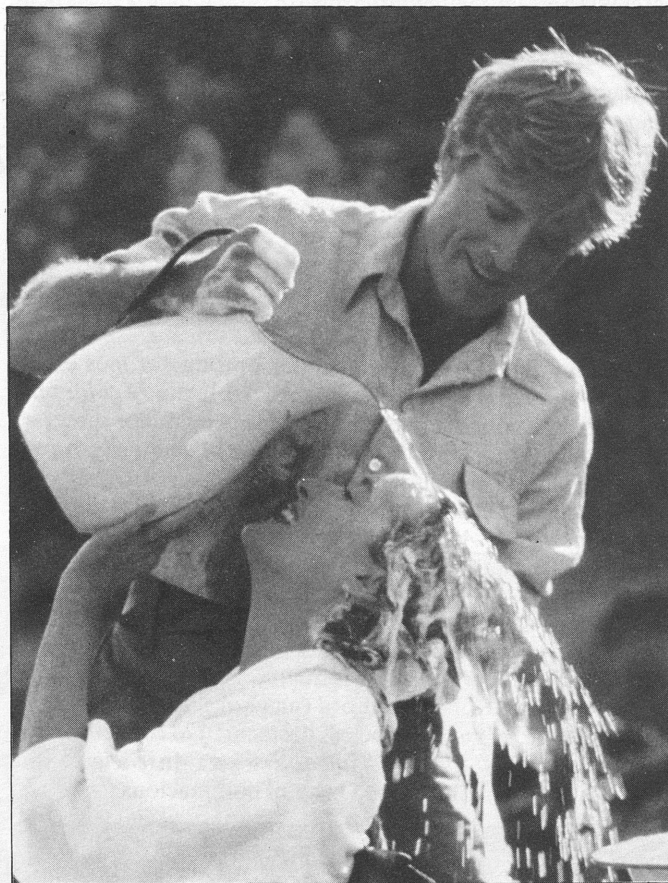
De fa uns anys ençà, s'observa una tendència cada vegada més accentuada a recuperar allò que podríem denominar els «gèneres clàssics», els quals sempre havien estat la base fonamental del cinema. Després d'una època, que podem situar entre la segona meitat dels 60 i començaments dels 70, en què l'obsessió principal era la destrucció o la superació del *western*, de la comèdia o del melodrama i la substitució per films més intel·lectualitzats i menys codificats, ara es torna a les estructures tradicionals. Probablement, la primera mostra d'aquest retorn la podem trobar a *La guerra de las galaxias* (1977), de George Lucas, en la qual, sota l'aparència d'una temàtica de ciència-ficció, s'amagava en realitat un *western*. El següent pas era, la realització d'un *western* en estat pur, sense estilitzacions o deformacions monstruoses com les produïdes pels *spaghetti-western* de Sergio Leone, director actualment supervalorat. Això és el que ha volgut fer Lawrence Kasdan amb *Silverado* (1985), tot i que ha triat el camí equivocat: en lloc de fer una reordenació nova de la temàtica, s'ha limitat a manllevar els elements estilístics més superficials i ha confeït una mena de «film-homenatge» que no aconsegueix una autèntica entitat pròpia per tractar-se d'una «summa westerniana», que serà, si ningú no ho evita, el cant de cigne d'un gènere que a mi em sembla definitivament irrecuperable. Tampoc ho sent gaire, perquè no es troba entre les meves preferències.

MELODRAMA

El gènere més específicament cinematogràfic, però, és el melodrama. No únicament per raons etimològiques, sinó perquè hi apareixen els factors que participen en l'essència mateixa del cinema com a transmissor d'emocions i d'idees. La relació dels personatges és el fonament i, per tant, a partir d'un realisme aparent s'arriba a la limitació de la realitat, a la mímesis, és a dir, a l'artifici, que és la columna vertebradora de qualsevol art. No crec que sigui necessari retrocedir en el temps a memorables melodrames de Douglas Sirk (*Imitació a la vida* (1959) —títol més que significatiu de la perfecta comprensió que el director tenia del gènere— o *Escrito sobre el viento* (1956) serien les fites emblemàtiques) per exemplificar el que dic. Dos films dels 80 són clarificadors: *Enamorarse* (1984) d'Ulu Grosbard i, especialment, *Memorias de Africa* (1985) de Sydney Pollack. Ja sé que si cit la pel·lícula de Grosbard vaig contrarcorrent d'un important sector crític, però em sembla un referent important pel que té d'aposta arriscada del director a causa de l'assumpció completa dels estilemes del melodrama amb totes les conseqüències. I una de les característiques més importants, contràriament a allò que es pensa de manera molt generalitzada, és la contenció: tot succeeix amb una fluïdesa admirable, en la mateixa línia del *Breve encuentro* (1945) de David Lean, la qual cosa és el pol oposat a la grisor que molts hi han trobat. D'ací el meu rebuig a la falsa ostentació sentimental d'autors com Tennessee Williams: en el vertader melodrama, els personatges ploren d'esquena a la càmera. I mai no criden.

MEMORIAS DE AFRICA

L'altre exemple ve de la mà d'un director que no ha tingut cap inconvenient a situar les seves obres en el marc dels diversos gèneres. Amb millor encert o pitjor, però sempre amb

Fotograma de «Memorias de Africa» dirigida per Sydney Pollack

honradesa. Sydney Pollack (nascut a Indiana l'any 1934) pertany a aquell grup de directors nord-americans que, provinents de la televisió (Arthur Penn, Martin Ritt, etc.), accediren a la realització cinematogràfica durant la dècada dels 60. Com tots els seus companys de generació, la seva filmografia sempre ha oscil·lat entre la impersonalitat de les pel·lícules d'encàrrec i les de factura més personal, tot i que mai no ha renunciat a servir-se dels elements industrials inherents al cinema estatunidenc (*star-system*, pressuposts elevats, etc.). Ben al contrari del que ha passat amb altres directors que han entrat en una progressiva decadència, Pollack ha afermat lentament i amb esforç el seu prestigi. Abans de la definitiva consolidació amb *Memorias de Africa*, *Danzad, danzad, malditos* (1969), una obra densa i angoixosa basada en la novel·la d'Horace McCoy *Oi que maten els cavalls?* (Seleccions de la Cua de Palla, n.º 11), *Las aventuras de Jeremiah Johnson* (1972) i *Tootsey* (1984) eren les mostres més reeixides de la capacitat d'adaptació del director als diferents gèneres (el «negre», el *western* i la comèdia, respectivament) sense abdicar d'uns plantejaments personals.

A *Memorias de Africa* ha aconseguit eliminar alguns dels principals defectes del seu cinema, com era una certa tendència a l'ampul·lositat i a situar els personatges en espais metafòrics (la sala de ball de *Danzad, danzad...* o el castell a *La fortaleza* (1968) per posar dos exemples només), per construir un film rigorós, formalment impecable i que creix a

mida que avança amb un *tempo*, pouat directament de la difícilíssima senzillesa d'un Ford o d'un Hawks, inhabitual en el cinema que normalment trobam a les pantalles d'avui dia, on allò que predomina és el ritme d'*spot* publicitari. Tots i cada un dels diferents aspectes estan cuidats al màxim: la fotografia, la música (amb un clàssic com John Barry al darrera), la interpretació, etc. Al final, tot s'ajusta de forma que res no desentona, cosa que en aquest cas no és sinònim de mediocritat, sinó tot el contrari. Allò més interessant i que li dóna una característica més personal és que tots els elements ja els hem vist abans, però Sydney Pollack en tot moment ha jugat net amb l'espectador i els ha presentats com si fossin completa-

ment originals. Vull dir: sense mala consciència per servir-se del melodrama amb la intenció de parlar d'emocions humanes; o millor dit, sense usar el melodrama per presentar altres coses que no siguin relacions humanes. Fins i tot les imatges d'Àfrica tantes vegades repetides són diferents, ja que la càmera les fotografia a partir de la mirada nostàlgica i mitificadora de la protagonista, la baronesa Blixen, o l'escriptora Isak Dinesen, si es vol. Segurament, el valor més gran de *Memorias de Africa* és que apareix en un moment que tots ja estam absolutament farts de robots i de naus espacials i desitjam que algú ens expliqui històries del planeta dels sentiments, molt més misteriosos i inabastable que cap altre. ■

ELS OSCARS, UNA FARSA DE LUXE

JAUME OLIVER I ADROVER

Dilluns, dia 24 de març, els USA se vestien de llarg per interpretar, un any més, la comèdia dels Oscars.

Steven Spielberg, el realitzador i productor més exitós dels USA, quedava al marge. La seva pel·lícula *El color púrpura* tenia 11 nominacions i no hi havia la de millor director, absolutament incoherent. Gelosia i enveja d'aquest jove talent amb barba i cabells llargs.

Sydney Pollack ha obtingut l'Oscar al millor director per *Memorias de Africa* que ell mateix qualifica d'anacrònica, d'antiquada, i de basada en una obra molt literària. Jo hi afegiria que és una pel·lícula massa llarga, on només es destaquen els paisatges africans, i una bona música, sense aprofundir gens ni mica en els personatges protagonistes.

Pollack es mereixé l'Oscar quan realitzà *Jeremiah Johnson*, també amb Robert Redford (un gran actor), i, és clar, ni tan sols fou nominat. També cal destacar: *Tal como éramos*, *Los tres días del Cóndor*, *El jinete eléctrico* i *Ausencia de malicia*, bones pel·lícules sense Oscar ni nominacions.

L'Oscar i els seus amics: els pallassos de l'Acadèmia

Ell fou el gran triomfador de la nit, la cinta *Memorias de Africa* va obtenir 7 Oscars, i, entre aquests, el de millor pel·lícula de l'any.

El de millor pel·lícula estrangera fou per a *La historia oficial*, el major èxit internacional del cinema argentí.

El millor actor: William Hurt en el paper d'un pres homosexual a l'adaptació cinematogràfica d'*El beso de la mujer araña*, una novel·la de Manuel Puig. Aquesta pel·lícula encara no s'ha estrenada a Ciutat; però cal dir que ell és un dels bons actors que tenim ara, ho va demostrar a *Fuego en el cuerpo*, una bona mostra de cinema negre que dirigí Lawrence Kasdan. L'any 1968 va participar al *Shakespeare Festival de Ashland*, és un actor forjat en el teatre que s'ha sabut adaptar al llenguatge cinematogràfic.

Geraldine Page, tot un monstre sagrat, ja havia estat nominada set vegades (tres com a millor actriu principal i quatre com a secundària) i enguany ha obtingut l'Oscar a la millor actriu. Formada, com el mateix Paul Newman, a l'*Actors Studio*. Fa de dona madura que viu de records, que fuig del seu fill i de la nora cap a Texas, a *The trip to Bountiful*.

Don Ameche és un actor que als anys 40 va esser molt cotitzat i imprescindible a les produccions més importants de la *Twenty Century Fox*. Aquest amic íntim de Tyrone Power ha rebut l'Oscar al millor actor secundari per una pel·lícula menor: *Cocoon*.

Una bona pel·lícula: *Unico testigo* es va haver de conformar amb dos Oscars menors, un al millor muntatge, i un al millor guió adaptat. Mentre Harrison Ford, el seu protagonista, era derrotat.

Ran, una pel·lícula sobrevalorada de l'avorrit Kurosava, va tenir un Oscar al millor vestuari. És just.

I per *Regreso al futuro* un als millors efectes de so. Només a això va poder arribar Spielberg, que n'era productor.

L'Oscar a la millor actriu secundària de l'any fou per a Anjelica Huston, que passa, vergonyosament, a esser la tercera generació de Huston amb Oscar: el 1948 son pare, John Huston, guanyà un merescut Oscar com a director d'*El tesoro de Sierra Madre*, i el seu padrí, Walter, el guanyà el mateix any i pel seu treball d'actor secundari en aquesta mateixa pel·lícula. Aquest ha estat el nomenament més injust de la història dels Oscars, l'han donat a la pitjor actriu de l'any a la pel·lícula més dolenta de la seva carrera: *El honor de los Prizzi* (o com diria qualcú *El horror de los Prizzi*). Un film sense director, on els actors fan el que volen i es passen. Cal destacar, precisament com a pitjors, els que estaven nominats: Jack Nicholson, William Hickey com al bavós «Don», i Anjelica Huston. També hi estava nominat John Huston, per la direcció. Quina direcció? No puc admetre que aquesta

pel·lícula sia de John Huston si l'única cosa que va fer és veure en vídeo les escenes que els actors anaven rodant-emmerdant. Tenia vuit nominacions.

Fa un parell d'anys els genis de Hollywood inventaren la manera de rentar la cara a qui veritablement mereixia esser premiat. És un Oscar de tercera que anomenen *Special & Honorary Award*. Aquest any li ha tocat al mític actor Paul Newman, que es negà, amb més raó que ningú, a anar al *Dorothy Cahandler Pavillion* perquè li donassin la propina.

Paul Newman ara té 61 anys, ha estat nominat sis vegades: per *La gata sobre el tejado de zinc*, de Richard Brooks; per *El buscavidas*, de Robert Rossen (precisament ara roda a Chicago *The color of money*, continuació d'aquell film); per *Hud*, de Martin Ritt; per *La leyenda del indomable*, d'Stuart Rosenberg, per *Ausencia de malicia* de Sydney Pollack, i darrerament per *Veredicto final* de Sidney Lumet.

Paul Newman que és, per ventura, el millor actor de la

història, ha estat l'estrella més marginada de Hollywood des dels seus inicis com a actor, i com a director i realitzador. *Los efectos de los rayos gamma sobre las margaritas*, *Rachel, Rachel*, *Casta invencible*, i *Harry e hijo*, són prova que, a més a més, és un gran director.

Newman, com Gary Cooper, James Mason, Howard Hawks, o Charles Chaplin, mai no ha estat reconegut amb l'Oscar.

La cadena ABC va transmetre en directe tota la farsa, tres hores. Cada segon de publicitat costava 10.000 dòlars. Se calcula que ho han vist més de 1.000 milions de persones, entre les quals me compt, en directe o en diferit.

Unes hores abans que començàs la cerimònia un grapat de cinèfils de debò concedien, entre wiski i wiski, a una casa dels afores de Califòrnia, el seu «Oscar» al pitjor actor de l'any a en Sylvester Stallone. Aquest és l'únic Oscar ben mesrescut. Tot això altre són vuits i nous i cartes que no lliguen. ■

ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA

LA BATALLA DE LLUCMAJOR

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

1349. El destronat rei de Mallorca, Jaume III, es presenta a davant la Badia d'Alcúdia amb un estol de vaixells que porten, a més de la seva reial persona, al seu germà natural Pagà, a la seva segona muller Violant i als seus fills Jaume i Isabel, tots ells al front d'un exèrcit de tres mil peons i quatre-cents genets. És l'onze d'octubre i els nuvolats anuncien mal temps. Les tropes desembarquen a la punta Bertrutz de Pollença, prenen aquesta vila i la d'Alcúdia sense gaire esforç. Mentre, cal recordar que l'illa pertany novament a la Corona d'Aragó i que, en nom del rei Pere, governa aquesta terra el cavaller Gilabert de Centelles el qual ha concentrat una força considerable de mallorquins i de gents vingudes de Catalunya i València en els voltants d'Inca. El rei en Jaume té en canvi per soldats i en la seva condició de mercenaris un bon nombre de provençals i nadius del Migida francès. La tropa expedicionària passarà a Alcúdia i d'allà, banderes al vent, cap a l'interior del territori. Entrarà a Muro sense trobar resistència i es dirigirà a Inca en ordre de batalla. Seran dues hores de lluita desesperada però infructuosa. Sota una pluja torrencial es retirarà després de nit a Sineu on espera trobar partidaris que reforcin les seves files, ara tan minvades amb morts i ferits. Però diuen les cròniques que només un servent moro i un captiu grec li juraren fidelitat. Veien així una forma d'alliberar-se dels seus amos. També ho fa un jovencell de Muro que es compromet a

Miniatura del Còdex de Privilegis del Regne de Mallorca (S. XIV)

convèncer els habitants d'Inca, on assegura tenir molt bones relacions, per tal que entreguin a Jaume III la plaça. Acusat de traïdor, el «jaumista», serà portat a la forca, penjat a la plaça del poble i arrossegat després el seu cadàver pels carrers, fermat a la cua d'un cavall. Els expedicionaris van després a Porreres, en un passeig militar, i d'allà a Lluçmajor, on passaran la nit del 23 mentre l'exèrcit de Centelles acudeix a la tràgica trobada. El diumenge 25 serà la gran batalla. La tropa del rei destronat és vençuda, Pagà resulta mort, el príncep Jaume ferit, la infanta Isabel i la reina Violant presoneres i el propi

Jaume III, malferit, caigut del seu cavall, no podrà evitar que un almogàver valencià li talli el cap d'un destre cop d'espasa. Així les coses, la pregunta és aquesta: Per què la població illenca resultà totalment passiva sense mostrar el més petit entusiasme per qui fou abans el seu rei i senyor? Per què els habitants de Ciutat de Mallorca no mogueren un sol dit per tal de donar suport a la pretesa reconquesta del seu ex-monarca? Per què el destronat rei de Mallorca passà per mena d'intrús entre els que creia els seus súbdits? El lector pot arribar a les seves pròpies conclusions... ■

EN MIQUEL PER LA CUINA

ACCIDENTS

MIQUEL CARDELL

Accidents will happen és el títol d'una cançó d'Elvis Costello que se m'acut, lector, en pensar que, efectivament, del darrer cop que adreçava cap a tu aquest fil de paraules ençà, n'han succeït, d'accidents, i d'esdeveniments, de fets importants i carregats de significacions.

No és menys cert que, en aquest temps, la complexa màquina social que habitam (i que, ens pesi o no, formam) ha capolat aquests esdeveniments, ens els ha presentat convertits en notícies més o menys precises, ha aplicat les doctrines i ha recitat els catecismes segons els quals cal interpretar-los, ha repetit i infiltrat les opinions bones, n'ha excomulgat les dolentes i, finalment, sembla que ja tot s'esvaeixi dins el limb de l'oblit, del que ja no és actualitat, estantís i passat de moda.

Dec esser especialment tossut; segons les versions que alenam i ens són inoculades a través de l'atmosfera electrònica, dec anar errat de comptes, però a mi hi ha fets i coses que en continuen semblant ben actuals. I recordar-les, una qüestió elemental d'higiene.

Per exemple: just després que els qui ens governen —això diuen, que ens governen ells— ens diguessin que si votàvem sí a l'OTAN podrien fer sentir la veu d'Espanya, el President Reagan es passa els governs de l'Europa comunitària pel forro de la solapa. També deien els socialistes de Madrid i els cohabitadors de París que ells n'eren ben dejuns, de l'atemptat guerrer dels avions USA a Líbia, i que els americans ho neuguin és sols un dels indicis que tampoc és així. Al cap i a la fi, quina importància tenen aquests detalls davant el fet decisiu que bombardejar poblacions civils —sobretot si són àrabs o llatines o vietnamites— és un senzill acte de prevenció, no com els assassinats dels canalles terroristes. Deu semblar tan senzill a Washington, o a Tokio, o a Madrid...

D'altra banda, coses com l'accident de Txernovitsi ara resulta que només passen als salvatges i desgraciats dominis de la pèrfida bèstia comunista. És clar que, immediatament, malgrat tot, no haurà estat res, deien. Al cap i a la fi, l'energia nuclear és segura, neta i necessària. I amb aquest so l'enterram. Encara no sabíem que havia passat i ja

Trípoli en runes, resultat de l'atemptat guerrer USA a Líbia (Foto arxiu «Ultima Hora»)

juraven que, tranquils, no passa res. Al cap i a la fi, no és més que un dels milenars d'incidents que es produeixen cada any a centrals nuclears d'aquí i d'allà. Només que aquest s'ha sabut.

El que menys importa és el que els pugui passar a milenars de ciutadans europeus, les conseqüències que es poden anar manifestant a llarg termini —o no tan llarg—, la radioactivitat que es va acumulant a l'atmosfera, o que qualsevol dia pot esser pitjor, o que a l'orina de ciutadans de Barcelona s'ha trobat iode radioactiu, o que Cofrentes, Ascó o Vandellós són aquí mateix.

S'oblidarà igual el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana? És coneguda la seva existència? Existeix? Ho saben a Madrid? Ho volen saber? I més a prop? Servirà de res? Sobreviurà la nostra malanada llengua, deixarà de

fer el bategot acorralada? Quines mesures ens són necessàries per a ascendir a la primera divisió lingüística, superar la tímida llibertat vigilada?

El 22 de juny, eleccions. Hacienda cada vez más cerca. Estam ben arreglats.

Pos un disc de Charles Mingus, trob un poema molts de cops encetat, comença així: «Ha passat l'hora de demanar en veu baixa, de, segurs servidors, escriure súpliques...». Li haurem de trobar un final. Damià Huguet, al seu esquerp i esmoladíssim i poc reconegut *Els Calls del Manobre* escriu: «Qui vol merèixer zero de conducta / no té altra sortida que aquesta: / aconseguir que la llibertat mai no sigui una trava, / sobretot que mai no sigui una reposició / perquè qui escarneix la veritat sempre ment». ■

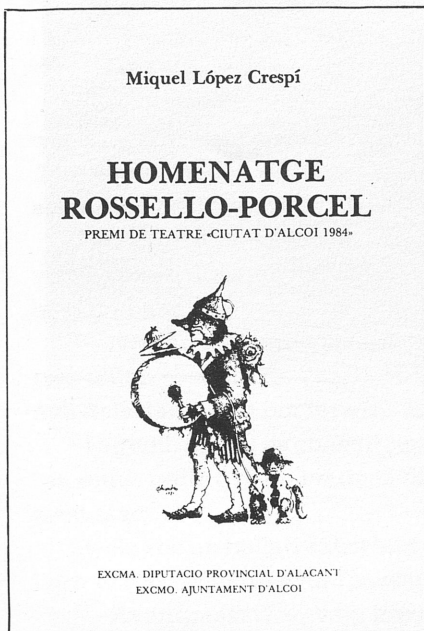
**SERVEI DE LLIBRES
ESTRANGERS
LLIBRES DELS PAÏSOS
CATALANS
JOGUINES I LLIBRES
INFANTILS**

Carrer d'en Rubí, 5
Telèfon 21 38 21
07002 PALMA

LLIBRES

TRIA DE NOVETATS

Coordinació: LLEONARD MUNTANER

Miquel López Crespi, *Homenatge Roselló-Pòrcel*. Excma. Diputació Provincial d'Alacant. Excm. Ajuntament d'Alcoi. Gràfiques Díaz. Alacant 1985, 87 pp.

Miquel López Crespi, nat a la Pobla l'any 1946, es va donar a conèixer als inicis dels anys setanta amb el seu primer llibre en català «*A preu fet*». De llavors ençà l'autor ha seguit treballant força, i aquests últims anys ens ha sorprès per l'enfiloll de premis obtinguts. Aquest llibre, precisament, aconseguí el premi de teatre «Ciutat d'Alcoi 1984», i encara que és una obra d'una gran complexitat, posa de manifest la mestria en què l'autor domina tots els recursos tècnics del teatre. El pròleg-introducció ha estat realitzat per l'escriptor Antoni Serra.

Joan Pla, *Morts de cara al sol (Amb un feixista famós: El Conde Rossi)*. Pròleg d'en Jaume Vidal Alcover. Miquel Font, Editor. Col·lecció Evast e Aloma, 10. Palma de Mallorca 1986, 183 pp.

«*Morts de cara al sol*» és una novel·la històrica sobre la guerra civil a Mallorca, on els personatges giren entorn del conegut feixista italià Arconovaldo Bonaccorsi, el Conde Rossi. Confeccionada segons sembla amb nombrosa documentació, alguna de primera mà, ve a rompre molts silencis que fins ara havíem tengut amagats. L'edició acuradíssima, pròpia de les que ja ens té

acostumats Miquel Font Ed., duu un pròleg-presentació d'en Jaume Vidal Alcover.

Obres de RAMON LLULL. (Edició facsímil) volum I. Miquel Font, Editor. Palma de Mallorca 1986, 475 pp.

L'any 1896 un grup d'intel·lectuals mallorquins, amb Mossèn Antoni Maria Alcover al davant, decidiren imprimir la fins llavors inèdita producció catalana de Ramon Llull. D'aquella empresa en sortiren vint-i-un volums d'un total de quaranta que s'havien planificat. Actualment davant l'escassetesa de la majoria d'aquestes obres i donat que els coteris que se seguien continuen essent vàlids, l'editor Miquel Font ha pensat fer-ne una reedició en facsímil. Aquest primer volum, introduït per Jordi Gayà, inclou quatre grans llibres del més universal dels mallorquins: *Doctrina pueril*, *Libre de l'Ordre de Cavalleria*, *Libre de Clerecia* i *Art de confessió*.

LA BRANCA MORTA
DE L'ARBRE D'ISRAEL

Robert Graves

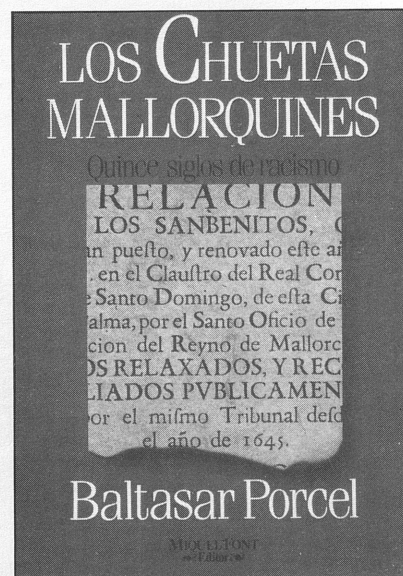
EDICIONS ARXIPÈLAG

Robert Graves, *La branca morta de l'arbre d'Israel*. Edicions Arxipèlag. Universitat de les Illes Balears. Mallorca 1986, 43 pp.

Aquest escrit de Robert Graves es publicà per primera vegada l'any 1958; formava part del llibre «*5 Pens in hand*» del mateix autor. Alguns, això

no obstant, el coneixíem gràcies a la curiosa edició «*Majorca observed*» (London 1965), il·lustrada amb dibuixos de Paul Hogarth. L'escrit en qüestió, fa referència als xuetes de Mallorca des de la perspectiva d'un no mallorquí curiós, que comença a gratar en el passat sense perdre de vista el present.

Són, precisament, alguns detalls contemporanis viscuts per l'autor els que en la meua opinió donen validesa a aquest opuscle. La traducció prou acurada és de Llúcia Graves i Natàlia Farran, amb una introducció de P. de Montaner.

Baltasar Porcel, *Los chuetas mallorquines (Quince siglos de racismo)*. Miquel Font Ed. Col·lecció La Rodella, 8. Palma de Mallorca 1986, 168 pp.

Aquesta és la cinquena edició revisada i ampliada d'un llibre, «*Els xuetes*», que va néixer l'any 1969, aviat farà vint anys. Amb posterioritat a la polèmica que alçà el llibre de Miquel Forteza, Baltasar Porcel va publicar una llarga partida d'articles sobre la qüestió a la revista *Destino*. És molt possible que d'aquella tasca sorgís la idea d'escriure aquesta obra. Dirigida a un públic ampli, l'actual edició es remunta al segle V, i al·ludeix a les conversions forçades dels jueus de Maó. Entre altres qüestions són tractats, també, els avalots de 1391, la conversió dels jueus al cristianisme l'any 1345, així com els grans processos de finals del s. XVII i la reivindicació dels xuetes davant el rei Carles III. ■

CRE · A · CCIÓ

Fotografia de RAFEL PIZA

FEDE, EL GAT MELÒMAN

M'agrada passejar pels jardins de la Cartoixa de Valldemossa a la posta de sol. Desapareixen els sorolls i entra la pau. El darrer ramat de turistes s'allunyava i el silenci era un bé de Déu que s'anava fent amo de l'ambient. Només els refilets d'un ocell amagat enmig del fullam d'un arbre es deixava sentir. Segurament es tractava d'un amant del «*bel canto*», d'un ocell individualista que fugia de la piuladissa dels seus congèneres a l'hora del xafardeig diari.

Vaig sentir l'estranya sensació del pes d'una mirada al meu clatell i el convenciment que, a més dels ocells i jo, hi havia algú més. Vaig mirar amb atenció. Ningú, fins i tot el cantant de ploma havia emmudit, però jo sentia una presència a prop meu.

Amb un salt prodigiós aparegué davant meu (a jutjar per la trajectòria de sageta m'havia estat observant des d'un arbre) un gat de bona mida, blanc i negre, de taques desiguals i anàrquiques. L'entrecella i els bigotis d'un blanc descarat, li donaven un aspecte d'intel·lectual de «*la belle époque*». Romania assegut davant meu sense ni parpallejar.

—Caram quin ensurt m'has donat marruix! La rapidesa que teniu els felins per llençar-vos en picat i convertir-vos en figures immòbils instantàniament, és un fet que mai no deixarà de sorprendre'm. Ja podies haver miolat abans!

—Només de veure't ja he sabut que coneixies la parla gatosa... La resposta a la teva sorpresa és que nosaltres tenim el sentit de l'harmonia. Vosaltres, els humans, sou lents, pesats i desmanegats... Creus que el més àgil dels dansarins pot fer això amb aquesta gràcia?

I aquell animal es convertí en el Nureyev dels gats, però en molt més àgil, gairebé alat. De sobte restà aturat sense perdre ni un bri de la seva compostura i vaig descobrir molta ironia al fons dels seus ulls de color de raïm madur.

—Sí, sóc un ballarí excel·lent —afirmà sense cap mena d'humilitat—. I és normal que sigui un gat dotat per l'art. El meu il·lustre avantpassat...

—Avantpassat? —Avant preguntar mentre reflexionava que aquell piló de pèls blancs i negres m'interessava cada vegada més.

—És clar que sí. Potser fins i tot hagis sentit que la gent d'aquí m'anomena Fede. En saps el motiu? Sóc descendent en línia directa del gat que George Sand va regalar a Chopin pocs dies després d'arribar ambdós a la Cartoixa. Un matí quan el músic obrí els ulls va veure l'escriptora que entrava a la cel·la (ja saps que en tenien dues de llogades), portant una panera plena de fruita per si li feia menagera, era tan llepa-fils que ho deixava tot... Però aquell matí, enmig de les pomes, albercocs i peres, hi havia una cosa petita i peluda que se'l mirava encuriolit. Aquells ulls ambarins es clavaven als de Chopin, que el va agafar curiosament amb aquelles mans gairebé transparents i de dits molt llargs.

La fruita restà oblidada i aquell gat es convertí en un més de la família.

I diuen que el músic fins i tot va plorar en no poder endur-se'n aquell animaló que deixà a uns pagesos que vivien a prop. I fou tan gran aquell disgust que li serví d'inspiració per a una de les meravelloses obres que foren l'admiració de tots els que estimen la bona música...

Fede tenia la mirada perduda en un punt llunyà, a l'estil dels gats (o sigui fent que jo em sentís un ésser carent d'importància). Un moviment de les seves orelles em donà a entendre que seguia amb el seu relat.

—El meu avantpassat, com et deia, restà aquí, a Valldemossa, i creà una família honrada i digna. Dos dels seus descendents emparentaren amb gats d'alcúrnia. Un d'ells fou adoptat per l'Arxiduc Lluís Salvador. I més tard (dues generacions, em sembla) una gata de la nostra família, molt maca i amb una gatalitat indiscutible, escollí per pare dels seus fills a un Angora blau, guanyador de premis molt importants. A cada nova generació de la nostra família el fill gran porta el nom de Fede, en record del Chopin músic que s'inspirà en l'enyorança del gat mallorquí, que les circumstàncies l'obligaren a abandonar...

Les campanades que es deixaven sentir de lluny feren que el meu nou amic s'incorporés, estirant-se amb parsimònia.

—Ja és l'hora de sopar i m'agrada la puntualitat. Tinc un amic pintor que viu aquí mateix i no vull fer-lo esperar. Ens avenim molt perquè és un home culte i simpàtic i —com jo— molt entès en art... Bé, espero que tornis algun dia. Jo sempre estic pel jardí, menys els dies de mal temps, perquè l'artritis ja comença a fer-me la guitza... A reveure!

I davant dels meus ulls astorats per la sorpresa, desaparegué enmig dels arbusts.

No. No ho havia somniat. Aquell gat anava xiulant el Nocturn en Mi bemol major de Chopin!

PASSATEMPS

BERNAT J. AMENGUAL

SOPA DE LLETRES

Els 7 dies de la setmana

F	I	E	T	C	A	S	A	C	I
E	G	N	E	M	U	I	D	O	L
V	I	ç	T	O	B	R	I	M	P
A	Z	U	J	U	E	S	V	A	S
L	D	I	M	E	C	R	E	S	N
A	D	R	O	P	I	X	N	H	U
S	S	T	R	A	M	I	D	Y	L
E	G	P	E	ç	O	J	R	C	L
J	A	F	D	U	L	V	E	P	I
B	R	E	T	B	A	S	S	I	D

Solució: Dilluns, dimarts, dimecres, dijous, divendres, dissabte, diumenge.

SALT DEL CAVALL

Començant per la síl·laba assenyalada per la fletxa, i fent el moviment del cavall d'escacs, podrà compondre una frase de la novel·la *Camí de coix* de Jaume Santandreu, guanyadora del Premi Ciutat de Palma 1979.

→ DEL	LA		TA	DEL
	RES	PAS	DE	
TAR		VEN	SOL,	
U	DE	EL	LLES	NENT
BRE	DA	VER	BAN	
RÉS	NES	SO	PO	ME

Solució: Del pas del sol, restaven unes banderes vermelles sobre el ponent de la tarda.

SIL·LÀBIC

A cada quadret s'ha d'escriure una síl·laba.

	1	2	3	4	5	6	7
1				■			
2		■				■	
3			■				■
4	■				■		
5		■				■	
6				■			

HORIZONTALS

1: Oficial de l'exèrcit superior a tinent. Estat europeu. 2: Nota musical. Màscara, tros de tela o paper amb què se tapa la cara. Part anterior del tòrax de les persones. 3: Saló, estança, gabinet. Acció de tirar una pedra o un projectil. 4: Moble que serveix per a seure's. Falta, defecte. 5: Pronom personal. De color entre vermell i blau (en femení). Beguda per infusió, coneguda a Europa en el segle XVI. 9: Nom d'home. Forma, sistema, mètode.

VERTICALS

1: Peça de vestir amb coll i mànegues que té botons davant. Nom d'home. 2: Arbre abundós en els boscos de les Balears. Vernís fet amb una substància resinosa. Grau d'elevació d'un so. 3: Senyal de brutor. Diable,

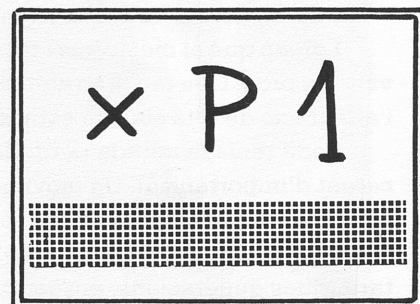
Satanàs. 4: Acció de tornar arrera, d'anar-se'n. 5: Hi serà, viurà, habitarà. Reina de l'escacs. 6: Aliment fet principalment de farina. Dia, mes i any en què se fa qualche cosa. Pronom que sempre va darrera un verb acabat en consonant o semiconsonant. 7: Lladrament, lladruc, llat. Trampa per a agafar rates.

SOLUCIÓ

HORIZONTALS
1: Capità. Espanya. 2: Ml. Careta. Pit. 3: Sala. Tirada. 4: Cadira. Tara. 5: Jo. Mo. rada. Te. 6: Antoni. Manera.
VERTICALS
1: Camisa. Joan. 2: Pl. Laca. To. 3: Taca. Dimoni. 4: Retirada. 5: Estarà. Dama. 6: Pa. Data. Ne. 7: Nyapit. Ratera.

JEROGLÍFIC

Per Nadal sempre poden estar asseguts a la reunió...

Solució: Per Pasqua, drets. (Per; P; As; Quadrets)

FRANCESC MIR i FULLANA

Metge Oculista

Implantació de lents intraoculars

Cirurgia refractiva

Adaptació de lents de contacte

CONSULTA: Hores concertades

Plaça Rector Rubí, 14 - Telèfon: 55 09 50 - (Edifici Mútua Balear) - MANACOR

URGÈNCIES: «Angel 24» - Telèfon: 28 13 13

6a

OBRA GRÀFICA

Litografies, Gravats,
Xilografies, Bibliofília

Darrera estampació

Maria Carbonero

Litografia 56 x 67

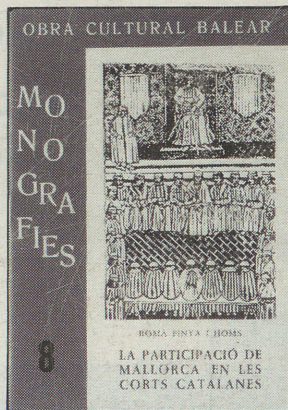
Obra de:

MAGÍ BALETA · MIQUEL BARCELÓ · JOAN BENNÀSSAR · ENRIQUE BROGLIA · MIQUEL BRUNET · RAMON CANET · PEP CANYELLES · MARIA CARBONERO · PEP COLL · ANA COMELLAR · CRISTINA ESCAPÉ · JOAQUIM ESCUDER · SOL FÀBREGA · ESPERANÇA GARCIA · JOAN GOMILA · ELLIS JACOBSON · RAFEL JUAN · ALEIX LLULL · MIRÓ LLULL · JULI RAMIS · J. CARLOS REGO · MANOLO REY · JOAN RIUTORT · ROCA FUSTER · HORACIO SAPERE · TOLO SEGUÍ · FEDERICO SOBERATS · ANTONI-O SOCIES · ALICIA VELA · LUIS VIVES · XAM

Suscripcions i venda: C/. Puresa, n.º 8 i C/. Pont i Vich, n.º 6-A - Tel. 72 57 61
Palma de Mallorca

200 PTS.

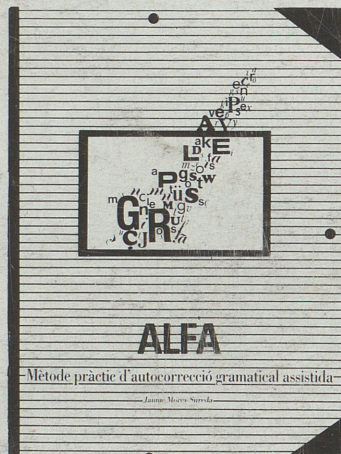
200 PTS.

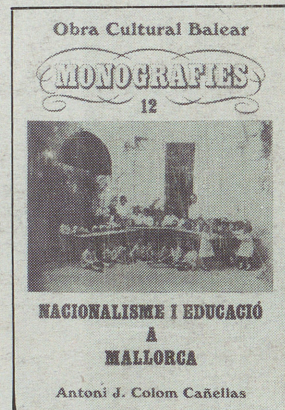
200 PTS.

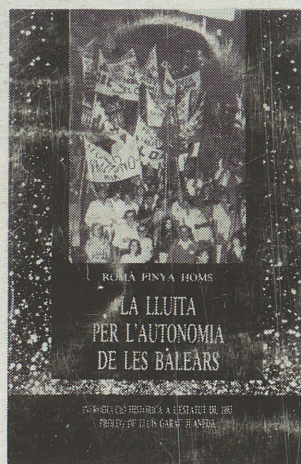
200 PTS.

250 PTS.

200 PTS.

500 PTS.

500 PTS.

PUBLICACIONS O.C.B.